YOYVL-BUKH LE-KOVED 50 YOR SHOLEM ALEYKHEM FOLKSHULN

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol
of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from
a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

יובל־בוך

לכּבוד 50 יאָר

שלום עליכם פֿאָלקשולן

שלום עליכם
פֿאָלק
אינסטיטוט

יובל־בוך

לכּבוד 50 יאָר שלום עליכם פאָלקשולן

ניו־יאָרק   מאַי, 1963

אינהאַלט

•

לייבוש לעהרער: יידישע דערציאונג אין אַמעריקע — — — — — — — — — — — 1

יודל מאַרק: 50 יאָר שלום עליכם שולן — — — — — — — — — — — — — — 6

שואל גוטמאַן: דער וועג פון אַ שעפערישן מיעוט — — — — — — — — — — — 13

דר. ש. סיימאָן: די חברה תנ״ך — — — — — — — — — — — — — — — — 22

ביים אָנהייב פון דער שלום עליכם שול — — — — — — — — — — — — — — 27

מיר וועלן זיין געדענקען — — — — — — — — — — — — — — — — — — 32

באַריכטן פון צווייגן און שולן — — — — — — — — — — — — — — — — 40

באַגריסונגען — 57

פראָגראַם פון ש״ע יובל־קאָנפערענץ — — — — — — — — — — — — — — — 73

ענגלישע אָפּטיילונג — — — — — — — — — — — — — — — — — — — 1—27

 לייבוש לעהרער

יידישע דערציאונג אין אַמעריקע

די פאָרגעשיכטע פון דער יידיש־וועלטלעכער שול אין אַמעריקע איז פאַר־בונדן מיט אַן עפּיזאָד וואָס האָט זיך אָפּגעשפּילט אין 1908. דריי יונגע אינטע־ליגענטע יידן — חיים גאָלדבלום, שבתי לערנער און א. שלעגער — האָבן באַשלאָסן צו עפענען אַ יידיש־וועלטלעכע שול אויף זייער אייגענעם חשבון. גראָד האָבן זיי אויסגעקליבן בראָנזוויל פאַר זייער עקספּערימענט. זיי האָבן, ווייזט אויס, ניט געטראַכט וועגן דער ספּעציעלער צוגעפּאַסטקייט פון אַ יידי־שער געגנט צו זייער אונטערנעמונג. סיי־ווי, עס איז באַלד פאַרשפּרייט געוואָרן די נייס אַז מען לערנט דאָרט אָן היטלען. עס איז געפאַלן אַ חשד אַז דאָס איז אַ מיסיאָנערן־שול. די 22 קינדער האָבן זיך לאַנג ניט געהאַלטן, מיט יעדן טאָג זיינען געוואָרן ווייניקער און ווייניקער. דערצו נאָך האָט עמעצער אַריינגע־וואָרפן אַ שטיין, אויסגעבראָכן אַ שויב און פאַרוואונדעט דעם לערער שבתי לערנער. אָט אַזוי האָט זיך געענדיקט די קורצע קאַריערע פון דער ערשטער יידיש־וועלטלעכער שול, אָבער מיט צוויי יאָר שפּעטער האָבן זיך באַוויזן בעסערע טעג ניט בלויז פאַר דער יידיש־וועלטלעכער שול נאָר פאַר יידישער דער־ציאונג אין אַמעריקע בכלל.

דאָס יאָר 1910 פאַרדינט אַן אויסצייכענונג פון מער ווי איין צד אין יידישער דערציאונג. אין יענעם יאָר האָט זיך געעפנט די ערשטע נאַציאָנאַל־ראַדיקאַלע, אָדער יידיש־וועלטלעכע, שול. דאָס איז ניט געווען קיין פּריוואַטע אונטערנעמונג, ווי פון 1908, נאָר אַן אָנהייב אונטער געזעלשאַפטלעכער השגחה. איר פאָטער איז געווען די פּועלי ציון פּאַרטיי און איר איז באַשערט געווען צו זיין דער איניציאַטאָר פון אַ גאַנצער ריי שולן פון זעלביקן טיפּ וואָס אויך אַנדערע אָרגאַניזאַציעס האָבן געעפנט איבערן לאַנד.

אמת, לויט דער צאָל תלמידים וואָס די דאָזיקע שולן האָבן אַרומגענומען זיינען זיי ניט געווען קיין גרויסע כוואַליע אינעם ים פון יידישער דערציאונג, אָבער היסטאָריש איז וויכטיקער דער פאַקט וואָס עס האָט זיך באַוויזן אַ נייער טיפּ שול, אַ נייער צוגאַנג צו יידישער דערציאונג אַנדערע מכשירים, אַ נייער טיפּ לערער.

אין זעלביקן יאָר 1910 איז געשען נאָך עפּעס וואָס האָט געעפנט אַ ניי קאַפּיטל אין יידישער דערציאונג אין אַמעריקע. אינעם דאָזיקן יאָר האָט די דעמאָלט־עקסיסטירנדיקע קהילה אין ניו־יאָרק געעפנט אַ ביוראָ פאַר יידישער דערציאונג און ד״ר שמשון בענדערלי איז געוואָרן דער פירנדיקער כוח פון דער נייער אונטערנעמונג.

ד״ר בענדערלי איז ניט געווען קיין אויסגעשולטער מענטש אויפן דער־ציערישן פעלד, אָבער ער האָט פאַרמאָגט אַנדערע מעלות וואָס האָבן דאָס

אַריבערגעוואויגן. ער האָט פאַרמאָגט אַ פייערדיקע באַגייסטערונג וואָס האָט געוואַרעמט, געוועקט און אָנגעצונדן אַלעמען אַרום זיך. ער איז געווען אַן עקספּערימענטירער פון ערשטן ראַנג; שטענדיק האָט ער געזוכט עפּעס נייס, עפּעס אַנדערש, וואָס קען אויפרודערן און צוציען. ער איז געווען ווייט פון פאָרמעל־רעליגיעזע אָפּהאַלטן וואָס זאָלן אים שטיין אין וועג. זיינע עקספּערימענטן מיט נייע, מאָדערנע לערנביכער, זיין וועלטלעכער צוגאַנג צום העברעאישן לימוד, זיין ניט מאַכן קיין חילוק צווישן יינגלעך און מיידלעך בנוגע דער נייטיקייט פון יידיש וויסן, דאָס, און אַ סך אַנדערע דרכים וואָס צו זיי האָט ער זיך געריסן, האָבן אַרויסגערופן ביטערע מחלוקתן קעגן אים, דער עיקר מצד פרומע יידן. אָבער ער האָט פאַרמאָגט די אומדערשראָקנקייט פון אַ גייסטיקן רעפאָרמירער און איז מיט עקשנות געגאַנגען אויף זיין וועג.

ד״ר בענדערלי האָט ניט אויפגעהערט צו האַמערן אַז יידישע דערציאונג דאַרף זיין די אַחריות ניט פון איינצלנע אָדער גרופּעס נאָר פון דער גאַנצער אָרגאַניזירטער יידישער געזעלשאַפט בכלל, אַחוץ דעם איז וויכטיק צו אַקצענטירן אַז ער האָט זיך אַרומגערינגלט מיט יונגעלייט וואָס האָבן פאַרמאָגט יידישע און אַלגעמיינע בילדונג און זיי איינגעשפּאַנט אין זיינע פּראָיעקטן לטובת יידישער דערציאונג אין אַמעריקע. אַ סך פון זיי זיינען שפּעטער געוואָרן די אָנפירער פון די ביוראָען, קאָמיטעטן פון יידישער דערציאונג אין אַנדערע שטעט, זיי האָבן געוועקט און געמונטערט דעם יידישן כלל און זיך באַמיט אים צוצוציען צו דער דאָזיקער אויפגאַבע.

די אָרגאַניזירטע השגחה אויף יידישער דערציאונג — ווי דער יידישער דערציאונג־קאָמיטעט אין ניו־יאָרק, די אַמעריקאַנער געזעלשאַפט פאַר יידישער דערציאונג, די פריער דערמאָנטע ביוראָען און קאָמיטעטן — האָבן גענומען אונדז געבן כסדרדיקע דעטאַלע אינפאָרמאַציע וועגן שטייגן און פאַלן, און וועגן אַנדערע מאָמענטן אין לעבן פון די שולן. זיי באַקענען אונדז מיט פאַקטן פון אַלע סאָרטן שולן, ישיבות, תלמוד־תורהס, קאָנגרעגאַציע־שולן, זונטיק־שולן, וועלטלעכע שולן, בקיצור, זיי באַזאָרגן אונדז מיט גענוג קוואַנטיטאַטיווע ידיעות וועגן אַלע פאַקטן אין יידישער דערציאונג פון לאַנד.

אין 1958 האָט די אַמעריקאַנער געזעלשאַפט פאַר יידישער דערציאונג, אין איר אַלגעמיינער שטודיע איבערן גאַנצן לאַנד וועגן דעם צושטאַנד פון יידישער דערציאונג, אויסגעפונען אַז אין יענעם יאָר האָבן געלערנט אַרום 550,000 קינדער אין יידישע שולן, דאָס נעמט אַרום אומגעפער 45 פּראָצ. פון אַלע יידישע קינדער פון שול־עלטער. עס איז אויך באַוויזן געוואָרן אַז אַרום 80 פּראָצ. באַזוכן אַ יידישע שול אין אַ געוויסער צייט פון זייער שול־עלטער (17—5).

וועגן די טאָג־שולן, וואָס זיינען שטאַרק אויסגעוואַקסן אין די לעצטע יאָרן, צעטיילן זיך די מיינונגען אויף אַ פּונקט וואָס זיינען ווייט ניט ניי אין יידישער דערציאונג אין אַמעריקע. פון איין זייט זיינען פאַראַן אַזעלכע וואָס האַלטן פאַר שעדלעך דאָס אָפּרייסן זיך פון דער אַלגעמיינער אַמעריקאַנער וועלט ווי זי ווערט רעפּרעזענטירט אין דער פּאָבליק־סקול. פון דער אַנדער זייט קומען

די וואָס פון זיי שרייט אַרויס די זאָרג פאַר יידישער קענטעניש און דעם יידישן גייסט וואָס די נאָכמיטאָג־שול קען ניט געבן אין דער געהעריקער מאָס.

ווי עס זאָל ניט זיין איז אינטערעסאַנט צו וויסן אַז די טאָג־שולן האָבן זיך כסדר פאַרמערט. אין 1943 זיינען געווען 33 טאָג־שולן, אין 1958, 142, וואָס מען זאָל ניט טראַכטן וועגן דער עקסיסטענץ פון טאָג־שולן דאַרף מען פונדעסטוועגן פאַרצייכענען זייער וואוקס אויף דער פאָזיטיווער זייט. עס איז וויכטיק צו געדענקען אַז די פאָזיטיווע פאַקטן אין גאַנג פון יידישער דערציאונג אין אַמעריקע פאַלן צונויף מיט צוויי אומגעהייערע געשעענישן אין יידישן לעבן: די מאוימדיקע קאַטאַסטראָפע אין מזרח־אייראָפּע און דער אויפקום פון אַ יידישער מדינה אין ארץ ישראל. די עלטערן פונעם ערשטן הי־געבוירענעם דור האָבן נאָך געפילט דעם בראָך פון דער אייגענער משפחה אויף יענער זייט ים און האָבן געמוזט אַרייננבערענגען דעם טרויער צו זיך אין דער היים, אפילו צו די אייניקלעך. וויפל וועט דערפון בלייבן ביים וויטערדיקן דור? אַזעלכע זאַכן, ווי גרויס די טראַגעדיע זאָל ניט זיין, קענען ניט שאַפן קיין שטענדיקע סטימולירנדיקע קראַפט אין סאָציאַלן לעבן.

דער כוח פון מדינת ישראל איז עפּעס אַנדערש. אָבער דאָ זיינען פאַרוויקלט אַזוי פיל באַקאַנטע און אומבאַקאַנטע פאַקטאָרן אַז מען טאָר ניט וואַגן צו זאָגן נביאות. דער גרעסטער כוח וואָס קען ווירקן אויף דורכשניטלעכע עלטערן בנוגע דער יידישער דערציאונג פון זייערע קינדער, ליגט אין דער נאָענט־סטער סביבה אין וועלכער זיי לעבן. די לופט פון דער דאָזיקער סביבה, כדי זי זאָל אָנהאַלטן אַ פערמאַנענטע וואַרעמקייט, מוז פאַרמאָגן אַ טעמפּעראַטור וואָס שטראָמט פון איר אייגענעם קלימאַט, פון די אַטמאָספערישע געשעענישן אינעם לאָקאַלן יידיש־געזעלשאַפטלעכן לעבן. עס קען קיין ספק ניט זיין אַז מדינת ישראל וועט זיין אַ שטענדיקער טרייב־כוח אין אַלע תפוצות. אָבער ווי ווייט דאָס קען העלפן אויסשפרייטן דעם דערציאונגס־שטח אין דער יידישער אַמעריקע, דאָס הענגט אָפּ פון צופיל פאַקטאָרן, סיי אין דער מדינה, סיי אין אַמעריקע, וואָס לאָזן זיך ניט פאָרויסזען.

און אונדזער יידיש וויסן מיר פון אַ סך ווערטער וואָס דערציילן אונדז פונעם מאָמענט ווען עס איז שווער צו דערגרייכן וואָס מען וויל, עס איז פאַראַן אַן עיכוב, אַ מניעה, אַ צרה, אַ שטער, אַן אָנשיקעניש, אַ שטיין אין וועג; היינט איז אַלץ „פּראָבלעם״. מדינת ישראל איז אַ פּראָבלעם, יידיש־העברעאיש איז דאָך אַוודאי אַ פּראָבלעם, יידישע דערציאונג איז דאָך זיכער אַ פּראָבלעם.

עס איז פאַראַן אַ שאַרפע נפקא מינה צווישן די עלטערע יידישע ווערטער און דעם וואָרט פּראָבלעם. די ערשטע אַקצענטירן בלויז די שוועריקייט, זיי שטרייכן אונטער די עקסיסטירנדיקע לאַגע נאָר שווייגן אין גאַנצן וועגן אַ מעג־לעכן אויסוועג. אָבער „פּראָבלעם״ איז עפּעס אַנדערש. מיר וויסן פון פּראָ־בלעמען אין אַריטמעטיק, אַלגעברע, געאָמעטריע; דאָרט האָבן מיר אַ לאַגע וואו עס זיינען דאָ שוועריקייטן; עס איז אויך דאָ, נעמט מען אָן, אַן אויסוועג, נאָר מען זעט אים ניט פון אויבן־אויף. די פּראָבלעם איז צו געפינען דעם אויסוועג. אין מאַטעמאַטיק זיינען, פאַרשטייט זיך, פאַראַן פּראָבלעמען אויף וועלכע מען

האָט נאָך קיין ענטפער ניט געפונען, נאָר דער באַגריף פּראָבלעם איז אין זיך כולל ניט בלויז די שווערקייט וואָס מען הייבט אַרויס נאָר אויך דעם צוטרוי אַז אַן ענטפער איז דאָ, כאָטש מען דאַרף אים ערשט אויסזוכן און אַרויסשלעפּן פון זיין באַהעלטעניש.

אין סאַמע פונדאַמענט ליגט אין יידישער דערציאונג אין אַמעריקע ניט קיין פּראָבלעם נאָר אַ לאַגע. דאָס טאָר מען קיינמאָל ניט אַרויסלאָזן פון זינען. נעמט, למשל, די פראַגע פון צייט, פּשוטע פיזישע צייט. די קינדער לערנען אין סקול פינף שעה אַ טאָג. ווען איר רעכנט צו די באַדערפענישן פון שפּילן אין גאַס, מואוויס, היינט איז נאָך צוגעקומען טעלעוויזיע. איצט באַרעכנט וויפל עס בלייבט נאָך פאַר דער יידישער שול.

טייל יידישע שולן האָבן שוין איינגעפירט טאַנצן, שפּילן, קונסט, אַלץ כדי צוצוציען וואָס מער קינדער און כדי בעסער צו ווירקן אויף די עלטערן. אָבער ווי מען זאָל ניט ווענדן מוז דאָס אַלץ אַוועקנעמען צייט פון דירעקטע יידישע לימודים וואָס האָבן סיי ווי צו ווייניק פאַר זיך אַליין. דאָ איז ניט שייך צו זאָגן אַז מען קען זיך קליגן צו געפינען אַן ענטפער. עס איז ניט קיין פּראָ־בלעם, עס איז אַ לאַגע.

אַזוי וואָלט דער צעטל פון „ניט־פּראָבלעמען״ געקענט זיך ציען ווייטער און ווייטער, פאַרשטייט זיך אַז די „לאַגע״ פון דער לאַגע ווירקט אויף דעם אַז דאָרט וואו מען קען עפּעס פאַרלייכטערן, אפילו פאַרענטפערן, ד״ה, דאָרט וואו מיר האָבן באמת צו טאָן מיט פּראָבלעמען, זאָל עס אָנקומען שווערער און פאַדערן אומגעוויינטלעכע עקשנות. כאָטש, ווי אָנגעוויזן, דער וואוקס פון דער צאָל תלמידים אין די לעצטע יאָרן האָט אַ סך צו פאַרדאַנקען אַלגעמיינע, גרויסע געשעענישן אין יידישן לעבן, דאַרף מען אָבער אויך אַריינרעכענען אין חשבון די אינעווייניקסטע אויסבעסערונגען אין שול־פירונג וואָס זיינען גע־מאַכט געוואָרן אין משך פון דער צייט. אין ליכט פון די געוואַלדיקע מניעות וואָס די אַמעריקאַנער סביבה רוקט אַרויס קען מען גיכער אָפּשאַצן ווי שווער עס איז די אַרבעט, ווי אָנגעשטרענגט די מי אויף דער גאַנצער ליניע פון די עקסטרעם־פרומע ביז די וועלטלעכע. עס זיינען געמאַכט געוואָרן גרינטלעכע און ווייט־גרייכיקע אויסבעסערונגען אין לערן־ביכער, אין מעטאָדן, אין צוגרייטן און אויסאַרבעטן פּראָגראַמען, אין אויסער־פּראָגראַם טעטיקייטן. ביז מער צו־געפּאַסטע געביידעס. אין דעם צעטל דאַרף מען אויך אַריינברענגען דעם פאַקט וואָס די קהלשע קאַסעס באַטייליקן זיך אַלץ מער און מער אין פאַרלייכטערן די בודזשעט־שווערקייטן פון די שולן.

די הצלחה פון יידישער דערציאונג הענגט אָפּ פון צוויי פונדאַמענטאַלע דערגרייכונגען: די אָרעמקייט פון היים און גאַס און זייער יידיש פאַרמעגן פאָדערט אַז די שול זאָל שאַפן אַזאַ אַטמאָספערע וואו דאָס קינד זאָל קענען אַריינוואַקסן און זיך פילן באַטייליקט, אין דער גורל־דראַמע פון יידישער עקסיסטענץ. אָן דעם איז יידישער המשך ניט מעגלעך. יידישע דערציאונג איז אויך פאַרבונדן מיט וויסן, אַ סך וויסן. אָן דעם איז קרעאַטיווער יידישער המשך ניט מעגלעך.

די דאָזיקע צוויי מאָמענטן שטרייכן אונטער מיט דער גאַנצער האַרבקייט

די אַדמיניסטראַציע פון ש״ע אינסטיטוט: עס שטייען (פון רעכטס): ש. גוטמאַן, ליפע לעהרער, פּ. קאַמינסקי, א. קאַהען, עדי סאָלאָמאָן, ל. קעניגסבערג, ש. שאַכנער. עס זיצן: פּ. סימאָן, מאַניע אייזענבערג, מאַשע און מ. פּאַרבמאַן, דוד גילדין. עס פעלן אויפן בילד: יעקב בערג, וו. פינק, דר. שלמה סיימאָן, ד. פינקוס, י. מילבויער און נ. זינגמאַן

די געוואַלדיקע שווערִיקייטן צו אַנטוויקלען אַ פּאַסיקן לערער־פּערסאָנאַל פאַר דער יידישער שול. ניט ווייניקער קענען מיר אין דעם אויך דערזען טענדענצן פון דער צוקונפט. אינטענסיווע יידישע דערציאונג אין אַמעריקע פאָדערט אַזאַ מאָס יידישע איבערגעבנקייט און שטענדיקן באַוואוסטזיין פון יידישן תכלית, וואָס בלויז קלענערע צאָלן זיינען זוכה דערצו. איז אונדז באַשערט צו האָבן צוויי סאָרטן שולן: אַזעלכע וואו דאָס לערנען איז קאַרג, אויבנאויפיק, פאַר־לאַנגט ווייניקער צייט און אָנשטרענגונג, און אַזעלכע וואָס באַשטייען אויף מער וויסן, מער צייט פאַר יידישע לימודים, מער טעטיקייטן מיט יידישן אינהאַלט. דער שכל איז מחייב אַז די ערשטע וועלן זיין אין דער מאַיאָריטעט, די צווייטע, אַ מיעוט. אַז דער דאָזיקער מיעוט זאָל ניט זיין צו מיעוטדיק, דאָס איז די שווערע אויפגאַבע פון אַלע וואָס גיבן זיך אָפּ מיט יידישער דערציאונג. אָבער סיי ווי איז גוט צו געדענקען אַז אויב יידן אין גלות ווערן כאַראַקטעריזירט ווי אַ מינאָריטעט אין לאַנד, דעמאָלט איז די יידישע קוואַליטעט פון אָט דעם יידישן לעבן אָפּהענגיק פון אַ מינאָריטעט אין דער מינאָריטעט.

יודל מאַרק

50 יאָר שלום־עליכם שולן

מיר האַלטן אַז 50 יאָר שלום־עליכם־שול איז אַ יום־טוב ניט בלויז פאַר דער ענגער משפּחה שלום־עליכמניקעס, נאָר פאַר אַלע, וואָס האָבן אַ לעבעדיקן אינטע־רעס פאַר דער יידישער דערציאונג און פאַר דער יידישער קולטור.

עס איז דאָ אַן אַלט־אַלטע חקירה: וואָס איז געווען פריער? די הון אָדער די איי? ווען עס קומט צום שלום־עליכם־אינסטיטוט, איז די פראַגע פאַרענטפערט. די אייער זיינען געווען פריער. עס זיינען אויפגעקומען אַ צאָל שולן און ערשט דערנאָך איז געוואָרן דער אינסטיטוט. עס איז פּונקט פאַרקערט, ווי ביים פאַר־באַנד און ביים אַרבעטער־רינג. מען דאַרף דאָס אַרויסהייבן גלייך פון אָנהויב, ווייל דאָס גיט אַן אַריינבליק אין די באַזונדערקייטן פון דער שלום־עליכם־ריכטונג. די שולן האָבן קיינמאָל ניט געהאַט קיין גרויסן אָרגאַניזירטן געזעל־שאַפטלעכן כוח הינטער זיך. ווי־זשע האָבן זיי געקענט געבוירן ווערן? עס זיינען געווען די גרונט־אידייען פון אַ דערציאונג אויף און מיט יידיש, עס איז געווען דער אימפּעט פון יונגע טוערס, אין אַ היפּשער מאָס פון טאַטעס, וואָס האָבן געזוכט די פּאַסיקע דערציאונג פאַר זייערע אייגענע קינדער. עס איז געווען ברען און אידעאַליזם, אָבער ניט קיין פּאַרטיי־פּראָגראַם און ניט קיין שום העכערע אינסטיטוציע — אַ פראַטערנאַלע אָדער אַן אַנדערע — וואָס צו איר זאָל מען קענען אָנקומען נאָך הילף, מאָראַלישער אָדער מאַטעריעלער. די שולן האָבן זיך גענומען בויען „אַליין".

די ערשטע יידישע שול אין דער שטאָט ניו־יאָרק האָט אויפגעשטעלט

יואל ענטין. דאָס איז געווען סוף 1910. די שול איז געווען אונטער די פליגלען פון פאַרבאַנד און לויט איר אידעאָלאָגיע נאָענט צו די פועלי־ציון. עס זיינען אַוועק דריי יאָר. אָט די שול האָט עקסיסטירט. עס איז אפשר אייך געווען אַ צווייטע שול פון דעם זעלביקן שניט (דאָ איז שווער צו דערגיין אַ טאָלק). אין נאָוועמבער 1913 איז אַ קליינע גרופּע זיך צונויפגעקומען אין הויז פון דר. יחיאל קלינג און מען האָט באַשלאָסן צו עפענען אַ יידישע שולאין בראָנקס וואָס זאָל זיין אַ ביסל אַנדערש — זי זאָל זיין זעלבסטשטענדיק. ניט זיין געבונדן מיט קיין שום אָרגאַניזאַציע. פון וואַנען איז געקומען אָט דער געדאַנק? פון סאַמע אָנהויב פון דער שול־באַוועגונג איז געווען אַ שותפות צווישן די פועלי־ציון און די עס־טי (סאָציאַליסטן־טעריטאָריאַליסטן). אָט די טעריטאָריאַליסטן זיינען גיך געוואָרן אומצופרידן מיט זייערע שותפים. קיין פעסטע און דויערהאַפטיקע אָרגאַניזאַציע האָבן די דעמאָלטיקע טעריטאָריאַליסטן ניט באַוויזן אויפצו־שטעלן. צום טייל איז מען געוואָרן סתם אומפּאַרטייאיש־יידישיסטיש. די איינ־ציקע און אומדירעקטע שטאַנדהאַפטיקע ירושה פון די עס־טיניקעס איז גע־בליבן די שלום־עליכם־שול.

דער נאָמען שלום־עליכם־שול איז געקומען ערשט דריי יאָר נאָך דער גרינדונג. נאָך דעם טויט פון אונדזער גרויסן הומאָריסט און עכטן פאָלקס־שרייבער אין מאַי 1916, האָט דער לערער לעאָן עלבע פאָרגעלייגט: לאָמיר אָנרופן אונדזער שול אויף דעם ליכטיקן נאָמען שלום־עליכם! עס האָט לאַנג ניט געדויערט, עס איז אויפגעקומען אַ צווייטע שול, און אַ דריטע. עס זעט אויס, אַז עס זיינען שוין געווען פינף אַזעלכע שולן, ווען דער לערער פון דער דריטער שול, לייבוש לעהרער האָט פאָרגעלייגט: לאָמיר שאַפן אַן אינסטיטוט פון און פאַר די דאָזיקע שלום־עליכם־שולן. דאָס איז געשען אין 1918. אויב מען וועט וועלן, וועט מען אין פינף יאָר אַרום ווידער קענען פייערן אַ יובל.

די גרינדערס פון די שולן און פון אינסטיטוט האָבן זיך אויסגעצייכנט אי מיט איבערגעגעבנקייט צו דער אַרבעט אי מיט אַלץ נייע און נייע איינפאַלן. מען האָט כסדר אויסגעברייטערט און פאַרטיפט די טעטיקייטן אין און אַרום די שולן. אין אָנהויב איז דאָס געווען נאָר אַ שבת־און זונטאָג־שול (אָבער מיט פיר שעה יעדן טאָג); אין 1917 האָט מען אָנגעהויבן לערנען דריי מאָל אַ וואָך, אַ יאָר שפּעטער — פינף און אפילו זעקס מאָל אַ וואָך. שוין אין 1917 האָט מען געלערנט דעם גאַנצן זומער. דערביי האָט מען דורכגעפירט פאַרשיידענע עקס־קורסיעס מיט די קינדער. דערפון איז אין 1919 געבוירן געוואָרן דער געדאַנק וועגן אַ זומער־קעמפּ, און דער געוואַלדיק ענערגישער לערער פייוול האַלמשטאָק האָט אים אָרגאַניזירט אויף אַ פּרימיטיוון אופן, איןביידלעך. די קינדער אַליין האָבן צוגעקלערט דעם נאָמען „בויבעריק״. נאָך פריער, שוין אין 1919 האָט דער לערער פייוול האַלמשטאָק געלייגט דעם יסוד פאַר דער מיטלשול, דער ערשטער יידישער מיטלשול, אין 1920 האָט דער אינסטיטוט אָנגעהויבן אַרויס־צוגעבן דעם „קינדער־זשורנאַל״, דעם ערשטן פון דעם מין אויף דעם קאָנ־טינענט.

ווי אַזוי איז דאָס אַלץ מעגלעך געווען? עס זיינען געווען וואונדערלעכע

דער 50־יאָריקער יובל־באַנ

— אין בילטמאָר־האָטעל

טוערס און גייסטרייכע לערערס. מיר האָבן שוין דערמאָנט דריי נעמען פון לע־רערס־ראשונים. ווי דער ערשטער צווישן די טוערס קומט דאָ יהושע קאַמינסקי. ער האָט פאַרפּלאַנצט וואָס מער שולן. ניט אַלע שולן איז געווען באַשערט צו לעבן לאַנג. אָבער דאָס איז דאָך דער גורל פון יעדן פּלאַנצער. זיין איניציאַטיוו איז געווען אומעטום און עס האָט געשפּרודלט פון אים מיט ענערגיע. דער ערשטער פאָרזיצער פון אינסטיטוט איז געווען דר. יחיאל קלינג, דערנאָך דר. עלסבערג, דער נאָענטער פריינד פון דר. חיים זשיטלאָווסקי. אַגב האָט דר. זשיטלאָווסקי זיך געפילט נאָענט צום אינסטיטוט און די טוערס און לערערס פון אינסטיטוט נאָענט צו אים, ביז ער האָט זיך „אויסגעלינקט" אין די דרייסיקער יאָרן.

אַזוי ווי די שלום־עליכם־שולן האָבן ניט געהאַט איבער זיך קיין דרוק פון אַ פּאַרטיי אָדער פון אַ גרויסער געזעלשאַפטלעכער אָרגאַניזאַציע, זיינען זיי גע־ווען פריייער זיך אָפּצוגעבן מיט די דירעקטע פּראָבלעמען פון דערציאונג. די שול איז אין דער ערשטער ריי פאַר דעם קינד און זי מוז זיך צופּאַסן צו זיינע אינטערעסן — אַזוי האָט דעמאָלט געלערנט די אַלגעמיין־אָנגענומענע פּראָגרע־סיווע שיטה אין דערציאונג. פריער פון אַלץ און בולטער פון אַלץ האָט עס געפונען אַן אָפּקלאַנג אין די שלום־עליכם־שולן. האָבן זיי די ערשטע איינגעפירט געזאַנג, און טאַנצן, און מאָלן. זיי האָבן געשאַפן אַרום די שולן קינדער־קלובן. זיי האָבן געהאַט דעם ערשטן קינדער־כאָר. זיי האָבן זיך געלאָזט אויף פּאַר־שיידענע, אויך גאַנץ מוטיקע עקספּערימענטן. שוין אין די צוואַנציקער יאָרן האָט דער אינסטיטוט געפירואווט שאַפן אַ טאָגשול, וואָס האָט זיך אָבער גיך ליקווידירט. אַ גרויסע אונטערנעמונג איז געווען די היימשול אין פלעינפילד, ניו־דזשורזי, אָנגעפירט פון ישראל שטיינבוים. נאָך שיינע דערגרייכונגען, אָבער נאָך ביטערע ראַנגלענישן מיטן שווערן בודזשעט, האָט דער אינסטיטוט געמוזט אויפגעבן די היימשול. אַ סך שפּעטער האָט מען, סוף די פערציקער יאָרן, גענומען אַנטוויקלען אַ טאָגשול אין בענסנהורסט. מען האָט אויפגעבויט אַ שיינעם בנין. אַ סך האָפענונגען און אַ סך באַמיאונגען האָט מען אַריינגעטאָן אין אָט דעם גרויסן פּראָיעקט, וואָס האָט דאָך אין לעצטן סך־הכל זיך ניט איינ־געגעבן. מיר זעען דאָ אָבער פון סאַמע אָנהויב ביז דורך דער גאַנצער גע־שיכטע פון די שולן איניציאַטיוו און אונטערנעמערישקייט מצד דער קליינער גרופּע אַרום דעם אינסטיטוט.

דער שלום־עליכם־אינסטיטוט איז ניט געוואָרן קיין אָרגאַניזאַציע מיט אַ סך מיטגלידער. גיכער איז ער ענלעך אויף אַ משפחה מיט אַ סך וואַרעמקייט. אָבער מיט אַ געוויסער אָפּגעשלאָסנקייט. אין אַ משפחה קען מען זיך אַמאָל קריגן און זיך אַרומטראָגן מיט פּאַראיבלס, אָבער אין אַ משפחה איז ניט שייך קיין שפּאַלטונג איבער אידעאישע שטרייטיקייטן. אין די צוואַנציקער יאָרן, ווען די שטימונגען אויף דער יידישער גאַס זיינען געוואָרן אַלץ לינקערע, איז פּאָרגע־קומען די גרויסע שפּאַלטונג אין די אַרבעטער־רינג־שולן. אין די שולן פון אינסטיטוט זיינען דעמאָלט געווען אַ סך לינק־געשטימטע לערערס און טוערס, אָבער די גאַנצקייט איז דאָך אויפגעהיט געוואָרן. אין דער ערשטער ריי האָט מען עס צו פאַרדאַנקען לייבוש לעהרערן וואָס איז די צענטראַלע געשטאַלט פון דעם שלום־עליכם־אינסטיטוט.

אין 1927 האָט לייבוש לעהרער פאַרעפנטלעכט זיין בוך „די מאָדערנע יידישע שול״, וואו ער אַנטוויקלט די טעאָריע פון דער שול וואָס דאַרף זיין איבער־פּאַרטייאיש און דינען דער גאַנצער יידיש־וועלטלעכער סביבה. אין דעם זעלביקן יאָר האָט מען אויף דער קאָנפערענץ פון אינסטיטוט אָנגענומען אַ פּרינציפּן־דערקלערונג אינגאַנצן לויט לעהרערס ליניע. לייבוש לעהרער איז אויך יאָרן־לאַנג געווען דער דירעקטאָר פון דער מיטלשול, וואו ער האָט איינגעפירט אַ צאָל וויכטיקע לימודים. זינט 1922 איז ער דער דירעקטאָר פון קעמפּ „בויבעריק״ און ער האָט דאָרטן איינגעשטעלט יידישלעכע לעבנס־פאָרמען. ער האָט געשפּילט אַ קאָנטיקע ראָלע אין דעם קער צום טראַדיציאָנאַליזם.

די געשיכטע פון די 50־יאָר־שלום־עליכם־שולן צעפאַלט זיך אויף צוויי גלייכע טיילן: די ערשטע 25 יאָר ביז 1938 און די לעצטע 25 יאָר. אין דער ערשטער העלפט זיינען געווען וואַקלענישן, אָפּהענגיק פון די שטימונגען פון דער צייט. גאָר אין אָנהויב האָט מען יאָ געלערנט העברעאיש און געלייגט אַ סך אַכט אויף די יום־טובים. אין די צוואַנציקער יאָרן איז מען געוואָרן ראַדיקאַלער. מען האָט העברעאיש גאָרניט געלערנט אין דער פאָלקשול און די וועלטלעכקייט איז געוואָרן אַ קעלטערע, אַן אויסגעליידיקטע. אין די דרייסיקער יאָרן האָט די שטימונג ביסלעכוויז גענומען זיך בייטן. דער איבערבראָך איז געווען אויף דער קאָנפערענץ פון 1938, ווען מען האָט באַשלאָסן איינצופירן דעם לימוד חומש אין דער פאָלקשול און בכלל איינגעשטעלט אַ פּרינציפּיעל פּאָזיטיווע באַציאונג צו יידישע לעבנס־פאָרמען. דערנאָך האָט מען איינגעפירט אויך העברעאיש אין דער פאָלקשול. לויט איר גייסט איז איצט די שלום־עליכם־שול אַן אַנדערע ווי זי איז עס געווען מיט 40 אָדער אפילו מיט 30 יאָר צוריק.

דער אינסטיטוט האָט נאָר איין ציל: די שול. אָבער דער ענין שול ווערט באַנומען גאַנץ ברייט. פאַר די קינדער פון אַלע יידישע שולן האָט מען נאָך מיט 42 יאָר צוריק גענומען אַרויסגעבן דעם „קינדער־זשורנאַל״. זיינע רעדאַקטאָרן זיינען געווען שמואל ניגער, דר. שלמה סיימאָן און איצט ליפע לעהרער (ער איז כמעט די גאַנצע צייט געווען דער טעכנישער רעדאַקטאָר). דער פאַרלאַג „מתנות״, אויך אָנגעפירט פון ליפע לעהרער, האָט אַרויסגעגעבן ניט בלויז לערן־ביכער אָדער לייען־ביכער פאַר קינדער, נאָר אַ צאָל וויכטיקע ווערק פון גרויסע שרייבערס.

איבערנעמען אָדער מאָדיפיצירן יידישע לעבנס־פאָרמען איז אויך געוואָרן די זאָרג פון דעם אינסטיטוט. אַ צאָל שולן האָבן אַן עונג־שבת ניט בלויז פאַר די קינדער, נאָר אויך פאַר די טוערס און די עלטערן. דאָ צייכנט זיך באַזונדער אויס די שול 15, וואָס איר גייסטיקער פירער איז דר. שלמה סיימאָן. כמעט יעדע שול איז אין תוך אַ קולטור־צענטער פאַרן קרייז אַרום איר. אין דעם נייעם און שיינעם בנין פון שול 21, וואו דער לערער איז משה גאָלדשטיין, איז לעבעדיק מיט אַ סך לעקציעס און קולטור־אונטערנעמונגען. אַרומגעוואַקסן מיט עלטערן־טעטיקייטן איז די שול 45, וואו די לערערין איז אסתר קאָדער.

מיר האָבן דערמאָנט בלויז עטלעכע נעמען פון די שלום־עליכם־לערערס. די פולע רשימה, אויב זי לאָזט זיך נאָך צונויפשטעלן, וואָלט געווען זייער אַ שיינע.

השובע שרייבערס זיינען יאָרן־לאַנג געווען לערערס אין די שולן. אפילו דער איצט פאַרשטאָרבענער נשיא פון מדינת ישראל בן־צבי ע״ה... איז אויך געווען אַ לערער אין אַ שלום־עליכם־שול. ער האָט עס מיר אַליין דערציילט, ווען מען האָט אים אין 1947 מיך פאָרגעשטעלט, ווי דעם קאָנסולטאַנט פון די שלום־עליכם־שולן. דער פעדאַגאָגן־ראַט, זיין איצטיקער פאָרזיצער איז ישראל גויכבערג, וואָס זאָרגט וועגן דעם קוריקולום און וועגן די דערגרייכונגען פון די שולן. עס קומען פאָר רעגלמעסיק אַלגעמיינע עקזאַמענס צום סוף פון יעדן זמן. דאָס אַלץ איז געבויט אויף זעלבסט־דיסציפלין.

די אָנפירונג, די השגחה איבער אַלע טעטיקייטן פון די שולן איז אין די הענט פון דעם אינסטיטוט. במשך פון 45 יאָר האָט ער געהאַט אַ צאָל ענערגישע סעקרעטאַרן. מיר דערמאָנען בלויז שלמה בערקאָוויטש, מ. בזשאָזע, און — להבדיל בין החיים והמתים — דעם איצטיקן סעקרעטאַר שואל גוטמאַן, וואָס פאַרנעמט אָט דעם פאָסטן די לעצטע 14 יאָר. דער פרעזידענט פון אינסטיטוט איז במשך פון די לעצטע יאָרן דער קולטור־טוער יעקב־דוד בערג, וואָס איז פאַרבונדן מיטן אינסטיטוט שוין גאַנצע פערציק יאָר. מיר זיינען געווען זייער קאַרג מיט דערמאָנען נעמען. מיר טאָרן אָבער צווישן דער גרויסער גאַלעריע איבערגעגעבענע מענטשן ניט דורכלאָזן אַזעלכע טוערס ווי דוד שיין און ווי משה גורין. אַלע אַנדערע וויכטיקע טוערס דאַרפן דערמאָנט ווערן אין אַ געשיכטע פון די שולן און פון אינסטיטוט, וואָס גראָד איצט איז די צייט זיך צו נעמען צו איר.

אַרום דעם אינסטיטוט איז פאַראַן אַ גרופּע יינגערע מענטשן. ס׳רוב געוועזענע תלמידים. זיי זיינען אין דער פאַרוואַלטונג פון „בויבעריק״, זיי זייַנען אין דער שול־קאָמיסיע, און אין זייערע הענט וועט אַריבערגיין די אָנפירונג פון אינסטיטוט. בכן, קען דער שלום־עליכם־אינסטיטוט ניט בלויז מיט שטאָלץ באַטראַכטן דעם דורכגעגאַנגענעם וועג אין פאַרלויף פון אַ האַלבן יאָרהונדערט, נאָר אויך רואיק טראַכטן וועגן דער צוקונפט, וואָרעם עס איז פאַראַן אַן אָפּבייט. עס איז פאַראַן וועמען איבערצוגעבן דאָס, וואָס מען האָט דורכגעטראָגן און דורכגעליטן אין אויך דאָס, וואָס מען האָט דערגרייכט און אויפגעטאָן.

די פופציק יאָר שלום־עליכם־שולן — דאָס איז אַ שיינער קאַפּיטל אין דער געשיכטע פון יידישער דערציאונג און פון יידישער קולטור־אַרבעט.

שואל גוטמאַן

דער וועג פון אַ שעפערישן מיעוט

אַ קיצור פון באַריכט צו דער יערלעכער קאָנפערענץ פון שלום־עליכם פאָלק־אינסטיטוט, אָפּגעהאַלטן דעם 26טן מאַי, 1962 אין אַסטראַן־הויז, ניו־יאָרק, נ. י.

אונדזער קאָנפערענץ קומט זיך צוזאַמען אין אַ צייט ווען אין דער אַמעריקאַנער גאַס קומט פאָר אַן איבערשאַצונג פון נאַציאָנאַלע צילן, פון ווערטן און פון דערציאונגס־פילאָסאָפיעס. לעצטנס האָט דער פעדעראַלער קאָמישאָנער פון דערציאונג, ס. מ. מאקמאַרין דערקלערט צו אַ קאָמיסיע פון קאָנגרעס אָט וואָס: „מיר זיינען דורכגעפאַלן ביים איינשטעלן און אָנהאַלטן אַ דערציאונגס־פּראָגראַם פון אַזאַ קוואַליטעט אויף וועלכער מיר זיינען פעאיק און וואָס איז דרינגענד נויטיק פאַרן וואוילזיין פון אונדזער פאָלק". ער האָט אונטערגעשטראָכן אַז „מיר זיינען שולדיק וואָס מיר זיינען אָפּט געגאַנגען אויף אַ וועג פון אומגעוויינלעכער גרינגקייט און באַקוועמלעכקייט אין אונדזער דערציאונגס־פּאָליטיק און פּראַקטיק... צו אָפּט האָבן מיר מקריב געווען פּערפעקציע צו מיטלמעסיקייט, ווייל מיר האָבן נישט געוואָלט באַצאָלן דעם פּרייז וואָס שלימות פאַרלאַנגט — שטרענגקייט, דיסציפּלין און באמת שווערע אַרבעט". דאָס איז אַן אַליין־קריטיק וואָס איז ווערט צו געדענקען ווען מיר טראַכטן וועגן יידישער דערציאונג.

אין אונדזער אייגענער יידישער וועלט אין אַמעריקע זעען מיר אַז דער צווייטער און דריטער דור אַמעריקאַנער יידן ווייזן אַרויס אַן אינטערעס אין יידישן קיום. בעת אַ סך פון זיי זיינען צעטומלט וועגן דעם אינהאַלט פון יידישקייט, זוכן זיי פונדעסטוועגן אַ שליסל צו דער יידישער ירושה, און די דאָזיקע זוכונגען זיינען דערמוטיקנדיק. אַמעריקאַנער יידן קאָנצענטרירן אַלץ מער זייער אויפמערקזאַמקייט אויף אינעווייניקסטע קולטורעלע און דערציערישע אויפגאַבן.

אין דער אַלגעמיינער און יידישער ראַם אָפּערירן מיר, און פון דעם קוקווינקל וועל איך אָנהייבן מיין באַריכט.

מצב פון שולן: אַלע אונדזערע שולן האָבן זיך געעפנט אין אָנהייב פון שול־יאָר.

ש"ע שול נומ 15, אין ברוקלין, האָט זיך אויסגעצייכנט מיט אַ ברייטער פּראָגראַם פון קולטור־אַקטיוויטעטן, צווישן וועלכע ס'זיינען די תנ"ך־געזעלשאַפט, לעקציעס, סימפּאָזיומס, א.אַז.וו. דר. שלמה סיימאָן איז דאָרטן דער גייסטיקער פירער און איז אַקטיוו אין דער פאַרוואַלטונג. ש"ע שול נומ. 21, בראָנקס, צוליב דער נייער געביידע וואָס איז אויפגעבויט געוואָרן מיט אַ יאָר צוריק, איז זי געוואָקסן נומעריש, אין סכום פון אירע קולטורעלע אונטערנעמונגען און פייערונגען. קורסן פאַר דערוואַקסענע אויפן נאָמען פון שול־טוער ה. הילדעס

זיינען דערעפנט געוואָרן אין יידיש, אין מאָדערנער יידישער ליטעראַטור, אין יידישן געדאַנק. ש״ע שול נומ. 34, ברוקלין, האָט אָנגעשטעלט אַ נייע לערערין — שושנה דאַוויד, און דערמיט האָט זיך אָנגעהויבן אַ באַרג־אַרויף סיי אין דער צאָל קינדער, סיי אין קולטור־אַקטיוויטעטן פאַר דערוואַקסענע. ש״ע שול נומ. 44, פלאַשינג, האָט זיך אַריינגעצויגן אין אַ נייער דירה. ס׳זיינען צוגעקומען קינדער און די פּערספּעקטיוו פאַרן ווייטערדיקן וואַקסן פון דער שול איז גאַנץ גוט. זיי גייטיקן זיך אָבער אין פירערשאַפט. ש״ע שול נומ. 45, בראָנקס, די שול קומט ביסלעכווייז צוריק צו נאָרמאַלקייט, נאָכדעם ווי דער שאָסיי און די גאַנצע געגנט איז אויפגעבויט געוואָרן. דעם קריזיס איז מען בייגעקומען און די עלטערן נעמען ביסלעכווייז איבער די פירערשאַפט פון דער פאַרוואַל־טונג. איינטאָגיקע שולן — דעם יאָר, צום ערשטן מאָל האָבן מיר אויסגעאַרבעט אַלגעמיינע טעסטן פאַר די זונטיק־שולן אין יידיש און געשיכטע. מיר וועלן אין גיכן אָפּשאַצן די געגעבענע טעסטן און אַזוי אַרום זיך דערוויסן וועגן די דערגרייכונגען פון די קינדער.

דאָס אַלגעמיינע בילד אין אונדזערע שולן

אין עטלעכע שולן האָט די צאָל קינדער זיך פאַרקלענערט: אין די שולן 19, 35 און 2. אין עטלעכע איז די צאָל געוואַקסן: אין די שולן 5, 15, 21, און 44. לויט דער לעצטער אַנקעטע וואָס מיר האָבן דורכגעפירט אין דעצעמבער, זיינען דעם זמן געווען אין די שולן 744 קינדער, אין 3־ און 5־טעג־שולן — 427; און אין די זונטיק־שולן 317. אין מיטלשול — 56 קינדער, אין קינדער־גאָרטנס — 75 קינדער; צוזאַמען — 876 קינדער. די פּערספּעקטיוו צו פאַרגרעסערן די צאָל קינדער אין די שולן: 5, 7, 15, 21, 34, 44 און 45 — איז גוט. מיט אַ ביסל ענערגיע און פאַנטאַזיע קען מען פאַרגרעסערן די צאָל קינדער אויך אין די אַנדערע שולן.

שלום־עליכם פרויען־אָרגאַניזאַציע

ווי איר ווייסט, סובסידירט די שלום־עליכם פרויען־אָרגאַניזאַציע די קינדער־גאָרטנס, און זי גיט סטיפּענדיעס צו גראַדואַנטן פון אונדזערע שולן וואָס גייען אַריין אין מיטלשול — אין אָנדענק פון שרה ליבערט. דעם יאָר האָבן די פרויען דורכגעפירט די דאָזיקע אונטערנעמונגען: אַ טעאַטער־פאָרשטעלונג, אַ ראָמעדזש, און אַ יערלעכן לאָנטשאָן ביי וועלכן עס זיינען אויפגעטראָטן באַקאַנטע פערזענלעכקייטן.

קינדערגאָרטן און פאָרשול־קלאַסן

ווי באַקאַנט פירט געלע פישמאַן אָן מיט דער אַרבעט פון די קינדערגאָרטן און פאָרשול־קלאַסן. שול נומ. 1, האָט אַ ניי אָרגאַניזירטע קינדערגאָרטן־גרופּע מיט בעלאַ גאָטעסמאַן ווי די לערערין. ווי אַ רעזולטאַט פון אָט דער קינדער־גרופּע האָבן זיך אַ צאָל עלטערן פאַראינטערעסירט, און זיינען געוואָרן אַקטיוו

אין דער שול, אין שול 7, פערט־עמבאָי, איז דאָ אַ 5־טאָגיקער קינדערגאָרטן. אין שול 15, קומען די קינדער 3 מאָל אַ וואָך אין קינדערגאָרטן.

אין שול 21 האָט זיך די רעגיסטראַציע מער ווי פאַרטאָפּלט דעם יאָר. זיי האָבן אַ פאָרשול־קלאַס וואָס קומט 2 מאָל אַ וואָך. אין שול 35 איז דאָ אַ פאָר־שול־קלאַס.

אין שול 38, מאָונט ווערנאָן, איז דאָ אַ פאָרשול־גרופּע. אין שול 44 איז אויך פאַראַן אַ פאָרשול־גרופּע. זיצונגען פון אַלע קינדערגאָרטן־ און פאָרשול־קלאַס־לערערינס זיינען פאָרגעקומען יעדן חודש. די לערערינס האָבן זיך אַקטיוו באַטייליקט, געטיילט זייערע דערפאַרונגען, נייע מעטאָדן, אויסגע־אַרבעט פּלענער פאַר נייע פּראָיעקטן. בעלאַ גאָטעסמאַן האָט אַ היפּש ביסל צוגעגעבן צו דעם דערפאָלג פון די זיצונגען פון די לערערינס, מיט צוגרייטן אַ ריי לידער, וואָס זי האָט אַליין פאַרפאַסט.

אין דער מיטלשול (די פאַראייניקטע מיטלשול פון פאַרבאַנד און שלום־עליכם פאָלק־אינסטיטוט).

דער אונטערשייד אין וויסן פון יידיש און העברעאיש צווישן די גראַ־דואַנטן פון די 3־ און 5־טאָג־שולן, מאַכט פאַר כמעט אוממעגלעך צו שאַפן האָמאָגענע קלאַסן. מיר קענען די קלאַסן נישט צעטיילן לויט די קענטענישן, ווייל די גרופּעס וועלן זיין צו קליין. פונדעסטוועגן האָבן מיר באַוויזן צו געבן אַן אינטענסיוון קורס — אַלע תּלמידים. 10 קינדער גראַדואירן היינטיקס יאָר.

פּעדאַגאָגישע דערגרייכונגען און סטאַנדאַרדן

אונדזער פּעדאַגאָגישע קאָמיסיע איז באַשטאַנען פון די ח״ח יודל מאַרק, מ. גאָלדשטיין, ש. גוטמאַן און י. נאָסקאָוויץ. מיר האָבן באַזוכט די ווייטערדיקע שולן היינטיקס יאָר: 5, 7, 21, 34, 35, 44 און 45. כאָטש אַלע אונדזערע לערער דערגרייכן מיט די קינדער דעם מאַקסימום, פילט זיך דאָך אַן אונ־טערשייד אין די קענטענישן פון די 5־ און 3־טאָגיקע שולן, א סילאַבוס איז געוואָרן אַ מוז־זאַך כדי צו הייבן דעם סטאַנדאַרד פון יידיש. י. גויכבערג איז דער פאָרזיצער פון דער פּעדאַג. קאָמיסיע.

שול־אַקרעדיטאַציע

שול־אַקרעדיטאַציע איז אַ מעטאָד פון העכערן דעם סטאַנדאַרד אין אונ־דזערע שולן. מיט 5 5יאָר צוריק האָט דער יידישער דערציאונגס־קאָמיטעט אין ניו־יאָרק אָנגעפאַנגען אַ פּראָגראַם פון אַקרעדיטירן שולן וועלכע קומען נאָך באַשטימטע סטאַנדאַרדן וואָס שייך אָרגאַניזאַציע, אַדמיניסטראַציע און פּראָגראַם. אַקרעדיטירן אַ שול מיינט עפּנטלעכע אָנערקענונג און ס׳דינט ווי אַ סטימול פאַר אַנדערע שולן וועלכע האָבן, צוליב פאַרשיידענע סיבות נאָך ניט געקענט דאָס טאָן.

ס׳איז דאָ אַ „שול־אָפּשאַצונג־טעסט״ וואָס איז דער אינסטרומענט צו מעסטן די סטאַנדאַרדן און דערגרייכונגען פון די שולן. מיר וועלן דאַרפן גרינדן אַן אַקרעדיטירונגס־קאָמיסיע, באַשטימען די סטאַנדאַרדן און די פּראָצעדור. היינט

צו טאָג האָבן די פעדעראַציע פון רעפאָרם־סינאַגאָגן, די פאַראייניקטע סי־נאַגאָגן (קאָנסערוואַטיוון) און די תלמוד־תורה־קאָמיסיע אַקרעדיטירט געוויסע שולן. ווען אַ שול איז אַקרעדיטירט מיינט עס פשוט אַז זי קומט נאָך דעם מינימום סטאַנדאַרד וואָס איז באַשטימט געוואָרן פון איר ריכטונג. דורך אַקרע־דיטאַציע קענען מיר העכערן דעם קוואַליטאַטיוון ניוואָ פון די שולן. דער סטאַטוס פון אַן אַקרעדיטירטער שול איז אונטערגעוואָרפן אַ יערלעכן איבערזיכט.

מיר דוכט אַז ס׳איז געקומען די צייט ערנסט צו באַטראַכטן אַקרעדיטירונג פון אונדזערע שולן ווי אַ סטימול צו העכערן דעם ניוואָ פון די לימודים. אין צוגאָב צו אַקרעדיטאַציע און אַ סילאבוס פאַרן לימוד פון יידיש (פאַר געשיכטע האָבן מיר אַ סילאבוס), דאַרפן מיר פעריאָדיש רעווידירן די טעקסט־ביכער, שאַפן נייע פעדאַגאָגישע מאַטעריאַלן וואָס זיינען אין הסכם מיט די געענדערטע באַדינגונגען פאַר די קינדער און מיט די נייסטע אויסגעפינסן פון סאָציאַלע וויסנשאַפטלער אין שייכות צו דערציאונגס־פילאָסאָפיעס, מעטאָדן און אינ־דאָקטרינירונג.

יידישע געשיכטע איז אפשר דער בעסטער לימוד צו פאַרפלאַנצן אין די קינדער יידישע ווערטן, און איז אויך דער לייכטסטער אופן צו פאַרבינדן דאָס קינד מיט דער דריי־טויזנט־יאָריקער יידישער ברודערשאַפט פון נביאים, פּאָעטן, חכמים און געלערנטע. די יידישע געשיכטע, ווען עס לערנט זי אַן אינספּירירטער לערער, וועט העלפן פאַרוואָרצלען אונדזערע קינדער אין דעם יידישן גייסטיקן באָדן, און וועט מיטהעלפן צו פאַרוואַנדלען דאָס קינד אין אַן אַקטיוון מיטבאַטייליקטן אין אַמעריקאַנער יידישן לעבן.

אָבער די יידישע געשיכטע איז גלייכצייטיק אַן אומגעהויער גרויסער געוועב פון פערזענלעכקייטן, געשעענישן, באַוועגונגען, קיבוצים און שטרע־מונגען. עס איז פון געוואַלדיקער וויכטיקייט פאַרזיכטיק אָפּצוקלייבן פון דער דריי־טויזנט־יאָריקער דערפאַרונג וואָס עס איז באַדייטונגספול פאַר אונדזער צייט. עס איז וויכטיק צו וויסן וואָס צו באַטאָנען אין דער געוואַלדיקער אוניווערסאַלער דראַמע, און ווי אַזוי צו אינטערפּרעטירן יעדע שפּעטערישע פערזענלעכקייט, און יעדן פעריאָד.

אָט איז אַ ביישפּיל וואָס אילוסטרירט דעם געדאַנק: 1) מאַקאַבייער זיינען אויפגעשטאַנען תחית־המתים ערשט נאָך דעם ווי ס׳איז אויפגעקומען די מאָ־דערנע נאַציאָנאַלע באַוועגונג ביי יידן; ביז דעמאָלט האָט מען מער אונ־טערשטראָכן דעם נס מיטן קריגעלע בוימל ווי די העלדישקייט פון די חשמונאים, 2) אויך די וועלטלעכע פּאָעזיע פון דער גאָלדענער תקופה אין שפּאַניע איז גע־קומען צום לעבן אין דעם מאָדערנעם פעריאָד פון וועלטלעכער יידישקייט. די יידישע פּאָעזיע אין אַמעריקע, — וואָס איז אפשר דער גרעסטער שפּעטערי־שער אויפטו פון היגע יידן, — ווערט איגנאָרירט פון די אָפיציעלע אַמעריקאַנער יידישע היסטאָריקער. אָבער צי הייסט עס לערנען יידישע געשיכטע אין אַמעריקע ווען מען לאָזט אויס דאָס וויכטיקסטע קאַפּיטל?! אין איצטיקן מאָמענט איז נישט פאַראַן קיין פּאַסיקער טעקסטבוך פאַר יידי־שער געשיכטע נישט פאַר דער עלעמענטאַר־שול און נישט פאַר דעם מיטל־שול. דאָס איז אַן אויפגאַבע מיט וועלכער מיר דאַרפן זיך באַלד אָפּגעבן.

באַלאַנס פון יאָר. מינוסן און פּלוסן

אַן איין־מענטש־אָפּיס פּערסאָנאַל קען ניט דערליידיקן אַלע אויפגאַבן וואָס מען דאַרף דערליידיקן, און אַלע פּראָבלעמען וואָס פאַרלאַנגען אויפמערקזאַמקייט. באַנקעטן, מיטגלידער־קאַמפּאַניעס, טעאַטער־פאָרשטעלונגען נעמען נאָך אַלץ צו צופיל צייט און לאָזן נישט איבער גענוג צייט אויף די תוכיקסטע פּראָבלעמען אין די שולן. מיר האָבן שוין אַ סך מאָל אָנגענומען רעזאָלוציעס צו פאַרגרע־סערן דעם סטעף, אָבער דערווייל האָבן מיר צוליב מאַנגל אין געלט־מיטלען נישט געקענט דורכפירן דעם באַשלוס.

צווישן די מינוסן רעכן איך אויך אַריין דאָס וואָס מיר האָבן נאָך ביז איצט ניט קיין סילאַבוס פאַרן לימוד פון יידיש און אויך דאָס פעלן פון אַ פּאַסיק טעקסטבוך אין געשיכטע, ספּעציעל וועגן דעם יידישן קיבוץ אין אַמעריקע.

פּ ל י ו ס ן

א) אויפהאַלטן אונדזערע שולן: נעמענדיק אין באַטראַכט אונדזערע זייער באַגרענעצטע בעגלעכקייטן בנוגע שול־טוער און פינאַנצן — האַלט איך עס פאַר אַ גרויסער דערגרייכונג. ס'פאָדערט שטענדיקע וואַכזאַמקייט, דערמוטי־קונג, הילף — מאָראַלע און פינאַנציעלע — וואָס איז געגעבן געוואָרן פון דעם שלום־עליכם פאָלק־אינסטיטוט. איך האַלט עס פאַר אַ דערגרייכונג ביי אונדזער זייער קליינעם אַפּאַראַט, אַז מיר האָבן באַוויזן אויפצוהאַלטן אַלע אונדזערע שולן.

ב) די שול־קאָמיסיע — פאַר יאָרן און יאָרן האָבן מיר פּרובירט אַקטי־ווירן די שול־קאָמיסיע — און ערשט דעם יאָר, קען איך אייך באַריכטן אַז ס'איז אונדז געלונגען. מיר האָבן אָפּגעהאַלטן רעגולערע זיצונגען איין מאָל אַ חודש: ערשטנס, צו עטאַבלירן אַ נעענטערע שייכות צווישן לאָקאַלע שולן מיט דער צענטראַלער אָרגאַניזאַציע; צווייטנס, האָט די שול־קאָמיסיע אימפּלע־מענטירט די פאַראַיאָריקע רעזאָלוציע דורכצופירן אַ פּורים־פייערונג, וועלכע איז געוואָרן באַזוכט פון 350 קינדער און 150 עלטערן. און ניט געקוקט דע־רויף וואָס עס איז געווען זייער שווער צו אַראַנזשירן אַ פּראָגראַם פאַר קינדער פון פאַרשיידענע עלטערס, זיינען די קינדער און די עלטערן פונדעסטוועגן אַוועק מיטן געפיל אַז זיי געהערן צו איין משפחה, — צו אַ לעבעדיקער, וויברירנ־דיקער אָרגאַניזאַציע.

ג) די הגדה — וועלכע איז געוואָרן צוגעגרייט און אָפּגעדרוקט איז אויך, צום טייל, אַ דאַנק דעם סטימול, דערמוטיקונג און הילף פון דער שול־קאָמיסיע. דער אָפּרוף, ווי איר ווייסט, האָט איבערגעשטיגן אַלע אונדזערע דערוואַרטונגען. מיר האָבן פאַרקויפט אַרום 1000 קאָפּיעס אין משך פון עטלעכע טעג און מיר האָבן געקראָגן אַ סך בריוו מיט לויב. ס'איז איבעריק צו זאָגן אַז די הגדה איז נישט צוגעפּאַסט פאַר יעדן עלטער. זי איז פאַר עלטערן וואָס האָבן אַ פּאָ־זיטיווע באַציאונג צו דעם ספּעציפיש יידישן טעם פון דער טראַדיציאָנעלער הגדה און וואָס זיינען סענסיטיוו צום פאַרהייליקטן אַלטן טעקסט מיט זיינע

אַרכאַאיזמען אין סטיל און אין אינהאַלט. ס׳איז דאָ פלאַץ פאַר עטלעכע מינים הגדות, ד. ה. מיט מער, אָדער ווייניקער טעקסט פון דער אַלטער הגדה; מיט מער, אָדער ווייניקער איבערזעצונגען אין יידיש און ענגליש. אַ באַזונ־דער דאַנק קומט ציפּע וואַלעצקי פאַר אירע פיינע אילוסטראַציעס.

ד) גורין אַנדענק־פאָנד: דעם 4טן יאַנואַר 1962, האָבן מיר געגרינדעט אַ גורין־אָנדענק־פאָנד מיטן צוועק צו שאַפן אַ סומע פון $15.000, כדי צו פאַר־זיכערן די עקסיסטענץ פון שול 21, וועלכע האָט חובות אויף דער סומע. אונ־דזער אומפאַרגעסלעכער משה גורין ע״ה, האָט אומדערמידלעך געאַרבעט אויפ־צובויען דעם בנין פון ש״ע שול 21. ביישטייערונגען וואָס באַטרעפן $5300 זיינען ביז איצט אַריינגעקומען צום גורין־פאָנד. די דרינגענדיקסטע חובות זיינען באַצאָלט געוואָרן, אַזוי אַז ס׳איז באַזייטיקט געוואָרן יעדע געפאַר פאַר דער שול, און זי קען אָנגיין אומגעשטערט מיט איר אַרבעט. אין אונדזערע שווערע באַדינגונגען איז דאָס זיכער אַן אויפטו.

ה) מיינע וויזיטן אין די שולן: מיינע אָפטע באַזוכן אין די קלאַסן, ביי עלטערן־פאַרזאַמלונגען, ביי פייערונגען, סימפּאָזיומס, באַטראַכט איך אויך פון נישט קליינער וויכטיקייט. אין משך פון דעם שול־יאָר האָב איך געהאַלטן 13 לעקציעס אין די שלום־עליכם שולן, און דאָס איז אפשר אַ באַווייז אַז ס׳איז געשאַפן געוואָרן אַ נאָענטער קאָנטאַקט צווישן די שולן און דעם שלום־עליכם אינסט. ט.ט, און אַז מיר גיבן די עלטערן און די שול־טוער אינטעלעקטועלע הדרכה.

ו) דער עלטערן־בולעטין: ווען מיר וויסן וואָס פאַר אַ קליינעם פּערסאָנאַל מיר האָבן, מעג מען באַטראַכטן אונדזער עלטערן־בולעטין ווי אַ וויכטיקן בייטראָג צו מאָדערנער יידישקייט פאַר דערוואַקסענע. מיר קריגן אַ סך פּאָזי־טיווע אָפּרופן און פאַרלאַנגען פאַר נאָך עקזעמפּלאַרן פון עלטערן וואָס ווערן, אַ דאַנק די אַרטיקלען וואָס זיי לייענען אין בולעטין, דערנעענטערט צו אונ־דזער לעבן און קולטור. דערלויבט מיר דאָ אויסדריקן אונדזער אויפריכטיקן דאַנק צו ציפּע וואַלעצקי פאַר די שיינע אילוסטראַציעס וואָס זי צייכנט, אומ־זיסט, פאַרן בולעטין.

ז) וועגן יונגע מענטשן אין דער אַדמיניסטראַציע: איך בין צופרידן צו קענען באַריכטן אַז דער רוב פון די יונגע טוער וואָס מיר האָבן דערוויילט ביי דער לעצטער שול־קאָנפערענץ ווי מיטגלידער אין דער אַדמיניסטראַציע, קומען צו די זיצונגען און באַטייליקן זיך אין דער אַרבעט.

איך וויל אָפּשליסן מיין באַריכט מיט עטלעכע באַמערקונגען אין שייכות צו דעם וואָס דער פּאָרזיצער האָט פריער דערמאָנט: אַ האַלבער יאָרהונדערט עקסיסטענץ פון די שלום־עליכם שולן. דאָס איז אַ פּאַסיקע צייט צו באַ־טראַכטן — על רגל אחת — אונדזערע צילן און קוריקולום, האָבנדיק דערביי אין זינען אַז אין משך פון די לעצטע 20 יאָר זיינען פאָרגעקומען געוואַלדיקע ענדערונגען אין דער ברייטער וועלט און אין יידישן לעבן; און דאָס קען נאַ־טירלעך נישט בלייבן אָן אַ ווירקונג אויף אונדזער גאַנצער אַרבעט.

דער „נאַציאָנאַלער קוריקולום פאָרש־אינסטיטוט", וואָס איז לעצטנס גע־גרינדעט געוואָרן, האָט באַטראַכטנדיק די צענטראַלע פראַגן אין יידישער דער־ציאונג, פעסטגעשטעלט אַז „די צילן פון אונדזערע היינטיקע שול־פּראָגראַמען

אונדזער קוריקולום און מיר האָבן סיסטעמאַטיש איינגעשטעלט די פייערונגען פון אַלע יום־טובים און דעם עונג שבת. מיר זיינען עלאַסטיש בנוגע מעטאָדן, אָבער אומבויגזאַם בנוגע אונדזערע צילן וואָס זיינען גילטיק היינט־צו־טאָג פונקט ווי זיי זיינען געווען גילטיק אין אָנהייב פון היינטיקן יאָרהונדערט ווען די שולן זיינען געגרינדעט געוואָרן, און דאָס איז: צו דערציִען די יונגע דורות פאַר אַ שעפערישן יידישן קיום, וואָס איז האַרמאָניש מיט אַ פרייער, נישט דאָגמאַטישער יידישקייט.

און וויל מען על רגל אחת פאָרמולירן די אויפגאַבע פון אונדזער שול קען מען עס איבערגעבן אַזוי: איר הויפּט־ציל איז צו האַרמאָניזירן אונדזערע היסטאָרישע ווערטן מיט דער וועלט־אָנשויאונג און מיט דער מענטאַליטעט פון מאָדערנע יידן און מיט די נייסטע אויסגעפינסן פון דער וויסנשאַפט — כדי צו מאַכן מעגלעך פאַר ניט־קאָנפאָרמיסטישע יידן צו בלייבן געטריי דעם תוך פון יידישקייט און גלייכצייטיק זאָלן זיי צוגעבן נייע שעפערישע קאַפּיטלען צו אונדזער קולטור־געשיכטע.

אונדזער נאַציאָנאַל־קולטורעלע יידישקייט מיט אַן אייגענעם יידישן לשון און מיט אַן אייגענעם שטייגער לעבן איז אַ שווערע, אַ מאַקסימאַליסטישע יידישקייט. אָבער, נאָר דאָס גיט אַ זכות־הקיום אַ שעפערישן מיעוט. וואָרן פונקט ווי אַ שעפערישער מענטש דאַרף קענען די סביבה אָבער זי ניט אַקצעפּטירן, נאָר זי וועלן טראַנספאָרמירן, אַזוי מוז אַ קרעאַטיווער מיעוט קענען דעם שטראָם, אָבער גיין קעגן אים. די נביאים זיינען נישט געגאַנגען מיטן שטראָם; אויך נישט די מקובלים און אויך נישט די אחד העמס, די דובנאָווס, די פּרצעס, די ביאַליקס. „די גרעסטע גייסטער אין יעדער צייט רעפּרעזענטירן נישט דעם „צייט־גייסט", נאָר די צוקונפט", זאָגט אונדז ש. ניגער. אַזוי איז עס אויך מיט שעפערישע מינאָריטעטן.

אונדזער שווערער, אָבער שעפערישער דרך פאַרלאַנגט אינטעליגענץ, גלויבן, עקשנות און איבערצייגונגען. דאָס זיינען אייגנשאַפטן פון כאַראַקטערפולע מענטשן וואָס זיינען גרייט אויף קרבנות, און צייטנווייז אפילו צו זיין איינזאַם. מען קען אונדזער דערפאָלג נישט מעסטן מיט קוואַנטיטאַטיווע מאָסן. אָבער דער וואָס איז סענסיטיוו צו עכטקייט, צו אידעאַליזם, צו טאַלאַנט און שעפערישקייט, דער ווייסט אַז דער יידיש־סעקטאָר מיט זיין אינטעגראַלער יידישקייט, מיט זיין גרויסער גאַלעריע פּאָעטן, עסייאיסטן, פּובליציסטן שפּילט אויס דעם רייכסטן, יידישלעכסטן, מעלאָדישסטן ניגון אין אַמעריקאַנער יידישן אָרקעסטער. און אין דעם וועלטלעכן יידיש־סעקטאָר פאַרנעמט די ש"ע שול־באַוועגונג אַן אייגנאַרטיקע, חשובע פּאָזיציע.

דר. שלמה סיימאָן

די חברה תנ״ך אַרום שלום־עליכם פאָלק־שול נומער 15

די חברה תנ״ך אין שלום־עליכם פאָלק־שול נומער 15, איז אַן אַלטע און אַן אייגנאַרטיקע אינסטיטוציע. ווי ווייט עס איז מיר באַקאַנט איז עס די איינציקע אינסטיטוציע פון דעם מין אין די יידישסטישע וועלטלעכע קרייזן.

די חברה תנ״ך איז שוין איבער פינף און צוואַנציק יאָר אַלט. דער ערשטער לעקטאָר, אָדער בעסער געזאָגט, רבי פון תנ״ך, איז געווען דער היסטאָריקער און תנ״ך־פאָרשער חיים שויס. ער האָט אָנגעפירט מיט דער חברה קרוב צען יאָר. נאָך אים האָט פאַר אַ קורצער צייט געלערנט מיט דער חברה דער היסטאָריקער אברהם מענעס, להבדיל בין החיים והמתים. פאַר די לעצטע זעכצן יאָר פירט אָן מיט דער חברה תנ״ך דער שרייבער פון דעם דאָזיקן באַריכט.

די חברה האָט אָנגעהויבן קליין: מיט ווייניקער ווי אַ מנין מענער און פרויען. די פאַרוואַלטונג פון דער שול האָבן ניט געוואָלט קיין „טרוקענע״ זיצונגען האָט זי איינגעפירט דעם לימוד פון תנ״ך. ביסלעכוויז, ביסלעכוויז איז דער לימוד פון תנ״ך געוואָרן אויס טפל, צו דער זיצונג, און איז געוואָרן אַ יש פאַר זיך. די תנ״ך חברה באַשטייט איצט פון פופציק מיטגלידער, וואָס קומען אַלע זונטיק אין דער פרי פון האַלב נאָך עלף ביז קרוב איינס אַ זייגער און לערנען תנ״ך. די לערנער קומען פון אַלע עקן ברוקלין און לאָנג איילאַנד און מערק־ווירדיק איז, וואָס זעלטן ווען אַ מיטגליד פאַרפעלט אַ שיעור. אויב עס טרעפט אַזוינס איז טשיקאַווע, וואָס דער מיטגליד אַנטשולדיקט זיך און גיט אָן אַ סיבה, אָט ווי אַ תלמיד אין אַן אַקרעדיטירטער לערן־אינסטיטוציע.

די גרופּע תלמידים איז ניט קיין איינהייטלעכע, איך מיין ניט אַלע האָבן די זעלביקע ידיעות: אַלגעמיינע און יידישע. פאַראַן צווישן זיי אַרבעטער, וואָס האָבן זיך אויפגעהאָדעוועט אויף דער יידישער ליטעראַטור און אויף ראַדיקאַלע לעקציעס. פרויען: אייניקע אמתע משכילות, וואָס קענען העברעאיש און האָבן געלערנט אַ סך, און אַמאָל געלערנט תנ״ך; געוויינטלעכע יידישע „באַלעבאָס־טעס״, וואָס לייענען בלויז אַ יידישע צייטונג. צווישן די מענער: בעלי־מלאָכות אין שאַפּ, קליינע געשעפטס־לייט; רייכע יידן; למדנים; בקיאים אין גמרא און אַוודאי אין תנ״ך; פּראָפעסיאָנאַלן מיט אַ הויכער בילדונג. אַלע פאַרשטייען גוט יידיש אָבער פאַראַן אַזעלכע וואָס קאָנען ניט רעדן גוט קיין יידיש און ווען זיי שטעלן פראַגעס רעדן זיי אויף ענגליש. צווישן די תלמידים זיינען דאָ אַטעאיסטן, נאַציאָנאַליסטן, ציוניסטן, לינקע, מאַרקסיסטן. יידן, וואָס שמעקן קיינמאָל ניט אַריין אין אַ שול און פרומע יידן. איין תלמיד איז גבאי־ראשון אין אַן אָרטאָדאָקסישער שול.

מיט אַ צען יאָר צוריק האָט זיך אָנגעהויבן אַ הייסע דעבאַטע צי מען זאָל זיצן ביים לערנען אָן היטלען צי אין היטלען. מען האָט געמאַכט אַ קאָמפּראָמיס:

עס איז אַ פּרייוויליקער אויסקלייב. זיצט אַ צאָל אין יאַרמולקעס און אַ צאָל אין הוילן קאָפּ. איך, דער זאָגער פון שיעור טראָג אַ היטל, ווייל איך האַלט, אַז ווען מען לערנט תנ״ך אָדער אַנדערע יידישע קאַנאָניזירטע ספרים דאַרף מען טראָגן אַ היטל מפּני כבוד הציבור. ספּעציעל דער „רבי״. לעצטנס האָט זיך די צאָל יאַרמולקע־טרעגער אַ ביסל פאַרגרעסערט, ניט ווייל די פרייע זיינען געוואָרן בעלי־תשובה, נאָר ווייל עס איז צוגעקומען אַ צאָל שול־יידן אין דער חברה.

וואָס איז דער צוציאונג־כוח פון דער חברה תנ״ך, וואָס קען ברענגען קריב פינף מנינים יידן אַלע זונטיק צו אַ שיעור?

די ערשטע סיבה, און איך מיין די הויפּט־סיבה איז וואָס מען לערנט. דער תנ״ך שיעור איז ניט קיין סעריע לעקציעס, אָדער אַ קורס לעקציעס, וואו דער באַזוכער זיצט און איז אַ פּאַסיווער צוהערער. אַלע תלמידים זיצן ביי אָפענע תנ״כן. דער רבי, (און עס איז בעסער צו באַצייכענען דעם אָנפירער פון דער חברה מיטן אַלטן יידישן טערמין „רבי״ — מלמד, ווי לעקטאָר, וואָס ער איז עס ניט). יאָ דער רבי לייענט דעם העברעאישן טעקסט און פאַרטייטשט עס אויף יידיש. די מיינסטע תלמידים האַלטן אָפן אַ תנ״ך אין תרגום יהואש. אָבער פאַראַן אַזעלכע, וואָס האַלטן אַ תנ״ך מיט ל״ב פירושים, אָדער מיט דעם מאָדערנעם פירוש פון של״ג, אָדער פירוש הרטום, ניט דעם תנ״ך פון סאנסינאָ־פרעס: דער לשון־קודשדיקער טעקסט, אין ענגלישער איבערזעצונג און אַ פירוש אויף ענגליש.

אָבער דאָס איז ניט די הויפּט־סיבה פון די תלמידימס התמדהשן צובונד צו דער חברה תנ״ך און צום זאָגער פון שיעור. די עיקר אַטראַקציע איז דער לעבעדיקער מאָדערנער יידישער צוגאַנג צום תנ״ך.

געוויינטלעך זיינען דאָ צוויי באַגריפן וועגן תנ״ך,ביידע עקסטרעמע, וואָס ניט געקוקט אויף דעם וואָס זיי זיינען צוויי היפוכים, האָבן זיי אַ בשותפותדיקן באַריר־פּונקט: דער אולטראַ אָרטאָדאָקסישער און דער עקסטרעם סעקולערער.

דער אָרטאָדאָקסישער באַנעם פון תנ״ך איז: אַלץ וואָס עס ווערט געזאָגט און דערציילט אין תנ״ך איז ווערטערלעך אמת און איז געגעבן געוואָרן אויפן באַרג סיני און די ניסים און די וואונדער זיינען אַלע היסטאָרישע געשעענישן, וואָס יעדער פּרט איז אמת. אויב מען פאַרלייקנט איין נס, איין האַלבן פּסוק איז מען דעמאָלט אַן אפיקורס און דער תנ״ך מיינט גאָרנישט פאַר דיר. די אויסערלעכע פאָרמע איז אַזאַ עיקר ווי דער תוך.

דער סעקולערער, אפיקורסישער צוגאַנג איז: דער תנ״ך איז אַ ליטעראַריש פאָלקלאָריסטיש ווערק פול מיט אָבערגלויבנס און אָפּגעלעבטן וועלט־באַנעם. די וויכטיקייט פון תנ״ך איז — זיין ליטעראַרישע שענקייט און פּאָעטישע בילד־לעכקייט. פאַר אונדז איז עס אַ פאַרעלטערט בוך, ווייל עס איז פול מיט ניסים און אַ פּרימיטיוון וועלט־באַנעם: אַלץ געשעעט דאָרט נאָר דורך גאָטס חסד.

ביידע: די אולטראַ אָרטאָדאָקסן און די עקסטרעמע סעקולאַריסטן נעמען אָן די פאָרמע פון תנ״ך, דעם אופן פון איבערגעבן, פאַרן עיקר.

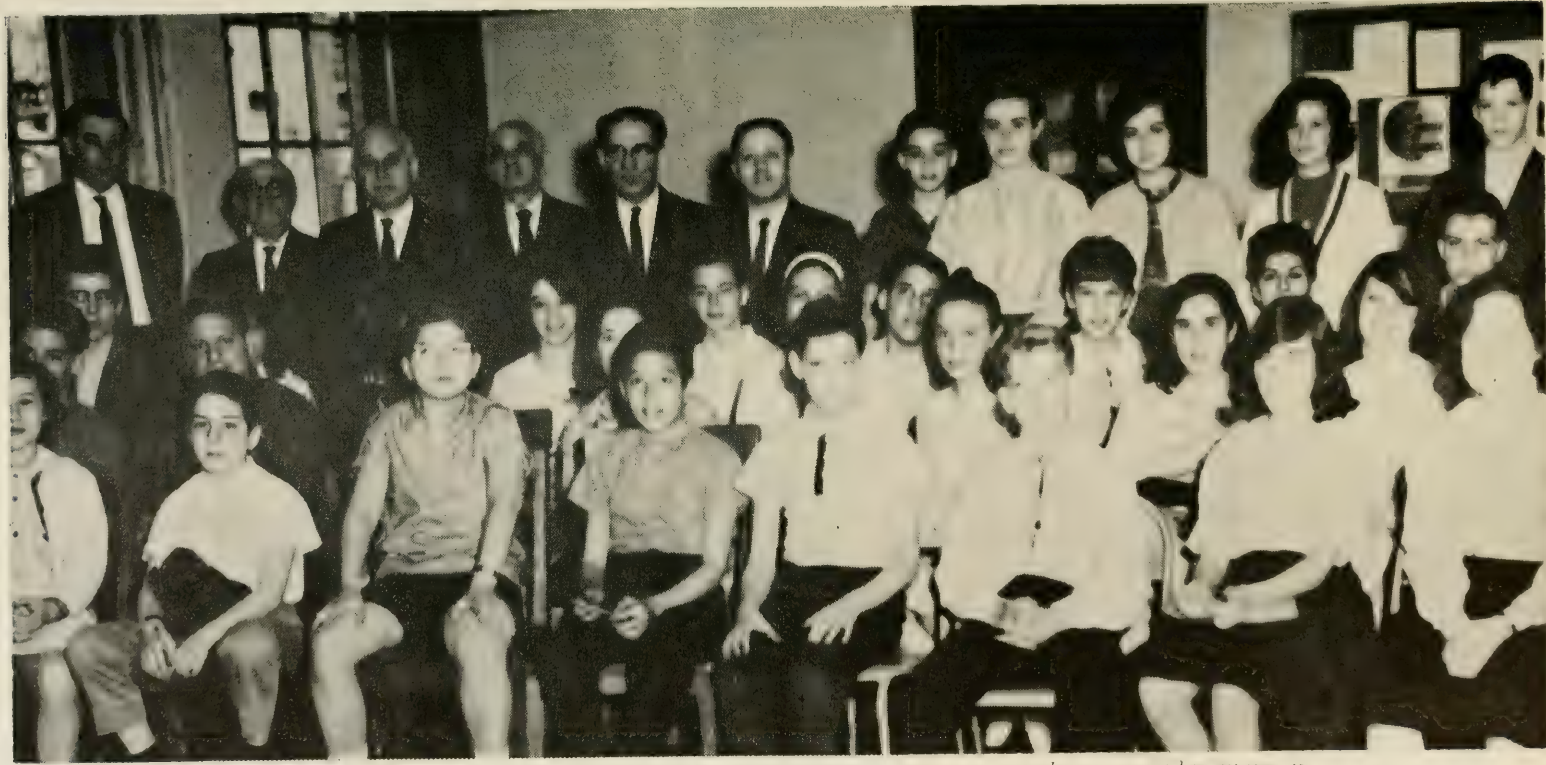
אָבער דער תנ״ך איז בעצם מער און טיפער פון די ביידנס באַנעם. דער תנ״ך איז אַ פילאָסאָפיש בוך, וואָס גיט ענטפערס אויף די עיקר־פראַגעס פון מענטשנס לעבן. אָבער די ענטפערס אויף די גרונט־פּראָבלעמען גיט ער ניט

אויף אַ סיסטעמאַטישן אופן, אין עקספּאָזיציע, דיסקוסיע, אָדער דורך לאָגישן מיינונגס־אויסטויש. ער נוצט אויך ניט די וויסנשאַפטלעכע מעטאָדעס פון אינדוקציע אָדער דעדוקציע. דער תנ״ך גיט איבער אַן אויסגערונדטן וועלט־באַנעם דורך דערציילונג, מעשה, ליד און אָפט דורכ פּאָעטישן היפּערבאָליזם. ווי שיין די מעשה איז, ווי פּראַכטפול דאָס ליד איז, אָבער די כוונה איז ניט געווען ליד לשם ליד, פּאָעזיע לשם פּאָעזיע, מעשה צוליב מעשה. שטענדיק איז אין דער מעשה, אין דעם ליד פאַראַן ניט נאָר אַ מוסר השכל, נאָר אַ טיפער פילאָסאָפישער וועלט־באַנעם. און דער דאָזיקער פילאָסאָפישער וועלט־באַנעם, וואָס די שעפער פון תנ״ך ברענגען צו אונדז, איז צו זיי געקומען, ווי זיי זאָגן דורך התגלות און וואָס דער מאָדערנער מענטש, צוליב זיין הילפלאָזיקייט אין פרט פון אמונה, רופט עס אינטואיציע. וועלכע עס איז באַצייכענונג מינערט ניט די גרויסקייט פון דעם ספר און פאַרקלענערט ניט זיין באַטייט פאַרן מאָדערנעם מענטשן בכלל און פאַרן יידן בפרט. אין לערנען תנ״ך דאַרף מען נאָר אָפּשיילן די פאָרם, די פאָרמע פון יענער צייט, וועט זיך אַנטפּלעקן די אינערלעכע גרויסקייט און באַטייט פאַרן מאָדערנעם מענטשן. מיט אַזאַ צוגאַנג איז ניטאָ קיין שרעק פאַר ניסים און ניטאָ קיין מורא פאַר איבערטרייבונגען און ניטאָ קיין אָרט פאַר אַפּיקורסישקייט.

עס וואָלט געווען כדאַי איבערצוגעבן אַ מוסטער שיעור מיט דעם דאָזיקן בליק אויפן תנ״ך. אָבער עס וואָלט פאַרנומען צופיל אָרט. לאָמיר נאָר אָנוואַרפן אַ סכעמאַטישן קוק אויף איין שטעל אין ישעיה. עס ווערט דערציילט אין ישעיה (קאַפּיטלען ל״ו־ל״ז) אַז סנחריב איז באַפאַלן יהודה און געפאָדערט דאָס לאַנד זאָל זיך צו אים אונטערגעבן און ער וועט טראַנספערירן די באַפעלקערונג אין אַן אַנדער לאַנד. ישעיהו האָט געהייסן זיך ניט אונטערגעבן. ער האָט געזאָגט: דיינע נצחונות, סנחריב, זיינען נישט קיין צופאַל. דו האָסט ניט איינגענומען פעלקער, ווייל דו ביסט שטאַרק, נאָר ווייל דאָס איז געווען גאָטס פּלאַן. איצט, אַז דו פאַרמעסט זיך אויף גאָט אַליין, וועט דיין מחנה פאַלן אויף די בערג פון יהודה. און עס איז אַזוי געשען. סנחריבס אַרמיי איז געפאַלן אויף די בערג פון יהודה אין איין נאַכט. אַ מלאך פון גאָט האָט דורך דער נאַכט צעקלאַפּט די אשורישע אַרמיי.

דער מאָדערנער מענטש טוט אַ שמייכל: „אַ שטיק פאָלקלאָר!״. דער פרומער ייד האַלט, אַז די וויכטיקייט פון ישעיהוס נבואות ליגט אין דעם געשעענעם נס. אָבער דער מאָדערנער גלייביקער ייד זעט די דאָזיקע נבואות אין גאָר אַן אַנדער ליכט. אין ישעיהוס נבואות איז דער גרעסטער עיקר דער יידישער באַנעם פון געשיכטע. זאָגט הרב, פּראָפעסאָר שמחה בונעם אורבאַך:

„די יידישע היסטאָריאָגראַפיע, דער באַגריף „געשיכטע״ לויטן יידישן וועלט־באַנעם איז אַן אָריגינעלע יידישע שאַפונג און זי איז דער פּועל־יוצא פון דעם יידישן באַגריף פון דער יצירה — וועלט־באַשאַף. די פילאָסאָפיע באַנעמט די נאַטור ווי אַ זאַך, וואָס ענדערט זיך ניט; אַן עצם, וואָס איז ניט אונטערגעוואָרפן צו שינוי נאָר ווי עפּעס וואָס האָט עקסיסטירט אויסער וועלכער עס איז צייטמאָס; אָדער עס איז אויפגעקומען דורך אַ בלינדן צופאַל. אָן אַ ציל און אָן אַ תכלית. אָבער דער יידישער וועלט־באַנעם, וואָס איז באַטאָנט שוין

אַ גרופּע תלמידים און לערער פון דער פֿאַראייניקטער מיטלשול (פון ש״ע אינסטיטוט און פֿאַרבאַנד)

אין דער ערשטער פרשה פון בראשית — זעט אין דער נאַטור אַ פּלאַן, וואָס איז איינגעשטעלט געוואָרן דורך דעם שעפער, וואָס אין אים איז פאַרקערפּערט דער געטלעכער וועלט־פּלאַן. דורך אים ווערט בהדרגהדיק פאַרווירקלעכט דער געטלעכער ציל, דער תכלית פון דער וועלט, וואָס איז דער געטלעכער באַשאַף. פון דעם ווערט אַרויסגעדרונגען, אַז אַלץ אין דער נאַטור און אין דער מענטשלעכער געזעלשאַפט איז אַ מין קייט, אַ רינגל איינגעשלאָסן אין אַנאַנדער רינגל. יעדעס רינגל איז דער סוף, וואָס איז פאַר אים און דער אָנהויב פון דעם, וואָס איז נאָך אים. און פון אַלץ ווערט געשאַפן אַ געוועב פון אַ געטלעכן אוזאַר. דער היינט פון דער מענטשהייט האָט אין זיך פאַרוויקלט די פאַרגאַנגענהייט, די צוקונפט און אַן אויסגאַנג פונקט. די התגלות אויפן באַרג סיני איז דער אָנהויב פון דער נסיעה פון דעם מענטשלעכן שטייגן. דער אָפּשלוס איז משיחיסטישער באחרית־הימים: דער הויך־פּונקט, די לעצטע סטאַנציע פון מענטשלעכער דערגרייכונג". (עמודי המחשבה הישראלית, חלק א׳ זז. יז, יח).

ווען מיר שיילן אַרויס דעם יידישן דינאַמישן באַנעם פון געשיכטע, וואָס קען אונדז געבן האָפענונג אויך אויף היינט איז, וואָס איז וויכטיק ווי אַזוי די אשורישע אַרמיי איז געפאַלן? דער עיקר איז דער ספּעציפישער יידישער קוק, וואָס דאַרף ווערן ביי אונדז היינט אַ כוח אין דער געזעלשאַפט. דער לבוש פון תנ״ך איז ניט וויכטיק. וויכטיק זיינען די געטלעכע, אייביקע דירעקטיוון פאַרן מענטשן, וואָס גיט אים פאַרשטענדעניש פאַר זיין אייגן לעבן און פאַר איינשטעלן אַ געערכטע געזעלשאַפט.

עס איז ביז גאָר אינטערעסאַנט, אַז גאָר אַ גרויסער טייל פון די ראַדיקאַלע תלמידים ווילן געפינען אַ היתר אין תנ״ך פאַר ניט אָפּהיטן ריטואַלן און צערעמאָניאַלן, ווייל דער תנ״ך באַטאָנט עטיק מער ווי ריטואַל און צערעמאָניאַל. זיי זעען אויך ניט דעם טיפערן באַטייט פון די שעפער פון תנ״ך; די נביאים זיינען ניט אויסן געווען אָפּצושאַפן דעם צערעמאָניאַל. זיי האָבן באַטאָנט עטיק, ווייל ערשטנס האָט מען די עטישע געבאָטן ניט אָפּגעהיט אַזוי פאַרזיכטיק ווי דעם צערעמאָניאַל. שנית, ווייל עס איז שווערער אָפּצוהיטן עטישע געבאָטן ווי ריטואַל און צערעמאָניאַל. פאַרשטייט זיך אַז אַזאַ קוק, וואָס איז באמת, אַן עכט יידישלעכער קען ניט גרינג אָנגענומען ווערן סיי פון די פרומע, סיי פון די פרייע. דערפאַר טרעפן אָפט היציקע דיסקוסיעס אין דער צייט פון שיעור. עס איז ניט קיין זעלטנקייט פאַר אַ תלמיד ברוגז צו ווערן און ניט קומען צו אַ פּאָר שיעורים. אָבער בדרך כלל קומען זיי צוריק.

די ש״ע שול געווינט זייער אַ סך פון דער דאָזיקער חברה תנ״ך. זי ווערט געשטיצט פון די מיטגלידער. דער שיעור־זאָגער קריגט ניט קיין באַצאָלט, האָט די שול אַ פיינע הכנסה. אָבער ווייל די ביישטייערונגען פון די תלמידים גייען פאַר דער שול, קען די חברה ניט פאַרגרעסערט ווערן, ווייל עס זיינען ניטאָ קיין מיטלען פאַר פירסום.

די מערסטע תלמידים זיינען ניט קיין לייענער פון דער יידישער ליטעראַטור אָדער פון דער פּריאָדישער פּרעסע, אָבער אַ סך פון זיין זיינען געוואָרן אַבאָנענטן פון יידישע זשורנאַלן און קויפן שוין אויך אַ יידיש בוך. די וואָס דאַרפן ניט פאָרן, קומען צו די עונג שבתים פון שול.

די עלטערע תלמידים זיינען אַמאָל געווען לייענער פון דער יידישער ליטעראַטור און דער יידישער פרעסע; אויך אַקטיוו אין ראַדיקאַלע קרייזן. זיי זיינען ביסלעכווייז געוואָרן שול־יידן, ווייל די וועלטלעכע קרייזן האָבן ניט געשאַפן קיין שום פאָרמע פאַר יידישקייט. זיי האָבן זיך פאַרבענקט נאָך אַ שטיקל שבת, אַ ברעקעלע יום־טוב, הערן אַ דרשה וועגן יידישע ענינים. אָבער די שול, סיי די אָרטאָדאָקסישע, סיי די קאָנסערוואַטיווע אָדער רעפאָרם קען זיי ניט צופרידנשטעלן. עס איז דאָרטן אַ חלל פון הונדערטער יאָרן. גאַנצע טויזנט יאָרן. מען הויבט אָן מיט דעם תנ״ך און מען שפרינגט אַריבער אויף היינט. וואָס איז געשען פון חורבן בית־ראשון ביז היינט? אין דער אַטמאָס־פערע פון דער חברה תנ״ך, וואו מען רעדט אויף יידיש און מען ברענגט אויך ראיות פון דער יידישער ליטעראַטור, און פון ניט לאַנג־פאַרגאַנגענער יידי־שער געשיכטע, פילן זיי דעם טעם פון אַ לעבעדיקער יידישקייט. די יינגערע ווערן נתפעל פון דעם עצם פאַקט, וואָס אָט איז ניט קיין שול־ייד, וואָס זיין לשון איז יידיש און איז באַהאַוונט אין תנ״ך, סיי אין אַלגעמיינע לימודים און נאָך מער: ער איז ניט קיין דאָגמאַטישער ייד, און איז פונדעסטוועגן אַ מאמין און איז אויך קיינמאָל ניט אַפּאָלאָגעטיש פאַר זיין יידישקייט.

ווען עס וואָלטן געווען אַ הונדערט אַזעלכע לערן־חברות אין דער יידיש רעדנדיקער ניו־יאָרק, וואָלט מען אפשר ניט געדאַרפט אַזוי שרייען:
„יידן פאַרגעסט ניט קיין יידיש!“.

ביים אָנהייב פון אונדזערע שולן

• • •

דער נאָענטער עבר

די ציפער פופציק וואַרפט אָן אַ שווערע אחריות. עס ווילט זיך רעדן און דערציילן, דערציילן אַ סך. און עס איז דאָ גענוג וועגן וואָס צו דערציילן. עס זיינען דאָך געבליבן נאָר עטלעכע געציילטע פון דער גאַנצער מחנה בויערס און פיאָנערן. עס איז געווען אַ גאַנצע גאַלערייע ליכטיקע געשטאַלטן וואָס האָבן מעגלעך געמאַכט אָנצוהאַלטן מיט כבוד און מיט חשיבות אונדזער פיינע אינסטיטוציע, דעם שלום־עליכם־פאָלקס־אינסטיטוט. מיר טרייבן דאָך ניט אי־בער, אַז מיר האָבן צוגעטראָגן אַזוי פיל צו אונדזער יידישער דערציאונג און צו דער יידישער קולטור אין גאַנצן גענומען.

מוז איך זיך באַגרענעצן און זיך אָפּשטעלן אויף די הויכפונקטן פון די לעצטע 10־12 יאָר. דערמאָן איך זיך אין דער ערשטער ריי ווי עס איז אויסגע־קומען אויפצושטעלן דעם פּרעכטיקן בנין פאַר דער שול 6. דער אומפאַרגעס־

לעכער הערי שמוקלער האָט געגעבן דעם ערשטן יש. עס איז געווען אַ וואַרעמע גרופּע טוערס אַרום דער שול זעקס. אַלע אינאיינעם האָבן קיין כוחות ניט געזשאַלעוועט. קיינער האָט ניט געזשאַלעוועט, קיין כוחות, קיין מי און קיין געלט. ליידער, ליידער, האָט זיך אַרויסגעוויזן אַז די געגנט איז ניט געווען פּאַסיק פאַר אַ טאָגשול פון אונדזער ריכטונג. עס האָט געקאָסט גענוג געזונט, ווען מען האָט זיך געמוזט אָפּזאָגן פון דעם שיינעם חלום, פון אַן אייגענער טאָגשול.

אָבער מען איז ניט געזעסן מיט פאַרלייגטע הענט. מען איז ניט אַריינ־געפאַלן אין עצבות. איך ווייס אַליין ניט וואו האָט מען גענומען די ענערגיע און די כוחות אויפצושטעלן דעם שיינעם בנין פון דער שול 21. עס האָבן געהאָלפן הילדעס און זיינע חברים, די אָרטיקע שולטוערס. עס האָט צוגעלייגט אַ האַנט דוד גילדין. די נשמה פון דער גאַנצער אונטערנעמונג איז אָבער געווען אונדזער געטרייער חבר משה גורין; ניט נאָר געלט, מער וויפל ער האָט געקענט, האָט ער אַריינגעלייגט אין דער אונטערנעמונג. ער האָט אַריינגעטאָן אין דעם זיין גאַנצע צאַרטע נשמה. אין די שווערסטע שעהען האָט ער ניט דער־לאָזט, מען זאָל אַריינפאַלן אין עצבות. ער האָט געהאַט אַ ים בטחון. ער איז שוין ניט געווען געזונט, אָבער די אויגן האָבן געשטראַלט מיט גלויבן. מיט ניט קיין געוויינטלעכן מסירת־נפש האָט ער געבויט און אויפגעבויט דעם פּרעכטיקן בנין, וואָס עס איז אַ נחת־רוח, אַ גייסטיקער פאַרגעניגן אַריינצוקומען אַהין. דאָרטן קלינגט דאָס יידישע לשון. דאָרטן איז פול מיט קולטורעלע טעטיקייטן. און די ציגל פון די ווענט קענען דערציילן ווי שווער עס איז אָנ־געקומען דאָס אויפשטעלן דעם בנין. אָבער דאָרטן פלאַטערט דאָס האַרץ פון דעם געטרייען און טייערן חבר גורין. דאָרט הערט מען פון קינדערשע מיילעכלעך אַזאַ נאַטירלעך און זאַפטיק יידיש. דאָרטן האָט די מעגלעכקייט פאַנאַנדערצונעמען די הענט און ווייזן וואָס ער קאָן אונדזער פיינער לערער חבר גאָלדשטיין. עס נעמט אַרום אַן אמתע פרייד, ווען מען איז אין די שיינע און ציכטיקע צימערן און אין זאַל פון דעם בנין פון שול 21.

עס איז נייטיק צו דערמאָנען דעם וויכטיקן אויפטו פון די לעצטע צען יאָר — עס זיינען איצט מיט אונדז, מער ווי פריער, די געוועזענע תלמידים פון די שלום־עליכם־שולן און די איצטיקע יונגע טוערס. מיר זעען צו ווי זיי נעמען ביסלעכווייז איבער די אָנפירונג, ווי אונדזער זאָרג ווערט זייער זאָרג. זיי זייַנען שוין אַ לענגערע צייט אַקטיוו אין בויבעריק. איצט האָבן זיי איבערגענומען די שול־קאָמיסיע און זיי זיינען שוין טעטיק אין דער אדמיניסטראַציע. זיי זיינען אונדזערע טייערע קינדער. זיי זיינען די גאַראַנטיע אויף די ווייטערדיקע פופציק יאָר פון שלום־עליכם־אינסטיטוט.

יעקב בערג

אונדזער שמחת־תורה

מ׳קען דעם יום־טוב פאַרגלייכן צו שמחת תורה, פונקט ווי שמחת תורה פאַרענ־דיקט מען לייענען די תורה און מ׳זאָגט „חזק ונתחזק״ אַזוי זאָגן מיר די טוער פון די שולן, פון דער אַדמיניסטראַציע: מיר גייען ווייטער! מיר זיינען גליקלעך וואָס דער צווייטער דור איז גרייט ניט נאָר צו העלפן, נאָר איבערצונעמען געוויסע טעטיקייטן און אָנווענדן אין דער אַרבעט נייע מעטאָדן. איך האָב פריער באַ־מערקט, אַז עס איז שמחת תורה וואָרן שמחת תורה רופט מען אויף צו אַן עליה „כל הנערים״. אויב אַזוי דערלויב איך זיך צו פאַרצייכענען אַ פּאָר דערי־נערונגען פון אַ שול־טוער.

די פייערונג פון 50 יאָר שלום־עליכם שולן איז אַ דאַטע פון גרויס וויכטיקייט.

מיין פרוי און איך זיינען פאַרבונדן מיט דער ש״ע שול־באַוועגונג עטלעכע און דרייסיק יאָר, ווי מיטגלידער פון עלעמענטאַר־שולן, שול־קאָמיסיע און אַדמיניסטראַציע. איך האָב געהאַט דעם פאַרגעניגן צו זיין אַ מיטגליד פון דער מיטלשול ביז היינטיקן טאָג. איז ווערט צו דערמאָנען די טייערע חברים וועלכע זיינען אַוועקגענומען געוואָרן פון אונדז, מ. גורין און י. פּאָגעל ע״ה. ואחרון — אויף לאַנגע געזונטע, פּרוכטבאַרע יאָרן אונדזער מדריך, לייבוש לעהרער, אונטער וועמעס השגחה די ש״ע מיטלשול איז געפירט געוואָרן אַ סך יאָרן. יעדע 2 וואָכן, 6 נאָכמיטאָג, פּינקטלעך, מיטוואָך, פלעגן מיר זיך צונויפקומען הערן אַ באַריכט פון די קלאַסן, די באַריכטן פון דירעקטאָר, זיינען געווען קורצע, זאַכלעכע. די מיטלשול איז דאַן באַזוכט געוואָרן פון איבער 150 תלמידים. מיר האָבן דעמאָלט אַרויסגעגעבן אַן עסיי־בוך.

ווערבירן קינדער זאָגט מען, איז אַ שווערע אַרבעט. איך בין ניט אין גאַנצן איינשטימיק; פיזיש אפשר יאָ, אָבער, ווען איר קומט אַריין צו עלטערן און איר הייבט אָן צו ריידן צו זיי מיט טאַקט, מיט ערנסט וועגן זייער חוב צו זייער קינדס דערציאונג, איז עס מיין דערפאַרונג אַז עס רירט דעם טאַטנס און מאַמעס האַרץ. און ווען די מאַמע מיטן קינד קומען אין שול אַריין, דאַן איז דאָס פאַר דעם פאַרוואַלטער אַ יום־טוב.

מאָריס פאַרבמאַן

אַ ירושה

ווען איך טראַכט וועגן אינסטיטוט האָב איך אַ שוועריקייט. מיר איז שווער אויסצופלאָנטערן וואו עס האָבן זיך געענדיקט די טעטיקייטן פון שלום־עליכם אינסטיטוט און וואו ס׳האָט זיך אָנגעהויבן דאָס טאָג־טעגלעכע לעבן אין מיין טאַטנס שטוב. אַלע מיינע זכרונות פון דעם הויזגעזינט פון מיינע עלטערן זיינען אַרומגענומען מיט דער ראַם פון אינסטיטוט טעטיקייטן. דער טאַטע פלעגט (ווען ער האָט נאָך געאַרבעט אין שאַפּ) אַהיימקומען אין אָוונט, אַראָפּשלינגען אַ געאײלטע וועטשערע, און לויפן פון איין פאַרזאַמלונג צו דער אַנדערער — דריי, פיר אָוונטן אין וואָך. די מאַמע דערציילט אַז מער ווי איין מאָל, איז זיינס

אַ וואָך געהאַלט געווצט געוואָרן צו צאָלן דירה־געלט אין שול — אָדער שכירות צו אַ לערער.

לאָמיר נעמען „בויבעריק". די מאַמע האָט פּאַרוואַלטעט די קיך און געסט־ענינים די ערשטע עטלעכע יאָר, און איך פלעג אַרומגיין טענהן אַז „ס'איז מיין טאַטנס בויבעריק". איך האָב ניט געקענט פאַרשטיין פאַרוואָס איך מוז, ווי אַלע אַנדערע קינדער, אָנטייל נעמען אין די גרופּע־טעטיקייטן. ווען ס'האָט זיך אויסגעחלומט ניי־בויבעריק זיינען מיר אַהין אַוועק ביז יענער חלום איז צערונען געוואָרן.

אָדער פאַרלאַג מתנות; עס דאַכט זיך מיר אַז צוליבן פאַרלאַג מתנות בין איך געוואָרן אַ דרוקער. ווען די ערשטע ביכער זיינען אַריין אין דרוק (הירש־ביינס „דער קאמיליאָן", גאָלדבלומס „מוראַשקעס" און קרעפּליאַקס „פאַר־בלאָנדזשעט") בין איך מיטן טאַטן געגאַנגען אין דרוקעריי עטלעכע מאָל. איך געדענק עד־היום מיין איבערראַשונג מיט די לינאָטייפּ־מאַשינען: אונדזער שטוב איז געוואָרן די רעדאַקציע סיי פאַרן פאַרלאַג, סיי פאַרן „קינדער זשורנאַל". דער טאַטע האָט אין יענע צייטן אָנגעהויבן שרייבן זיינע קינדער־לידער און מעשהלעך. אין יענע טעג איז מיין לעבן געווען איינגעוויקלט אין אונדזער וועלטעלע. איך ווייס ניט צי דער טאַטע מיינער האָט אויסגעחלומט די פאַר־שיידענע טעטיקייטן און וועלכע ער האָט זיך אַזוי מסירת־נפשדיק אַריינגעוואָרפן; איך ווייס יאָ אַז אונדזער משפחה־לעבן איז געווען אינגאַנצן געקניפּט און גע־בונדן מיטן שלום־עליכם אינסטיטוט. און טראַכטנדיק וועגן די ערשטע צוואַנציק, צי פינף־און צוואַנציק יאָר פון שלום־עליכם פאָלק־אינסטיטוט, מוז איך רעדן וועגן מיין טאַטן, מחמת אין זיין וועזן איז פאַר מיר געווען פאַרקערפּערט דער אינסטיטוט און איך האָב דעם אינסטיטוט געזען בלויז אין ליכט פון מיין פאָטערס טעטיקייט. דער אינסטיטוט איז געווען זיין לעבן און דאָס איז די ירושה וואָס ער האָט מיר איבערגעלאָזט.

פּרץ קאַמינסקי

דערינערונגען פון אַ שול־טוערין

מיר האָבן געזוכט אַ שול פאַר אונדזער טאָכטער אידעט. זי איז שוין באַלד ניין יאָר אַלט. צייט צו וויסן עפּעס וועגן יידישקייט. אָבער, מיר האָבן אַ גרויסע פּראָבלעם: עס איז דאָ אָדער אַ לינקע שול, אָדער אַ תלמוד תורה. נו, זיינען מיר דאָך סאָציאַליסטן און עס איז געווען אין יאָר 1929. פאַרשרייבן מיר אונדזער טאָכטער אין דער לינקער שול. אָבער מיר זיינען ניט צופרידן. איינמאָל דערזע איך אַ שילד אויף 178טע גאַס — ש"ע שול 29. נעם איך מיין טאָכטער און פיר זי צו דער שול. איך פיר זי אַרונטער אין דעם קעלער און חבר ראַבינער ע"ה באַגריסט אונדז און דערפרייט זיך מיט אונדז. מיר ווערן טעטיק אין שול. די פאַרוואַלטונג באַשטייט פון זייער פיינע חברים: די שאַליפּס, שטראַוס, ליפשיץ, בערינשטיין, קאַפמאַן און עס קומט צו סימאַן. די שול קלייבט זיך אַריבער אין אַ מער אָנשטענדיקער דירה אויף 168סטער גאַס אויף אַ 2טן שטאָק. עס הייבט

זיך אָן אַ וואונדערבאַרע טעטיקייט. עס ווערט אַנגאַזשירט דער לערער טאלפּין. מ׳אָרגאַניזירט אַ כאָר; מ׳האָט זונטיק לעקציעס.

עס גייען די יאָרן. מיר האָבן שוין דעם דיכטער, מינקאָף, ע״ה, ווי דעם לערער. פון אים לערנען מיר זייער פיל. איך אָרגאַניזיר אַ פרייען־קלוב און ווער די פאָרזיצערין און חברה גורין די פּראָטאָקאָל־סעקרעטאַרין. חבר מינקאָף גיט אונדז אַ קורס — די אַנטשטייאונג פון דער יידישער שפּראַך און יידישער געשיכטע. די יאָרן לויפן און די געגנט בייט זיך. די שול ווערט שוואַך און פון דער גרויסער שול 29, בלייבט זייער ווייניק. נאָך 35 יאָר אַרבעט מוזן מיר די שול פאַרמאַכן. אָבער ס׳עפענען זיך אויף שולן אין נייע געגנטן, און די אַרבעט גייט אָן ווייטער.

מאַשע פאַרבמאַן

זכרונות וועגן שול 10

איינמאָל קומט אַריין אין מיין הויז אַ פאַרוואַלטער פון ש״ע שול 10, מארקער ע״ה, פרעגט מיך צו איך האָב אַ קינד פון שול־עלטער, און דערקלערט מיר ווי וויכטיק עס איז אַ יידישע שול פאַר אַ יידיש קינד; ער בעט מיך קומען צו אַ זיצונג. ער האָט מיך ניט געדאַרפט צופיל אַגיטירן. די ש״ע שול 10 איז דאַן געווען אויף סאָטערן בולעוואַרד, אין אַ קראָם. איך באַקען זיך ביי דער זיצונג מיט דער שול־אַרבעט, פיר אַריין מיין טאָכטער בעסי אין דער שול און ווער טעטיק. אין יענער צייט פלעגן מיר אָפּשטעלן די קינדער ווען זיי זיינען געגאַנגען אין סקול.

איך קען ניט דורכלאָזן אברהם רייזען ע״ה, וועלכער איז געווען אַן אָפטער גאַסט אין אונדזער שלום־עליכם שול 10. איך בין פון מינסק, האָט ער מיך גערופן לאַנדספרוי — חיה, זאָגט ער איינמאָל צו מיר „איר ווילט מיך ניט האָבן צו אָפט ביי אייך אין שול?״ „גאָט איז מיט אייך, אברהם רייזען! ווי קענען מיר דערלויבן אין ווינטערדיקע טעג אין די קעלטן, לאָזן אייך גיין שפּעט אַהיים?״ אברהם רייזען האָט קיינמאָל ניט געלאָזט נעמען אַ טעקסי אים אָפּ־צופירן אַהיים.

איך וויל דאָ דערמאָנען די ערשטע בויער פון ש״ע שול 10, וועלכע זיינען פון אונדז אַוועק: י. קאַמינסקי, חיים שניידער, מעקס שניידער, חיים בלום, מארקער, עבלינג, בעלווין, און חברטע ראָזענבערג. זאָלן אַלע שול־בויער זיין געבענטשט און באַגריסט צו דעם יובל יאָר פאַר זייער אומדערמידלעכער אַרבעט.

חיה קריינדעל
געוועזענע פאַרוואַלטערין פון ש״ע שול 10,

מיר ווען זיי געדענקען!

משה גורין ע"ה

(געשטאָרבן 22טן אָקטאָבער 1961)

משה גורין איז געווען אונדזער אַלעמענס אַ ברודער און אַ פֿאָטער פֿון אַלץ וואָס איז געווען שאַפֿעריש אין אונדזער לעבן. זיינען מיר געקומען אַהער ווי יתומים באַוויינען אונדזער ברודער.

ער איז געווען איינער פֿון די לעצטע פֿון אַ טיפּ פֿאָלקס־מענטש, וואָס אין אַמעריקע ווערן שוין אַזעלעכע ניט געבוירן. ביי אברהמען שטייט: „ויגוע וימת... ויאסף אל עמיו", ער איז געשטאָרבן און איינגעזאַמלט געוואָרן אין זיין פֿאָלק, ווייל ער האָט געלעבט מיטן גרעסטן אידעאַל וואָס זיין פֿאָלק־טראַדיציע האָט פֿאַרמאָגט. אָט אַזוי איז גורין געווען פֿאָלקסמענטש.

ער האָט פֿאַרמאָגט פֿריינד, ווי מיר אַלע, אָבער אין אים איז מען געווען פֿאַרליבט. ער האָט זיך געדאַרפֿט האַלטן אין די באַשלוסן פֿון אָרגאַניזאַציעס, וואָס שטעלן אָפּט אַוועק ענגע גרענעצן אין האַנדלונג. אָבער זיין האַרץ איז געווען גרעסער פֿון אָט די גרענעצן, האָבן טיילמאָל זיינע כוונות אים פֿאַרפֿירט. זיינע צילן זיינען אָבער אַלעמאָל געווען אָנגעפֿילט מיט זיין גרויסער ליבשאַפֿט צו מענטשן און נויטן.

חסידים מאַכן אַ חילוק צווישן דעם ווילנער גאון און דעם בעל שם. דער ווילנער האָבן זיי געזאָגט, האָט געלאָזן ספרים, דער בעל שם האָט געלאָזן מענטשן. משה גורין האָט קיין ביכער ניט געלאָזן אָבער האָט געלאָזן מענטשן. נאָך מער, ער האָט געלאָזן אַ דור וואָס אַ סך פֿון אונדז מעגן אים מקנא זיין. ער צוזאַמען מיט זיין ליבער שרהן, האָבן געבויט אַ היים און דערצויגן קינ־דער וואָס זיינען אַ פֿרייד און אַ נחת.

פֿון אָרגאַניזירטע קאָלעקטיוון איז דער שלום־עליכם פֿאָלק־אינסטיטוט דער עלנטסטער פֿאַרבליבענער יתום, ווייל אָן אים וועט פֿעלן אַזוי פֿיל אַז עס וועט דויערן און דויערן ביז דער אינסטיטוט וועט קומען צו זיך.

לייבוש לעהרער

יוסף פֿאָגעל ע"ה

מיר דאַכט זיך אַז אָט ערשט נעכטן האָב איך זיך צום ערשטן מאָל גע־טראָפֿן מיט דער וואונדערלעכער שול און קולטור־גרופּע פֿון דער שלום־עליכם פֿאָלקשול 11, אין דעם הילצערנעם הייזל אויף האָפּקינסאָן עוועניו, ברוקלין — דער לאָקאַל פֿון שול.

חבר פֿאָגעל דער בערדיטשעווער, דער איינגעוואָרצלטער אין יידישן לעבן, דער פֿאַרליבטער אין יידישן בוך און אין דער יידישער דערציאונג; און די פּינקוסעס — די וואונדערלעכע שטילע יידישע אינטעליגענטן, און קאָפּל ליפּשיץ

און חברטע ליפשיץ — און די באַשיידענע איבערגעגעבענע טוער — די מאַר־שאַקס. שאַפט מען אַ דראַמאַטישע גרופּע און קאַפּל ליפשיץ רעזשיסירט און די פּאַגעלס און די פּינקוסעס און אַלע אַנדערע שפּילן טעאַטער. מען לייענט יידיש, מען שפּילט יידיש, און מען לעבט יידיש. און אַז מען דאַרף לייענען די מגילה מיטן טראַפּ — לייענט זי חבר פּאַגעל, און אַז מען דאַרף אַ וויץ־צייטונג פאַר דער פּורימדיקער פּראָגראַם — שרייבט חבר פּאַגעל. און אַז מען דאַרף אָפּקלאַפּן די טירן און ווערבירן קינדער — גייט ח׳ פּאַגעל. קיין זאַך איז פאַר אים ניט צו שווער.

עטלעכע וואָכן פאַרן גרויסן אומגליק האָבן מיר ביידע אין איינעם, מיט ליפּע לעהרער פאַרבראַכט אַ שבתדיקן נאָך מיטאָג ביי אַ זיצונג. און חבר פּאַגעל — דער זעלבער שמייכלענדיקער, די זעלביקע פריינדלעכע באַציאונג. ווער וואָלט געגלויבט אַז דאָס זע איך אים צום לעצטן מאָל?

תולדותיהם של צדיקים — מעשים טובים, זאָלן זיינע מעשים לטובת אונדזער יידיש לעבן — דערציילן וועגן זיין לעבן.

י. גויכבערג

דר. יחיאל קלינג ע״ה

מיטן טויט פון דר. יחיאל קלינג האָט די יידישע שול און קולטור־באַוועגונג אין אַמעריקע פאַרלוירן איינעם פון די מערקווירדיקסטע און אינטערעסאַנטסטע יידישע כלל־טוער. ער האָט במשך פון זיין לאַנגן לעבן געדינט דער יידישער קולטור מיט דער גאַנצער איבערגעגעבנקייט און אומקאָמפּראָמיסלעכקייט פון זיין וואַרעמער און ערלעכער נאַטור. אַלס טוער פון דער יידישער שול בכלל און פון דער שלום־עליכם שול בפרט האָט ער פאַרגעשטעלט מיט זיך אַ מענטשן וואָס דינט דער אידייע שטענדיק און ווייסט ניט פון קיין פּשרות.

דר. יחיאל קלינג און זיין פרוי בערטא — איר צו לאַנגע יאָר! — האָבן ניט נאָר געדינט געטריי דער יידישער שול, נאָר אויך דער יידישער ליטעראַטור. אין דעם שיינעם און גאַסטפריינדלעכן הויז פון די קלינגס האָט די אַמעריקאַנער יידישע ליטעראַטור געהאַט אַ היים־אַדרעס. צו זיי איז געקומען אין משך פון צענדליקער יאָרן דער יידישער שרייבער, דער יידישער לערער אָנצואוואַרעמען זיך און געפינען סימפּאַטיע און ברידערלעכע זאָרגעוודיקייט.

פאַר דר. יחיאל קלינג איז קיין אַרבעט ניט געווען צו שווער אַבי צו העלפן דער שול און דעם לערער. עס דערמאָנט זיך מיר אַז דר. קלינג האָט אפילו גערעדט אויף גאַסן־מיטינגען לטובת דער שול. איך געדענק אַז איין מאָל האָבן מיר ביידע גערעדט אויף אַ גאַסנמיטינג, וואָס דער לערער — א. פּראַוואַטינער ע״ה, האָט אָרגאַניזירט אויף צו מאַכן פּראָפּאַגאַנדע פאַר דער שלום־עליכם שול 2. געשטאַנען זיינען מיר אויף אַ „טראָק" און גערעדט צו אַ גרויסן עולם פון הונדערטער מענטשן פון יענער געגנט, וואָס האָבן אונדז באַדאַנקט מיט הייסע אַפּלאָדיסמענטן. כבוד דעם אָנדענק פון אַ פּיאָנער, אַ בויער פון יידישן לעבן אין אַמעריקע, און אַ האַרציקן יידן פון העראָאישן אימיגראַנטישן דור.

ל. שפּיטאַלניק

דוד שיין ע״ה

עס איז אַוועק פון אונדז אַ זעלטענער מענטש, אַ פאַרליבטער אין דער מאָדערנער יידיש־קולטור; אַ מליץ־יושר פאַר דער יידיש־וועלטלעכער שול וועלכער האָט אין משך פון קנאַפּע פופציק יאָר געזייט, געפלאַנצט, געוועקט און געמונטערט און ביז דער לעצטער מינוט פון זיין אַקטיוו, אימפעטיק, שעפעריש לעבן, איז זיין גלויבן אין דער וויכטיקייט פון אונדזער דערציאונגס־אַרבעט נישט אָפּגעקילט געוואָרן. דוד שיין איז געווען אַ קולטור־טוער און אַ קולטור־געניסער; אַן אינספּירירטער, נשמה־יתירהדיקער ייד — אַ מאָדערנע יידישע פערזענלעכקייט.

דוד שיינס פאַרליבטקייט אין דער מאָדערנער יידיש־קולטור און אין דער שלום־עליכם שול האָט נישט געהאַט קיין גרענעצן. ער האָט נישט געפרעגט כסדר — הגם ער האָט ווי מיר אַלע געוואָלט זען אַ סך קינדער אין אונדזערע שולן — וויפל קינדער לערנען אין דער אָדער יענער שול; פאַר אים איז פון דער צאָל קינדער נישט געווען אָפּהענגיק דער זכות־הקיום פון אונדזערע שולן — פונקט ווי אַן אמתדיק פרומער ייד וועט נישט מאַכן אָפּהענגיק זיין אמונה אין דער צאָל מיטגלידער פון אַ בית־המדרש. אַן עכטער אויטענטישער מענטש וואָס איז געטריי זיך, בויט זיינע איבערצייגונגען אויף דעם רוף פון זיין געוויסן אין האַרץ — נישט אויף דער גאַס; און דוד שיין האָט נאָכגעפאָלגט זיין אייגן האַרץ.

דוד שיין איז געווען רעליגיעז אין אָריגינעלן זינען פון דעם וואָרט — נישט אין זין פון דאָגמעס, אינסטיטוציעס, גלויבונגען און ריטואַלן — געבונדן מיטן קאָסמאָס. ער האָט פאַרמאָגט די קאָסמישע פיעטעט, די אינערלעכע הכנעה פאַר די יסודות פון אונדזער זיין: און ווייל ער איז געווען אַ פרייער מענטש, דערפאַר איז ער געווען אַ ייד פון גרויס אחריות. אַ שקלאַף וואָס איז אומפריי איז אויך אומפאַראַנטוואָרטלעך. פרייהייט, אין טיפסטן זין פון וואָרט מיינט אחריות פאַר דער וועלט, פאַר מיין פאָלק, פאַר מיין משפחה, פאַר מיינע מיטמענטשן. און דוד שיין איז נישט געווען קיין שקלאַף פון גאַסן־מאָדעס, פון אויטאָריטעטן, פון פרעסטיזש, נאָר דאָמינירט פון זיין האַרץ און געוויסן. עס איז אין אים געווען פאַראייניקט דער מענטש פון טאַט און געפיל; אַ פראַקטישער געשעפטס־מענטש, האָט ער גלייכצייטיק פאַרמאָגט די טיף־פילנדיקייט פון אַ סענסיטיוון, קינסטלערישן מענטשן. און פונקט ווי אַ קינסטלער פון וואָרט, פון פאַרב אָדער פון טאָן, איז ער געווען אַ קינסטלער פון מענטשלעכקייט. און אין דער קונסט האָט ער דערגרייכט אַ גאָר הויכע מדרגה. מיר דוכט זיך אַז דער טאַלאַנט צו קענען זיך פאַרוואַנדלען אין אַן „עסענץ״ פון מענטשלעכקייט איז נישט קיין קלענערער אויפטו און שעפערישער אַקט ווי דער טאַלאַנט אָנצושרייבן אָדער אויסצומאָלן אַ גרויס קונסט־ווערק.

דוד שיין איז געווען אַ פערזענלעכקייט וואָס איז נישט געגאַנגען מיטן שטראָם פון לייכטער באַקוועמער, מינימאַלער יידישקייט. ער איז געווען אַן אינספירירטער מענטש מיט אַ שליחות; ער האָט נישט בלויז געשטרעבט צו פאַרשטיין אונדזער וועלט, נאָר זי מתקן זיין און אין דער ערשטער ריי דורך דעם וואָס יידישע קינדער וועלן איינזאַפּן אין זיך טראָפּנס פון יידישער גייס־

טיקייט, פון יידישע ווערטן. איך פיל אַז מיט זיין לעבן האָט ער עפּעס מתקן געווען אין אונדזער יידישער וועלט. איר האָט געדאַרפט זען ביי אַ זיצונג ווען ביי אַלעמען לאָזן זיך אַראָפּ די הענט פון דער שווערער משא — ווען דוד שיין נעמט דאָס וואָרט: ווי ער דערמאָנט מיט האַרציקער אויפריכטיקייט די יונגע און אַלטע פּעסימיסטן וויפל שווערער עס איז געווען ביים אָנהייב פון דער יידי־שער שול מיט 45 און 40 יאָר צוריק, און מיט וויפל לייכטער עס איז איצט. זיין עכטע אמונה, זיין ביישפּיל, זיין אחריות האָט איינגעשטילט די פּעסימיסטן און אָנגעוואָרעמט די מידע, די קטני אמונה. זיין כסדרדיק מאָנען און וועקן צו גרויסע מעשים האָט געהויבן די הענט ביי לערער און שול־טוער. אָט דער קוועק־זילבערדיקער, אומרואיקער, מאָדערנער ייד האָט געוויזן אַ ביישפּיל דעם הי־געבוירענעם דור ווי צו לעבן מיט און פאַר אונדזער קולטור — און דאָס קען נישט און וועט נישט בלייבן אָן אַ ווירקונג.

זאָל זיין אָנדענק זיין געבענטשט! ש. גוטמאַן

ל. כאַנוקאָוו ע״ה

מיט עטלעכע חדשים צוריק איז אַוועק פון אונדז אויף אייביק ל. כאַנוקאָוו, איינער פון די ראשונים — לערער אין די שלום־עליכם פּאָלקשולן, אין דער שלום־עליכם מיטלשול און אין קעמפּ „בויבעריק".

ל. כאַנוקאָוו איז געווען אַן אידעאַלער לערער און אַ זעלטן־איידעלער און צאַרטער מענטש. דערצו איז ער געווען אַ באַגאַבטער שריפטשטעלער און סקולפּטאָר; ער האָט געשריבן דערציילונגען, עסייען איבער קונסט און במשך די לעצטע יאָרן האָט ער זיך אויסגעצייכנט מיט האָלץ־שניצערייען וואָס האָבן גע־קראָגן אָנערקענונג מצד קונסט־מבינים. נישט געקוקט אויף די אַלע באַגאַ־בונגען איז ער געווען אַ נוח לבריות, אַ האַרציקער חבר און די פאַרקערפּערונג פון פּשטות און אויפריכטיקייט אין זיין טאָג־טעגלעכן אויפפיר.

כאַנוקאָווס ערשטע ליבע איז געווען יידיש און די יידישע ליטעראַטור. אָבער דאָס איז נישט געווען אויפן חשבון פון אַנדערע ליטעראַטורן. וואָרעם ער איז אויך געווען אַ קענער און אַ ליבהאָבער פון דער רוסישער און ענגלישער ליטעראַטור. עס איז געווען אַן עסטעטישע איבערלעבונג צו לייענען כאַנוקאָווס בריוו, וואו מ׳האָט נישט געקענט אַראָפּנעמען אָדער צוגעבן איין וואָרט. ער איז געווען אַ מוסטער־טיפּ פון דעם דור לערער־פּיאָנערן פאַר וועמען יידישע לערעריי איז אַ נאַציאָנאַלע און אויך אוניווערסאַלע שליחות — מתקן צו זיין דעם יידישן יחיד און דעם כלל דורך יידיש און מיט די ווערטן וואָס די יידישע ליטעראַטור פאַרקערפּערט.

מיר אַלע וואָס האָבן אים נאָענט געקענט וועלן אים לאַנג געדענקען.

ש. ג.

חבר כאַנוקאָוו איז פאַר מיר געווען מער ווי אַ יידישער לערער. ער איז געווען מיין יידישער שול־טאַטע. און אויב מיין אייגענער טאַטע האָט מיר פּרובירט איבערגעבן די יידישע ירושה פון דורות, האָט חבר כאַנוקאָוו איינגע־פלאַנצט אַ ליבשאַפט צו דער דאָזיקער ירושה אין די הערצער פון הונדערטער

יידישע אַמעריקאַנער־געבוירענע קינדער.

איך האָב כאַנוקאָוון זייער ליב געהאַט, און ווי אַ טאַטנס אַ קינד, בין איך געווען זיכער אין זיין ליבשאַפט צו מיר. נאָר וואָסער קינד האָט ער ניט ליב געהאַט! זיין לערערישער כוח איז געלעגן אין דעם וואָס ער האָט אַזוי ליב געהאַט יונגוואַרג — און זיי אים. און קינדער פון דער שול, פון דער מיטל־שול, פון קעמפּ בויבעריק, פלעגן אים שטענדיק לויפן אַנטקעגן, אים אַרומרינג־לען, שפּאַסן, הערן אַ מעשהלע פון אים. און אין וועלכן געמיט־צושטאַנד, ער זאָל ניט האָבן געווען, האָט ער שטענדיק געהאַט אַ ברייטן שמייכל און אַ האַרציקן שלום־עליכם פאַר זיי אַלעמען.

ווער געדענקט ניט כאַנוקאָווס ווערטל אין קלאַס: „יו אַר עי דזשענטלמען ענד עי סקאָלער!” מיר האָבן נאָך דעמאָלט געוואוסט אַז פּונקט דאָס איז ער אַליין געווען. וואָס איז מיר און נאָך אַ סך תּלמידים כאַנוקאָווס פאַרבליבן פון די יאָרן וואָס מיר האָבן מיט אים פאַרבראַכט אין שול? זיין ליבשאַפט פאַר דער יידישער ליטעראַטור, זיין בטחון אין דער צוקונפט פון דעם וועלטלעכן יידן אין אַמעריקע, זיין גלויבן אין דעם מענטשן, זיין הנאה פון דער שיינקייט פון דער נאַטור, און פון דער גרויסער וועלט פאַר ייד און ניט־ייד. דער עיקר — זיין שטאַרקער אייביק־יוגנטלעכער אָפּטימיזם. זיין גלויבן אין אַ וועלט פון שלום און יושר און אין דער ראָלע וואָס דער נייער דור וועט שפּילן דאָס צו פאַרווירקלעכן.

גיטעלע שווייד־פישמאַן

עדנאַ קאַגאַן ע״ה

(געשטאָרבן דעם 19טן יולי 1962)

עדנא קאַגאַן האָב איך געקענט איבער צוואַנציק יאָר. זי איז געווען די לערערין פון מיינע צוויי עלטערע קינדער. איך הייב אַרויס די יידישע לערערין פון מיינע צוויי קינדער. פאַר דעם זייטיקן מענטשן איז שווער צו באַנעמען די אָנגעלאָדנקייט, דעם טיפן באַטייט פון די ווערטער — „אַ יידישע לערערין”.

זי האָט דערצויגן אינעם יידישן גייסט הונדערטער יידישע קינדער.

עדנא קאַגאַן האָט פאַרמאָגט אין זיך אַ סך אינעווייניקסטע רואיקייט, גלייכ־מאָסיקייט פון געמיט, וואָס איז געקומען פון עפּעס אַ פאַרבאָרגענעם קוואַל מיט לעבנס־חכמה. זי איז געווען אַן עכטע יידישע מאַמע, מיט אַלע מעלות פון דער יידישער מאַמען.

שלמה סיימאַן

יעקב לייבוש ראַבינער ע״ה

מיטוואָך, דעם 27טן אָקטאָבער 1948, איז געשטאָרבן י. ל. ראַבינער. ער איז געשטאָרבן פּלוצלונג, אין מיטן פון אַ רעדע, וואָס ער האָט געהאַלטן אויף אַ פאַרוואַלטונג־מיטינג. ער איז בסך־הכל אַלט געווען 52 יאָר.

י. ל. ראַבינער איז געווען פאַרטאָן מיט אַלע זיינע רמ״ח אברים אין אויפבויען די ערשטע יידישע נאַציאָנאַלע טאָג־שול פון שלום־עליכם פאָלק־אינסטיטוט. ער איז געווען אַ מענטש מיט ערודיציע און מעטאָד; ער האָט

געהאָפּט אויפצובויען אַ גרויסע יידישע חינוך־אינסטיטוציע און באַלד, אין אָנהייב פון זיין אַרבעט, האָט ער אַזוי פלוצלונג און אומגעריכט אויסגעהויכט זיין נשמה.

יעקב לייבוש ראבינער איז געווען פאַרבונדן מיטן שלום־עליכם פאָלק־אינסטיטוט העכער צוואַנציק יאָר, ער איז געווען אַ שטאַרקער אָנהענגער פון אַ פרייהייטלעכער דעמאָקראַטישער אָרדענונג. זיין פילאָסאָפישע שיטה אין לעבן איז געווען אַ פּלוראַליסטישע; וואָס שייך דעם יידישן פאָלק, האָט ער זיך אויך באַמיט אָנצואווענדן זיין פּלוראַליסטישן איינשטעל; מדינת ישראל איז טאַקע די גרעסטע און ליכטיקסטע דערשיינונג אין דער יידישער געשיכטע זינט דעם חורבן בית שני, אָבער אויך אין חוץ־לארץ וועלן לעבן ס׳רוב יידן, און אומעטום מוז זיין אַ נאַציאָנאַל־פאַרוואָרצלט יידיש לעבן, וואָס זאָל זיין די גייסטיקע יניקה פון אונדזער ווייטסטן עבר.

י. זילבערבערג

מ. בזשאָזע, ע״ה

מ. בזשאָזע איז געווען צוויי־דריי יאָר דער סעקרעטאַר פון שלום־עליכם פאָלק־אינסטיטוט, ער איז אויך געווען עטלעכע זומערן דער קולטור־דירעקטאָר פון קעמפּ בויבעריק, אָבער די מערסטע צייט, וואָס ער איז געווען פאַרבונדן מיטן שלום־עליכם פאָלק־אינסטיטוט, איז ער געווען אַ לערער אין די שולן.

מ. בזשאָזע איז באַזונדערס געווען טעטיק אין דער קאָני־איילענדער שלום־עליכם פאָלקשול 17. דאָרטן האָט ער דורכגעפירט אַ סך אַקטיוויטעטן סיי מיט די שול־קינדער און סיי מיט דערוואַקסענע. דער קינדער־אָרקעסטער פלעגט אפילו אויפטרעטן אויף דער שול־קאָנפערענץ, וואָס איז טאַקע פאַרגע־קומען אין דער היים פון שול 17. מ. בזשאָזע האָט זיך אויך באַטייליקט אין פאַרבעסערן און אויסברייטערן דעם לימודים־פּראָגראַם פון די שלום־עליכם פאָלקשולן. ער איז געווען אַן אָנגעזעענער און גוטער רעדנער און פלעגט אָפט אויפטרעטן אויף שול־אונטערנעמונגען. מ. בזשאָזע איז געשטאָרבן אין יונגן עלטער פון עטלעכע און פופציק יאָר.

יהושע קאַמינסקי (1883 — 1958)

זונטיק, דעם 30טן נאָוועמבער 1958, איז אַוועק פון אונדז אויף אייביק י. קאַמינסקי — איינער פון די אויפטוערישסטע בויער אין דער מחנה פון שלום־עליכם פאָלק־אינסטיטוט; ער האָט געהאָלפן גרינדן דעם קעמפּ „בויבעריק״, דעם פאַרלאַג „מתנות״ און אַ גאַנצע ריי שלום־עליכם־שולן. ער איז געווען אַ פּיאָנערישער שול־בויער מיט שוואונג, מיט וויזיע און מיט אַן אומבויגזאַמען ווילן וואָס האָט זיך נישט אָפּגעשראָקן פאַר שווערע סיטואַציעס אָדער דורכפאַלן.

אַ דאַנק זיין פּיאָנערישקייט און אמונה זיינען אויפגעבויט געוואָרן וויכטיקע קולטור־אינסטיטוציעס וואָס האָבן באַרייכערט אונדזער יידיש לעבן. ער האָט געפונען אַ תיקון פאַר זיין נשמה יתירה אין דער אַרבעט פאַרן יידישן קינד אין דער יידישער שול. מיר וועלן אים שטענדיק געדענקען מיט ליבשאַפט.

לייבוש שפּיטאַלניק ע״ה

איך בין געקומען מספּיד זיין אַ נאָענטן חבר און פריינד פון לאַנגע יאָרן, וואָס איך האָב ניט נאָר געהאַלטן טייער נאָר אויך געהאַט פאַר אים גרויס דרך־ארץ. מען קען און מען מעג אויף אים אָנווענדן די פּסוקים פון דעם נביא ישעיהן: „הצדיק אָבד״ — דער גערעכטער גייט אַוועק און קיין מענטש נעמט זיך ניט צום האַרצן און דער מענטש פון גענאָד, דער פיינער מענטש ווערט אַוועקגענומען און קיינער באַנעמט עס ניט, אַז צוליב אונדזער אומרעכט ווערט אַוועקגענומען דער גערעכטער״. (ישעיהו נ״ז, א).

מען קען זאָגן אָן גוזמא אויף דעם דור פון לייבוש שפּיטאַלניק „והנפילים היו אז בארץ״ — אַ דור וואָס אין אים האָבן געלעבט ריזן, ריזן, וואָס אין דעם זין, וואָס די וועלט די גאַנצע וועלט, אַלץ וואָס אין איר איז אָנגעגאַנגען, האָט זיי באַרירט. ער האָט אויף דעם דאָזיקן וועג געפירט זיין לעבן. ער איז געווען אַ יידישער לערער. איבער 40 יאָר האָט ער געלערנט אין יידישע שולן. קיין צו גרויסן פעלד האָט ער פאַר זיך נישט געהאַט. יידישע שולן זיינען רעלאַטיוו אָרעם. אָבער, ער האָט זיך ניט באַגנוגנט מיט זיין בלויז אַ לערער פאַר די קינדער. ער האָט שטענדיק גערעדט צו זיי ווי ער וואָלט פאַר זיך געהאַט אַ וועלט טריבונע. ער האָט זיי איבערגעגעבן דורך וואָרט, ריידן צו זיי, און דורך שפּיל יענע גרויסע פאַראַנטוואָרטלעכקייט וואָס דער ייד פילט פאַר דער וועלט. אַלץ האָט אים געאַרט. ווער עס האָט אים ניט געזען אויף די עלטערן־פאַרזאַמ־לונגען, אויף די פאַרוואַלטונג זיצונגען און אויף יום־טובים אין שול אָדער אונטערנעמונגען האָט ניט געזען קיין גייסטיק באַטרונקענעם מענטשן. אַ סך האָבן געמיינט אַז עס איז געווען קאָמיש וואָס ער האָט שטענדיק אַריינגעמישט „הויכע ענינים״ פון וועלט־פּאָליטיק פון וועלט־אומרו און ליידן און געשעענישן פון דער יידישער געשיכטע און יידישער אַנדערשקייט אין זיינע מעשים און זיינע רעדעס. ער האָט גערעדט ווי ער וואָלט ניט געהאַט פאַר זיך קיין אָרעמע, קליינע פאַרוואַלטונג, וואָס מאַטערט זיך אויסצוהאַלטן אַ קליין שולכל, נאָר אַ קערפּער־שאַפט, וואָס קען באַווירקן די וועלט. אָבער באמת האָט פון זיין מויל אַרויסגע־רעדט דער קול פון זיין דור, וואָס האָט געהאַלטן, אַז יעדער מענטש דאַרף אויף זיך קוקן ווי ער אַליין איז פאַראַנטוואָרטלעך פאַר דער גאַנצער וועלט און ער דאַרף טאָן אַלץ, וואָס ער קען צו ברענגען זי צו שלימות. ניין, ער דאַרף אַלץ טאָן ווי ער אַליין, נאָר ער אַליין, וואָלט זי געקענט ברענגען צו שלימות. מיט וואָס איז ער געווען אַנדערש פון די פאַרהאָרעוועטע און פאַריאָגטע יידן, וואָס האָבן מתפּלל געווען, אַז די לבנה זאָל ווערן גאַנץ? זיי האָט אַלץ געאַרט און אים האָט אַלץ געאַרט.

די ביימער פאַלן און דער וואַלד ווערט שיטערער און שיטערער. אַ נייער דור וועט קומען און פאַרנעמען דעם אָרט. ווער ווייסט צי דער נייער דור וועט פאַר־שטיין די גרויסע ירושה און פילן די אחריות, וואָס אַ ייד האָט געהאַט פאַר דער וועלט. איינער פון דעם דור נפילים ליגט דאָ פאַר אונדז, זאָג איך צום נפטר: שלום לעפרך.

דר. שלמה סיימאָן

שרה ל. ליבערט ע״ה

געשטאָרבן סוף יאַנואַר 1955.

שרה ליבערט האָט געאָטעמט מיט דעם שלום־עליכם פאָלק־אינסטיטוט, קיין אַנדער לעבן אַחוץ דעם אינסטיטוט און זיינע צווייגן האָט זי ניט געהאַט. זי האָט זיך שטאַרק איבערגענומען, וואָס זי איז אַמאָל געווען אַ לערערין אין די שלום־עליכם פאָלקשולן. זי האָט באַטראַכט די אַרבעט פון דעם יידישן לערער ווי אַ הייליקע עובדא, ביז דער לעצטער שעה, האָט זי געחלומט, אַז יידישע קינדער וועלן לייענען איר ניי לייענבוך.

אין איר אַרבעט ווי אַ „סאָשעל וואָירקער״, איז ביי איר געווען דער עיקר די־נען דעם פאָלק, קומען אין באַרירונג מיט מענטשן, זיי אַרויספירן אויף דעם דרך־הישר, לערנען און באַדינען אירע מיטמענטשן.

שרה ליבערט האָט אַלע מאָל געהאַט טענות, צו זיך און צו אונדז אַלעמען. טענות הלמאי אונדזערע קינדער האָבן ניט אַזעלכע שיינע שול־אויסגאַבעס צו לערנען און לייענען ווי עס האָבן די אומות העולם; פאַרוואָס די שולן געפינען זיך ניט אין קיין פּאַסיקע לאָקאַלן. טענות הלמאי ניט אַלע פאַרשטייען אַזאַ פּשוטע זאַך, אַז אַ קינדערגאָרטן איז דער יסוד פון דער שול און דעריבער מוזן די לערער און פאַרוואַלטער אָפּגעבן אַ סך אַרבעט און כוחות, אַז אַרום יעדער שול זאָל זיך געפינען אַ קינדערגאָרטן. און נאָך טענות און טענות האָט שרה ליבערט געהאַט.

שרה ליבערט האָט געלעבט אַן ערלעך און שיין לעבן. כבוד איר ליכטיקן אָנדענק!

י. זילבערבערג

מיכל גאָרעליק ע״ה

אָנהויב סעפּטעמבער, 1961, איז אַוועק אויף אייביק מיכל גאָרעליק — לאַנג־יאָריקער מיטגליד פון דער אַדמיניסטראַציע און בויבעריק־קאָמיסיע.

מיכל גאָרעליק ע״ה האָט געהערט צו די טעטיקסטע און אחריותדיקסטע טוער אין דער ש״ע שול־באַוועגונג. די ש״ע שול איז געווען פאַר אים די טייערסטע יידישע אינסטיטוציע און ער האָט זי אָפּגעהיט ווי אַ מאַמע היט אָפּ איר איינציק קינד. קיין זאַך איז אים ניט געווען שווער צו טאָן פאַר אַ שול — זי אָפּצוראַטעווען פון אונטערגאַנג. ער פלעגט שוין זייענדיק אַלט און שוואַך, פאָרן לאַנגע שטרעקעס צו באַזוכן אַ שול — ספּעציעל די ש״ע שול 1 — ווען איר עקסיסטענץ איז געווען אין סכנה. ער האָט זעלטן פאַרפעלט אַ זיצונג פון אַ צווייג פון ש״ע פאָלק־אינסטיטוט וואו ער איז געווען אַ מיטגליד.

זאָל זיין אָנדענק זיין געבענטשט.

באַריכטן פון צווייגן און שולן

די שלום־עליכם פרויען־אָרגאַניזאַציע

די שלום־עליכם פרויען־אָרגאַניזאַציע אַרום דעם שלום־עליכם פאָלקס־אינסטיטוט האָט זיך געשטעלט פאַר איר הויפּט־ציל אַרויסצוהעלפן די קינדער־גאָרטנס און פאָרשול־קלאַסן אַרום די שולן. פאַר דעם צוועק האָט זי אָנגע־שטעלט די דערפאַרענע לערערין געלע פישמאַן, וואָס איר עובדה איז אַכטונג געבן אויף דער פּעדאַגאָגישער זייט פון די פאָרשול־קלאַסן און קינדערגאָרטנס. זי צייכנט אָן, מיט דער הילף פון חבר גוטמאַן, דעם עקזעקוטיוון דירעקטאָר פון שלום־עליכם פאָלקס־אינסטיטוט, און דער פּעדאַגאָגישער קאָמיסיע, די פּראָגראַם פון די קינדערגאָרטנס און פאָרשול־קלאַסן און זי גיט אַכטונג, אַז די פּראָגראַם זאָל דורכגעפירט ווערן. כדי די לערערינס זאָלן דורכפירן די אַרבעט כשורה האָט חברה געלע פישמאַן אָפטע זיצונגען מיט זיי און גרייט צו פאַר זיי, און גיט זיי איבער די פּאַסיקע מאַטעריאַלן און אָנווייזונגען דורכצופירן די אַרבעט בשלימות. חוץ דער דאָזיקער פּעדאַגאָגישער הילף גיט אויך די פרויען־אָרגאַניזאַציע אַרום דעם שלום־עליכם פאָלקס־אינסטיטוט פינאַנציעלע הילף צו די שולן, וואָס האָבן אַ קינדערגאָרטן אָדער אַ פאָרשול־קלאַס. די הילף ווערט געגעבן לויט דער צאָל טעג, וואָס עס ווערט געלערנט אין קינדערגאָרטן אָדער פאָרשול קלאַס. די פּאַראייניקטע מיטלשול קריגט אויך שטיצע.

אָבער חוץ דער דאָזיקער הילף גיט אויך די פרויען־צענטראַלע אַ חשובעביישטייערונג צום שלום־עליכם פאָלקס־אינסטיטוט, צום „קינדער־זשורנאַל", און צום יידישן לערער־סעמינאַר און גאָר אָפט צו אַ שול, וואָס נויטיקט זיך אין אַן עקסטרע סובסידיע.

די פאָנדן פאַר די דערמאָנטע צוועקן ווערן געשאַפן קודם כל דורך איינ־שטעלן חודשלעכע לאָנטשנס. אין יעדן חודש ווערט צוגעגרייט אַ לאָנטשן פון אַ חברטע ביי איר אין הויז. עס ווערט גערעכנט איינטריט־געלט. אָבער די לאָנטשנס זיינען ניט קיין „טרוקענע"; אַלעמאָל איז דאָ אַ פאָרלעזונג פון דער יידישער ליטעראַטור און אָפט אַ דיסקוסיע. די פאָרלעזערין איז גאַנץ אָפט חברטע גרעקין.

חוץ די לאָנטשנס ווערט דורכגעפירט אַ יערלעכער פלעט, אַ טעאַטער אונ־טערנעמונג און ועל כולם דער יערלעכער לאָנטשן. די דאָזיקע שמחה, וואָס ווערט געווינטלעך דורכגעפירט אין די ערשטע חדשים פון פרילינג האָט באמת גאָר אַ פייערלעכן כאַראַקטער. עס איז דאָ אַלעמאָל אַ פּראָפעסיאָנעלע זינ־גערין און אַ חשובער גאַסט־רעדנער.

יעדן יאָר ווערט אויך דורכגעפירט אַ „ראָמעדזש סייל״, וואָס איז פאַרבונדן מיט גאָר אַ סך אַרבעט, אָבער עס איז אַ מקור פון הכנסה.

די אַרבעט ווערט אָנגעפירט פון אַ קליינער גרופּע פרויען. יעדע איינע פון זיי איז ווערט דערמאָנט צו ווערן און געלויבט צו ווערן. אָבער דעם גרעסטן קרעדיט קומט אונדזער פּאָרזיצערין חברה מאַניע אייזנבערג, וואָס ווערט קיינ־מאָל ניט מיד און קיינמאָל ניט אָפּהענטיק און איז אַ קוואַל פון אינספּיראַציע פאַר דעם הייפל טוערינס. חברה גרעקין, די סעקרעטאַרין פאַרדינט אַ סך לויב.

אין דער עקזעקוטיווע געהערן די דאָזיקע חברטעס: פ. וואַלעצקי, ס. גוריש, ע. קיטייער, מאַשע פאַרבמאַן, שרהקע גוטמאַן, מ. סטאַראָבין, ראָז קאָרנפעלד, ע. סענדערס, פ. פייפער, י. סאַלקאָף, ר. ליפשיץ, פאַניע לאַפּין, ק. קרוגמאַן און פ. קליינפעלד.

אָבער זאָל זיין קלאָר אַז די שבחים צו אונדזער פּאָרזיצערין און סעברע־טאַרין מיינט ניט צו מינערן די וואונדערבאַרע אַרבעט, וואָס די אַלע חברות טוען. זאָלן זיי אַלע זיין געבענטשט און געשטאַרקט.

רעקאָרד־סעקרעטאַרין לאה סיימאַן

קעמפּ בויבעריק

די מעלות פון אַ קעמפּ — געזען פון דרויסן — ווערן אָפט געמאָסטן מיט ציפערן וואָס שטעלן פעסט די צוגעבונדנקייט פון עלטערן און קינדער. אין דעם פּרט צייכנט זיך אויס בויבעריק פון 1962 מיט די ווייטערדיקע פאַקטן:

1) מער ווי 2/3 קעמפּערס זיינען געקומען צוריק. אין דעם איז כסדר געוואַקסן די צאָל, אין משך פון יאָרן, וואָס קערט זיך אום יעדן זומער, און מאַכט דעריבער לייכטער די גאַנצע קעמפּ־פירונג.

2) מער פון 27 פּראָצענט (68) זיינען געווען קינדער פון פריערדיקע קעמפּערס.

3) קיין קעמפּער איז ניט אַוועק ביזן סוף פון סעזאָן.

4) אַ צאָל האַלב־סעזאָניקע וואָס האָט געוואָלט בלייבן האָט מען געמוזט אָפּזאָגן.

5) אין משך פון סעזאָן זיינען אין קעמפּ געווען 263 קינדער — אַזוי פיל וויפל דער קעמפּ קען אַריינעמען.

די היעראַרכיע פון פּערסאָנאַל: דירעקטאָר, הויפּט־אויפּפאַסער און זיינע 4 געהילפן, 2 ביי די מיידלעך און 2 ביי די יינגלעך, 33 אויפּפאַסער און זייערע 6 פאַרטרעטער (אין פרייע טעג) און טיילווייזע מיטהעלפער וואָס זיינען אויך קעמפּערס. אַחוץ דעם זיינען פאַראַן אַ צאָל וואָס גיבן זיך אָפּ מיט ספּעציאַליסט־שע אַרבעטן ווי טאַנץ, געזאַנג, נייען קאָסטיומען, קעמפּ מוטערס, 4 מענטשן ביים וואַסער, קונסט, קעמפּ אָפיס. אַרום און באַנוצט זיך דער קעמפּ מיט 67 אָנגעשטעלטע אין דעם גייען ניט אַריין די וואָס אַרבעטן פאַר די קינדער אין עס־צימער און קיך.

אין יעדן קעמפּ זיינען פאַראַן גענוג פּערסאָנאַל־פּראָבלעמען. קודם־כל,

צו קריגן די פּאַסיקע מענטשן, פאַר אַן אידעאישן קעמפּ, וואָס נייטיקט זיך אין אָנגעשטעלטע מיט אַ באַשטימטער איינשטעלונג, איז די לאַגע נאָך ערגער. ביי נייע אָנגעשטעלטע מוז מען מער־ווייניקער פאַרלירן אַרום אַ האַלבן סעזאָן ביז זיי כאַפּן דעם גייסט און די גאַנצע סיסטעם. ווען זיי קומען מער ניט צוריק, דאַרף מען דעם קומענדיקן סעזאָן דורכגיין דעם זעלביקן פּראָצעס. עס טרעפט אַמאָל אַז אַ ספּעציאַליסטישער מיטאַרבעטער „כאַפּט ניט דעם שניט" אַ גאַנצן סעזאָן און דער ווערט פון זיין אַרבעט הייבט זיך אָן אַרויסצואווייזן ערשט דעם קומענדיקן זומער, ווען ער קומט צוריק.

די דאָזיקע קעמפּ־לאַגע, וואָס אָנגעשטעלטע האַלטן זיך אַ קורצע צייט, רופט זיך אָפּ צום שווערסטן אויף די פונקציעס פונעם יידישן קולטור אויפפּאַסער אין בױבעריק. דער פאַקט וואָס אָט דער אָמט בייט זיך כמעט יעדן זומער באַטייט אַז דער וואָס איז ממונה אויף דעם, קען, אפילו ביים בעסטן ווילן, ניט העלפן שאַפן אַ סטאַבילן דרך ווי מיר האָבן עס אין אַנדערע טעטיקייטן. מוז די אַרבעט ממילא ליידן.

די אַרבעט אין גאַנצן גענומען, איז דעם פאַרגאַנגענעם זומער געווען זייער צופרידנשטעלנדיק, סיי אין די טעטיקייטן אין קעמפּ (די פאָרשטעלונגען און אַלע פאַרשיידענע פּראָגראַמען, אַריינגערעכנט די ספּעציעלע ש"ע פאָרשטעלונג מיט די קינדער) סיי די אַרויספאָרן צו פאַרשיידענע אונטערנעמונגען וואָס זיינען אינטערעסאַנט פאַר יינגערע און עלטערע. דער פאַקט וואָס היי־יאָר האָט זיך דער קעמפּ אָנגעפילט גאַנץ פרי, מעג מען אויך טיילוויז פאַרדאַנקען דער צופרידנקייט וואָס די אַרבעט פון פאַראַיאָרן האָט געבראַכט.

די געסט־זייט איז תמיד באַזאָרגט געוואָרן מיט פיינע וואוין־פּלעצער און באַקוועמלעכקייטן, בכלל האָט זיך אונדזער געסט־זייט גאָר ניט וואָס צו שעמען פאַר די באַרימטערע זומער־האָטעלן, סיי אין וואוינונג, סיי אין באַקוועמלעכקייט, סיי אין אַלע אַנדערע פיזישע און גייסטיקע נויטן און זומערדיקע פאַרגעניגנס. אין דער עפנטלעכקייט האָט בױבעריק זיך געשאַפן אַ נאָמען פון גוטע באַדינגונגען צו פאַרברענגען דאָרט, פון אַ ראַיעלער אונטערנעמונג און פון ראַפינירטער קולטורעלקייט אין יידישן אינהאַלט.

פאַרלאַג מתנות — קינדער זשורנאַל

ווען דער שלום־עליכם פאָלק־אינסטיטוט איז אַלט געווען זיבן יאָר, איז געשאַפן געוואָרן דער „קינדער־זשורנאַל". די אידייע פון דער יידיש־וועלטלעכער שול איז געוואָרן פּאָפּולער, נייע שולן, פון אַלע ריכטונגען, זיינען אויפגעקומען, האָט מען געדאַרפט האָבן ליטעראַטור אויף יידיש פאַר די קינדער, צו לערנען און צו לייענען, דעמאָלט אין 1920, האָבן מיר אָנגעהויבן אַרויסגעבן דעם „קינדער־זשורנאַל".

פיר און פערציק יאָר זיינען שוין אַוועק, דער „קינדער־זשורנאַל" דערשיינט רעגולער, און ווערט געשיקט אין דרייסיק לענדער איבער דער וועלט, וואו אונדזערע ברידער און שוועסטער האָבן אויפגעשטעלט זייערע געצעלטן.

דער קינדער זשורנאַל איז אַ גרויסע הילף אין דער יידישער דערציאונג פון אונדזערע קינדער, ער העלפט ממשיך זיין דעם גאָלדענעם פּאָדעם פון אונדזער גרויסער און רייכער געשיכטע; אַז אונדזערע קינדער זאָלן בלייבן מיט אונדז.

פיר און פערציק יאָרגענג זיינען עדות אַז מיר האָבן אָן אַ שיעור באַריי־כערט די ליטעראַטור אויף יידיש פאַר אונדזערע קינדער, מיט די שאַפונגען וואָס אונדזערע קינסטלער האָבן געשאַפן און געדרוקט אין קינדער־זשורנאַל. קרוב צו 200 פּיעסן האָבן מיר געדרוקט אין קינדער־זשורנאַל, וואָס זיינען אויפגעפירט געוואָרן פון די קינדער און האָבן אַריינגעבראַכט יום־טוב, און אויך פינאַנציעלע הילף, אין די שולן. אַ גרויסע צאָל מוזיקאַלישע שאַפונגען צו די לידער פון אונדזערע דיכטער, אויך לידער און דערציילונגען צו אַלע אונדזערע יום־טובים. ביאָגראַפיעס פון באַרימטע יידישע, און נישט־יידישע פערזענלעכקייטן, אַ גרויסע צאָל שפּילערייען און אויך מאַטעריאַל פאַר די קינדער־גאָרטנס. ווי שיין און נוציק דאָס איז געווען, איז עס אָבער נישט געווען גענוג פאַר דעם וואוקס און אויסשפּרייטונג פון אונדזערע אַלע שולן, האָבן מיר אין 1925 געגרינדעט דעם, פאַרלאַג מתנות. דער צוועק איז געווען אַ פאַרלאַג פאַרן „קינדער־זשורנאַל". אָבער באַלד האָט זיך די טעטיקייט אויס־געברייטערט און ס'איז געוואָרן אַ גרויסער און טעטיקער פאַרלאַג. מיר האָבן אָנגעהויבן אַרויסגעבן ביכער אויך פאַר דערוואַקסענע. היינט, נאָך ניין־און־דרייסיק יאָר שיינט אונדזער קאַטאַלאָג מיט אַ גרויסער און רייכער ליסט פון די ווערק פון די באַרימטסטע שרייבער אונדזערע: דיכטער, נאָוועליסטן, וויסנשאַפטלער און פעדאַגאָגן. אַ טייל פון די ווערק זיינען דערשינען אין עט־לעכע אויפלאַגעס. די לערנביכער אונדזערע זיינען דערשינען ביז צען אויפ־לאַגעס, און ווערן גענוצט אין אַלע שולן איבער דער יידישער וועלט. אונדזערע אויסגאַבעס האָבן געוואונען אַ סך לויב פון דער קריטיק און פון לייענער־עולם פון אומעטום. די דאָזיקע טעטיקייט ווערט ווייטער געטאָן און מיר גרייטן צו צום דרוק נייע וויכטיקע און ניצלעכע ווערק.

קאַטאַלאָג פון פאַרלאַג „מתנות"

ייִנגעלע רינגעלע, פון לעאָן עלבע, אילוסט. — אהרן גולדמאַן, 3טע אויפל.
שמערל נאַר, פון שלמה סיימאָן, אילוסט. — אהרן גולדמאַן.
דאָס קלוגע שניידערל, פון שלמה סיימאָן, אילוסט. — י. פרידלענדער.
קינדער־יאָרן פון יידישע שרייבער, בוך 1, פון שלמה סיימאָן.
קינדער־יאָרן פון יידישע שרייבער, בוך 2, פון שלמה סיימאָן.
טאָלי און טאָבי, פון י. מעצקער, אילוסט. — י. פרידלענדער.
וואונדער־מעשיות פון זשיאן באַטיסטאַ באַסילע, באַאַרבעט אויף יידיש
פון יצחק האָראָוויץ, אילוסטרירט — נאָטע קאָזלאָווסקי.
דער ליבער יום־טוב, פון זינאַ ראַבינאָוויטש, אליוסט. — מיכל ווײַנער.
גאָטס באַשעפענישן, דערציילונגען פון י. מעצקער, אילוסט. — חיים גראָס.
אונטערן טייטלבוים, דערציילונגען פון לעווין קיפּניס, אילוסט. — פון איזא.

אדאס לידערבוך, אפרים אויערבאַך, אילוסט. — הענעך גליצנשטיין.
דריי באַרימער, דוד ראַדין, אילוסט. — יצחק ליכטנשטיין.
ראָבערט ווענטורעס, שלמה סיימאָן, אילוסט. — נאָטע קאָזלאָווסקי.
דאָס טעלערל פון הימל, אַלף כץ, אילוסט. — יאָסל קאָטלער.
געשיכטע־העפטן. 3 ביכלעך פאַרן ערשטן, צווייטן און דריטן לערניאָר
פון י. מ. גודלמאַן (6טע אויפלאַגע).
חומש פאַר קינדער, לויט יהואָש, פון שלמה סיימאָן (פערטע אויפלאַגע).
דער אָנהייבער, לערנבוך, פון דוד ברידזשער (10טע אויפלאַגע), אילוסטרירט.
אַרבעטס־בוך, צום אָנהייבער — דוד ברידזשער, אילוסט. — מ. וויינער.
יהושוע און שופטים, איבערגעזעצט, צוזאַמענגעשטעלט, שלמה סיימאָן.
מאָטל פייסי דעם חזנס, פון שלום־עליכם, פאַרקירצט פון י. זילבערבערג.
געבונדענע יאָרגענג „קינדער זשורנאַל", שיין און שטאַרק געבונדן.
יידישקייט און אַנדערע פּראָבלעמען, פון לייבוש לעהרער.
קידוש השם, פון שלום אַש.
פּסיכאָלאָגיע און דערציאונג, פון לייבוש לעהרער.
די משפחה קאַרנאָווסקי, פון י. י. זינגער (דריטע אויפלאַגע).
ר' סעדיה גאון — זיין לעבן און שאַפן — פון ז. ברושי.
דער גייער, פון מנחם באָריישאָ (צווייטע אויפלאַגע) דע־לוקס.
שטראַלנדיקע יידן (לידער), פון יעקב גלאַטשטיין.
נעמיראָוו (אַ כראָניק אין פערזן), פון י. גויכבערג.
פון אַ וועלט וואָס איז נישטאָ מער, פון י. י. זינגער.
אַ דור — אָפקלייב פון פאָעמען און לידער — מנחם באָריישאָ.
אין די טעג פון די נביאים — שלמה סיימאָן.
אין תוך גענומען (עסייען, 544 זייטן) פון יעקב גלאַטשטיין.
געזאַמלטע לידער (2 בענד, 640 זייטן), פון אהרן צייטלין.
געזאַמלטע לידער, באַנד 3, פון אהרן צייטלין.
דערציילונגען פון י. י. זינגער.
דורך דורות — מנחם באָריישאָ, ביאָגראַפיע פון לעאָן פינקעלשטיין.
די ברידער אשכנזי, פון י. י. זינגער, 668 זייטן.
ר' נחמן בראַסלאַווער, פון הלל צייטלין, מיט אַן אַריינפיר „מיין פאָטער",
פון אהרן צייטלין.
דעם טאַטנס שאָטן (לידער), יעקב גלאַטשטיין.
אויפן זיידנס פעלדער — י. מעצקער.
מיין טאַטנס קרעטשמע, יצחק האָראָוויץ, אילוסט. — שלמה לערנער.
אין ניו־יאָרק — משה לייב האַלפּערן.
די גאָלדענע פּאַווע — משה לייב האַלפּערן — צייכענונגען יאָסל קאָטלער.
דריי ברידער זיינען מיר געווען — שלמה ביקל.
יאָשע קאַלב (ראָמאַן), פערטע אויפלאַגע — י. י. זינגער.
אַ שטוב מיט זיבן פענצטער (דערציילונגען), פון קאַדיע מאָלאָדאָווסקי.
אַריינפיר אין חסידות און דער וועג פון חב"ד, פון הלל צייטלין.

שרייבער פון מיין דור, עסייען, פון שלמה ביקל.
אַזוי זיינען יידן (עסייען), לייבוש לעהרער.
פון דור צו דור (עסייען), לייבוש לעהרער.
מענטש און אידייע (עסייען), לייבוש לעהרער.

אין די שלום עליכם פאָלקסשולן

שלום־עליכם פאָלקשול 1

115 איסט 169סטע גאַס, בראָנקס

אַז דער וועג פון יידישער דערציאונג אין די אַמעריקאַנער באַדינגונגען איז זייער אַ שווערער, איז ברייט באַקאַנט. די טוערס פון אַ שול, אין איינעם מיט זייערע לערערס, קומט תמיד אויס צו קעמפן מיט אַלערליי שטרויכלונגען. די פאַרוואַלטערס און טוערס מוזן אומדערמידלעך אַרבעטן כדי אויפצוהאַלטן די שול.

מיר באַמיען זיך איינצופלאַנצן אין די תלמידים ליבשאַפט צו אונדזערע ברידער איבער גאָר דער וועלט. אונדזערע געוועזענע תלמידים ווירקן איצט אין יידישן לעבן. אַזוי איז געלע שווייד־פישמאַן די אָנפירערין פון די קינ־דער־גאָרטנס. חנה פייערשטיין אין סטודענטין אין בראַנדייס אוניווערסיטעט פאַרנעמט דאָרט אַ זייער בכבודיק אָרט. רבקה ראָונעס האָט באַווירקט אירע עלטערן צו ווערן טעטיק אין דער שול. זי פירט אָן מיט אַלע קינדער־פייערונגען און נעמט אָנטייל אין אַלע קולטור־אונטערנעמונגען. די שול איז אויך אַן אָרט וואו דערוואַקסענע לעבן זיך אויס אויף אַ קולטורעלן אופן: עס ווערן דורכגעפירט לעקציעס וועגן יידישע צייט־פראַגן.

אונדזער אָפטער לעקטאָר איז דער באַוואוסטער זשורנאַליסט דוד לערער. די פאַרוואַלטערס, מענטשן מיט עקשנותדיקער אַנטשלאָסנקייט, וואָס מאַכן מעג־לעך אַז שולן זאָלן עקסיסטירן זיינען:

משה און מאַרטאַ איטקין, בעלאַ גאָטעסמאַן — די קאָמפּעטענטע לערערין פון פאָרשול־קלאַס, ליבע גרעקין, שרה גאָטליב, די חברים ה. געסעלאָוו, חברטע ה. זאַרנעל, חברים ל. ליפשיץ, דר. יהודה און קייליע מינקין, חברטע פ. סטאָראָ־בין, טאָשע סימאַן — די לערערין, ליבע עבלינג, מרים פינקוס, פערל קרופיט, חברטע פ. קליינפעלד, שרה און בערל ראָונעס, חברים א. שוואַרץ, חברטע אַ. שווייד.

אַ שול איז אַ פאָלק אין מיניאַטור. ווי אַ פאָלק לעבט די שול איבער פריידן און לײדן. גרויס צער האָט אונדז פאַרשאַפט דאָס אַוועקגיין פון דעם באַליבטן לערער לייבל כאַנוקאָף ע״ה, די פאַרוואַלטערס: אברהם שווייד ע״ה, ישראל גרשון גאָטליב ע״ה.

זיי זיינען געווען גוטע יידן, איידעלע, האַרציקע, איבערגעגעבענע קולטיר־מענטשן וואָס האָבן אַ סך געטאָן פאַר אונדזער שול־באַוועגונג.

כבוד זייער אָנדענק!

די נייע שלום־עליכם שול 2, מאַנהעטן

די נייע ש״ע שול 2, וואָס האָט זיך היי־יאָר געעפנט אויף דער וועסט־סייד פון מאַנהעטן, האָט אָנגעהויבן אין סעפּטעמבער טימ אַ פאָרשול און ערשטן קלאַס און מיט אַ לערערין וואָס האָט אַרויסגערופן דעם ענטוזיאַזם פון קינדער און עלטערן.

איצט — אַז דאָס ערשטע יאָר ענדיקט זיך, זיינען מיר צופרידן מיט אַ דערפאָלגרייך לערן־יאָר. אונטער דער אָנפירונג פון דער לערערין, לאה גאָרדאָן, האָבן די קינדער געמאַכט באַדייטנדיקן פאָרשריט. יעדער יום־טוב איז געפייערט געוואָרן אויף אַ שעפערישן אופן און די קינדער האָבן אויפגענומען די עלטערן ווי געסט ביי חנוכה און פורים שמחות, ווי אויך ביים דריטן סדר. ביי יעדער געלעגנהייט האָבן די אויפטריטן פון די קינדער געמאַכט אַן איינדרוק אויף די דערוואַקסענע.

צום קומענדיקן זמן וועט צוקומען אַ קלאַס פון 5־יאָריקע און מיר דער־וואַרטן צו פאַרטאָפלען אונדזער איצטיקע צאָל תלמידים. אַחוץ דעם וועלן מיר איינפירן טאַנצן ווי אַ טייל פון פראָגראַם. דער אָפּקלאַנג וואָס די שול האָט געפונען ביי די עלטערן, ווי בכלל אין געגנט, גיבן אונדז די האָפענונג אַז די שול וועט זיך אַנטוויקלען און ווערן אַ וויכטיקע לערן־אינסטיטוציע.

שלום־עליכם פאָלקשול 5, מאַנהעטן

שלום־עליכם שול 5 איז געגרינדעט געוואָרן מיט 10 יאָר צוריק, אין 1953, אין דער געגנט פון סטייוועסענט טאַון, אַ געמיינדע פון יונגע משפחות. צווישן די ערשטע גרינדער זיינען געווען מר. און מרס. בערנאַרד בערגסטיין, און מר. און מרס. פרץ מילבויער. מרס. ראָוז פעלדמאַן איז געווען די ערשטע פאָרזי־צערין פון שול. דאָס ערשטע יאָר איז די לערערין געווען עדנא קאָגאַן. מיט אַ יאָר שפּעטער איז פאָרמירט געוואָרן אַ פאָרשול־קלאַס, וואָס איז אָנגעפירט גע־וואָרן פון פייגל שמוקלער, און שפּעטער פון דער לערערין שרה פלאַסטריק.

צווישן די ערשטע עלטערן, וואָס האָבן אָנגעפירט מיט דער שול, דאַרף מען ספּעציעל דערמאָנען מרס. עוועלין מילער, וואָס איז געווען די קאַסירערין פון שול פאַר אַרום 7 יאָר צייט. שפּעטער האָבן אָנגעפירט מיט דער שול די לערער מאַראַ גאָלדבערג, מאָריס סינגערמאַן און איצט רחל קין.

אַ סך עלטערן אין דער שול, גיבן אָפּ צייט און ענערגיע, אַרויסצוהעלפן אין דער אַרבעט. צווישן די טעטיקסטע דאַרף מען דערמאָנען מרס. בלענטש מילבויער, וואָס איז די סעקרעטאַרין פון שול זייט זי איז געגרינדעט געוואָרן, און פרץ מילבויער, וועלכער ווידמעט זייער אַ סך צייט אויף קריגן די פינאַנצן פאַר דער שול. ער קען דינען ווי אַן אינספּיראַציע פאַר דער גאַנצער מיטגלידערשאַפט פון דער שול. מרס. העלען מייזער, אונדזער זייער פעאיקע קאַסירערין איז איינע פון די הויפּט־זיילן פון דער שול. אַנדערע עלטערן וואָס זיינען איצט אַקטיוו אין דער שול זיינען מרס. מארטא ליווי, מרס. סעלצער, ליפּסאָו, מרס. קאַץ, מרס. אָליקער, מרס. בערנשטיין און מרס. קאָראָ. מיר זיינען אויך גליקלעך

וואָס מר. דזשעק גילפאָרד, אַ פּראָמינענטער אַקטיאָר אויף דער ענגלישער בינע, ווענעס 2 קינדער לערנען אין שול, האָט צוגעטראָגן זיין טאַלאַנטפולע דינסט צו העלפן דער שול. מרס. מאלי מיטלמאַן, אונדזער פּראָזיצערין פאַר די לעצטע 2 יאָר, האָט געהאָלפן בויען די שול, דורך ווערבירן אַ סך נייע קינדער.

איצט ווערן געמאַכט ברייטע צוגרייטונגען צו דער צווייטער גראַדואירונג, וואָס אונדזער שול וועט האָבן, היינטיקן יוני. דאָס וועט זיין אַ גרויסע געשעע־ניש אין אונדזער שול־לעבן.

שלום־עליכם שול 7. פאָרט עמבוי, ניו דזשוירזי

פון אַכצנטן אָקטאָבער 1920 ביז היינט האָט שול זיבן אין פּוירט עמבאי, כסדר עקסיסטירט און באַווירקט דאָס יידישע לעבן אין שטעטל. וואָלט אַ ייד פאַרבלאָנדזשעט געוואָרן ביי אונדז און אַ זאָג געטאָן די צוויי ווערטער: „שלום־עליכם", מאַכט ניט אויס צי עס וואָלט געווען אַ ייד אָדער אַ גוי, יונג אָדער אַלט, וואָלט גלייך נאָכדעם געקומען דער ענטפער: דער אַדרעס פון דער שול, און אָנווייזונגען ווי אַזוי מען קומט אַהין.

אין די יובילייזשורנאַלן וואָס ש"ע שול זיבן האָט אָפּגעדרוקט ביי פאַר־שיידענע געלעגנהייטן זיינען פאַרשריבן געוואָרן זכרונות פון אונדזערע טוער. בלעטערנדיק אָט די זכרונות קען מען זען אַז עס איז ניט געווען קיין לייכטער באַרג אַרויף פאַר דער שול, אָבער דער וועג איז געווען באַגלייט מיט אמונה, אַז אונדזער דערציאונג איז די ריכטיקע, ווייל אַלע שול־טוער וואָס זיינען גע־שטאַנען ביים בראשית פון דער שול האָבן, קודם באַדאַרפט די שול, פאַר זייערע אייגענע קינדער. און אויב עס גייט אין שטאָלצירן קענען מיר זיך אי־בערנעמען אַז כמעט אַלע אונדזערע גראַדואַנטן זיינען אַקטיוו אין יידיש־געזעלשאַפטלעכן לעבן וואו זיי זאָלן ניט זיין. צי דאָס איז אין שטאָט גופא צי זיי וואוינען אין די שכנותדיקע שטעט.

קען זיין, אַז די „מיטעלע יאָרן" פון אונדזער שול וואָלטן געהאַט אַ בעסערע מערכה ווען די שטאָט גופא וואָלט ניט דורכגעמאַכט דעם פּראָצעס וואָס עס גייען דורך אַ סך שטעט און שטעטלעך אין אַמעריקע. ביי אונדז אָבער איז פאָרגעקומען אַזאַ שינוי ווען אפילו די אַלגעמיינע באַפעלקערונג איז פאַרקלענערט געוואָרן, און די יוגנט, ספּעציעל די יידישע יוגנט האָט זיך פאַרקליבן אין אַן ערך 10 פאָרשטעטלעך אַרום די עמבאָיס. און ווען עס רעדט זיך וועגן אַריינברענגען קינדער פון די סובוירבס, דאַרפן מיר האָבן אין זינען אַז כאָטש מיר האָבן אַן אייגענע „מאַשין" וואָס פירט קינדער אין שול, נעמט פונדעסטוועגן אַ האַלבע שעה איין וועג צו דער שול און אַ האַלבע שעה פון דער שול. האָבן זיך טאַקע אָרגאַניזירט אין די ישובים צענטערן מיט סינאַגאָגעס און מיט שולן וואָס פאַר־שפּאָרן צייט. און ביים היינטיקן יידישן באַוואוסטזיין פון די עלטערן ווען דער וואוילזיין פון קינד איז פון גרויס וויכטיקייט, שפּאָרט מען צייט און מען שיקט דאָס קינד וואו עס איז נענטער. איז טאַקע אונדזער שול־פאַרוואַלטונג ערנסט באַזאָרגט וועגן דעם.

אין די לעצטע צען יאָר האָבן מיר פאַרלאָרן אַ ריי פון אונדזערע אַקטיווע

טוער, די חברים: ה. קויפמאַן, י. סימקין, שולמאַן, שאס, און חברה דזשעני גוטמאַן; פאַלט די הכבדה פון שאַפן דעם בודזשעט אויף עטלעכע, עלטערע פליי־צעס; איז עס אַ ביסל שווערער. מיר האָבן אָבער מיט זיך עטלעכע טוער, גראַדואירטע פון אונדזער שול, וואו זייערע קינדער לערנען, און דאָס באַווייזט אַז עס איז פאַראַן המשך, און די אַרבעט פון די ראשונים איז ניט געגאַנגען לאיבוד. לאָמיר אויך דערמאָנען, אַז דער פרויען־פאַראיין אַרום דער שול, וואָס איז דער עלטסטער פרויען־פאַראיין אין אונדזער שול־באַוועגונג טוט נאָך אַלץ געוויסנהאַפט זיין חלק אויפצוהאַלטן די שול.

דר. י. שאַצקי ע״ה, וואָס איז געווען אַ לערער ביי אונדז אין מיטלשול מיט יאָרן צוריק האָט אַמאָל געשריבן אין איינעם פון אונדזערע יובילייִ זשורנאַלן: „אין ים פון ׳דעליקאַטעסן יידישקייט׳ אין אַמעריקע, איז פּוירט־עמבוי אַ קולטור־צענטער״. אונדזער שול איז עס נאָך עד־היום. ווען מיר קענען נאָך פאַראינטערעסירן אַמאָל פערציק מענטשן און אַמאָל אויך הונדערט מענטשן, צו אַן עונג שבת, יום־טוב פייערונג, אָדער לעקציע, באַווייזט אַז מיר האָבן נאָך וואָס צו טאָן אין שטעטל, און אונדזער אַרבעט איז נאָך ניט פאַרענדיקט. אַז מען דאַרף ווייטער שלעפּן דעם וואָגן. זייענדיק געבענטשט מיט אַזעלכע אָפּטימיסטישע טוער וואָס זיינען געשטאַנען ביי דעם וויגעלע פון שול וועלן מיר זיכער געפינען אַן אויסוועג ווי אַזוי דורכקומען דעם קריזיס פון מיטליאָריקייט און ווייטער פאָרזעצן די שול־אַרבעט ביז מיר וועלן דערגרייכן די שיבה טובה, אַ גוטן עלטער.

שלום־עליכם פאָלקשול 15, ברוקלין

שלום־עליכם פאָלקשול נומער פופצן צייכנט זיך אויס מיט דעם וואָס איר קולטור־אַרבעט אַרום דער שול איז ניט קיין צופעליקע. דער שול־בנין איז אַ קולטורעלע אינסטיטוציע אין דעם געגנט פון איסט פלאַטבוש, ברוקלין.

די שול פירט דורך אַלע 2 וואָכן אַן עונג שבת. דער עונג שבת האָט זיין איינגעשטעלטן נוסח: מען לייענט די סדרה פון דער וואָך. די סדרה ווערט איינגעטיילט לויט דער צאָל באַזוכער. יעדער איינער לייענט זיין סכום פסוקים. יעדער איינער לייענט עס אָדער אויף יידיש אָדער אויף לשון קודש. פאַרן לייענען ווערן געזונגען שבת לידער. נאָכן לייענען די סדרה ווערט די הפטורה פון דער וואָך אויסגעזונגען פון אַ חבר אויף לשון קודש און מיטן טראָפּ. נאָך דער הפטורה ווערט די סדרה פון וואָך אויסגעטייטשט פון דר. סיימאָן. דערמיט ווערט געענדיקט דער ערשטער טייל. נאָכדעם סערווירט מען טיי און קוכן. און נאָכן טרינקען טיי קומט דער צווייטער טייל — דער ליטעראַרישער טייל. עס ווערט פאָרגעלייענט פון אַ חבר אָדער חברה עפּעס פון דער יידישער ליטעראַטור, אָדער פון אַ נאָר־וואָס דערשינענעם אַרטיקל אין אַ זשורנאַל. ניט זעלטן ווערט געפירט נאָכן לייענען אַ דיסקוסיע וועגן דעם געלייענטן.

דורכן יאָר ווערן אויך דורכגעפירט ליטעראַרישע אָוונטן אין די „שאַ־בייסצענאַכטן״ — שבת־צונאַכטן. הייַ־יאָר זיינען דורכגעפירט געוואָרן אַזעל־

כע פיר אָוונטן צוויי פון די געסט זיינען געווען: דר. שלמה ביקל און שואל גוטמאַן. אַלע יאָר ווערט דורכגעפירט אַן אָוונט פאַרן שלום־עליכם פאָלקס־אינסטיטוט.

גאָר אַן אינטענסיווע קולטור־אַרבעט פירט דורך דער „פּרויען קולטור־קלוב" אַרום דער שול. אַלע חודש האָט ער אַ „לאָנטשן". עס איז ניט גלאַט קיין טרוקענער לאָנטשן. געוויינטלעך איז דאָ אַ לעקציע פון אַ יידישן שרייבער און פאָרלעזונג פון דער יידישער ליטעראַטור. חוץ די פיינע הכנסה וואָס די דאָזיקע לאָנטשנס ברענגען אַריין, צייכענען זיך אויס די דאָזיקע אונטער־נעמונגען מיט זייער הויכן קולטורעלן ניוואָ. די לאָנטשנס גרייטן צו פרויען פון דעם קלוב. יעדן חודש — אַן אַנדער פרוי. חוץ די אָפיציעלע לאָנטשנס וואָס ווערן באַזוכט פון אַרום פופציק פרויען יעדן מאָל, האָבן די פרויען ספּעציעלע זיצונגען יעדן חודש. דאָס אַלץ האָט געשאַפן אַ גרויסע התקרבות צווישן די מיטגלידער און עס האָט זיך אַנטוויקלט אַ גרויסע פריינדשאַפט, אַ משפחה־געפיל צווישן די חברות פון שול.

די שול געפינט זיך אין אַן אייגענעם בנין. אַ באַשיידענער בנין, וואָס איז אַ ביסל ענגלעך. עס איז אַ גאַנצע שול. עס מיינט מען לערנט פינף טעג אַ וואָך. צוליב דער אינטענסיווער טעטיקייט פון דער קולטור אַרבעט אַרום דער שול מוזן מיר האָבן אַ באַצאָלטן סעקרעטאַר. דער בודזשעט פון דער שול איז פולע צען טויזנט דאָלער, וואָס איז זייער אַ גרויסער יאָך און שטערט צו פאַרברייטערן די אַרבעט.

עס איז אַ שאָד, וואָס צוליב אונדזער פינאַנציעלער לאַגע קענען מיר ניט באַקאָנען דעם ברייטן יידישן עולם אין ניו־יאָרק מיט אונדזער פאַרצווייגטער אַרבעט. דער פּאָרזיצער איז: מאיר סמיט, דער פּראָטאָקאָל־סעקרעטאַר: דר. שלמה סיימאָן, דער פינאַנץ־סעקרעטאַר: דר. בנימין סאלקאָוו, די פאַרוואַלטער: חבר און חברה משה וויסאָקי, חבר און חברה לעאָן מאָגיל, יחזקאל פורמאַן, חברה פרומע פייפער, חברה לאה סיימאָן, דער לערער: חנן קיעל, סעקרעטאַרין: אסתר בורשטיין, פּאָרזיצער פון חברה תנ"ך יחזקאל פורמאַן, פּאָרזיצערין פון דעם פרויען־קלוב: פרומע פייפער.

שלום־עליכם פאָלקשול 19, ברוקלין

וואָס שאַפט דעם פּרצוף פון אַ שול? כלפּי חוץ: אַ שיינער בנין, שיינע ליכטיקע צימערן און פיינע אויסגעמעבלירטע קלאַסן.

פון נאָך אַ גרעסערער וויכטיקייט: די צאָל תלמידים און די לענג פון זייער באַזוך. אָבער וויכטיקער פון אַלץ איז יענע גייסטיקע טעמפּעראַטור, וואָס הילט איין דאָס וועזן פון דער דאָזיקער אינסטיטוציע. די דאָזיקע אַטמאָספערע ווערט געשאַפן פון די בויער, שעפער און לערער, וואָס וואַרעמען מיט זייער אָטעם און צערטלען מיט זייער ליבשאַפט זייער אויסגעחלומט באַשעפעניש — די יידישע שול.

פיל שולן מיט גרויסע שיינע בנינים זיינען אונטערגעגאַנגען. דאָרטן,

וואו עס האָט געפּעלט די גרויסע עקשנות פון געצײילטע בויער, פאַר וועלכע די שול האָט געמיינט זייער לעבן — האָבן בנינים און פאָנדן ניט געהאָלפן.

די שלום־עליכם פאָלקשול 19 איז איינע פון די עלטסטע שולן ביים שלום־עליכם פאָלקס־אינסטיטוט, יאָרן זיינען געלאָפן, דורות האָבן זיך געביטן, און דער ערשטער דור בויערס האָט נישט אָפּגעלאָזט די הענט ביז זיי האָבן דערפילט, אַז נייע פרישע הענט נעמען איבער די משא. און ביז היינטיקן טאָג טרעפן מיר אין דער שול בויערס פון ערשטן דור, בויערס פון צווייטן דור און די פרישע בויערס פון דריטן דור.

דורך די צענדליקער יאָרן פון איר עקסיסטענץ האָט די שול 19 צע־וויקלט אַ פילפאַרביקע פּאַנאָראַמע פון יידיש קולטור־לעבן. ווער קאָן פאַרגעסן די ראשונים, די יסוד לייגער פון דער דאָזיקער שול? די קוועקזילבערדיקע חבר און חברטע גאָלדשייד, פאַר וועמען קיין שום אַרבעט איז ניט געווען צו שווער. די שטילע באַשיידענע — דאָך פעסטע זיילן — חבר און חברטע קרוג־מאַן, וואָס היטן ביזן היינטיקן טאָג זייער שול, ווי דאָס אויג אין קאָפּ. די געטרייע חברים באַרטשענקא, די וואונדערלעכע פאָלקסמענטשן, וואָס שטייען ביז היינט ביי דער שיל — און זיינען אַלע מאָל גרייט. די חברים פיין — די איבערגעגעבענע מענטשן, וואָס האָבן ווי געשוואוירן אייביקע ליבע צו דער שיל. ווער קאָן פאַרגעסן די שטילע אין האַרציקע חברים זאַקס, וואָס זיינען תמיד געשטאַנען אויף דער וואַך. און די חברים קיטייער, קאַץ און שפּירא וואָס האָבן אַוועקגעגעבן טעג און נעכט פאַר דער שול.

דאָס זיינען געווען די טעג, ווען דער ברויזנדיקער לערער מ. בזשאזע האָט געשאַפן אין אָנגעפּירט אַ קאָכיקע טעטיקייט אין דער שול 19. יעדער לערער האָט געלייגט זיין חותם אויף דער קולטור־אַרבעט; ל. שפּיטאַלניק מיט זיין ליטעראַרישן באַלעמער, מיט זיינע לעקציעס און דעבאַטעס. חבר גודלמאַן מיט זיין סיסטעמאַטישקייט, מיט זיין פיינעם איינשטעל פון קלאַסן, סיי פאַר די קינדער סיי פאַר דערוואַקסענע, מיט זיין אומדערמידלעכן שאַפן פּעדאַגאָגישע מאַטעריאַלן סיי פאַר זיין שול, סיי פאַר אַלע אַנדערע שולן.

דער צווייטער דור איז אָנגעקומען: נייע פרישע הענט האָבן אונטער־געכאַפּט די משא און זי ווייטער געטראָגן, דער ערשטער דור בויער האָט גע־שמייכלט און הנאה געהאַט: די נייע טאַטעס און מאַמעס פון דער שול נעמען איבער די אַרבעט. דער צווייטער דור — נאָך אַלץ געקנאָטן פון דעם זעלביקן טייג ווי דער ערשטער.

די איידעלע און אינטעליגענטע חברים ספּעטאַלניק לייגן צו אַ האַנט צו דער אַרבעט. די חברטע ספּעטאַלניק — די נייע הויפּט־סעקרעטאַרין ווייזט זיך אַרויס צו זיין אַ ווירדיקע יורשטע פון עלטערן דור. און ווי אַ געבוירן פאַר האָט חברטע ספּעטאַלניק זיך באַהעפט מיט דער קאַסירערין — מיט דער שטילער באַשיידענער חברטע דיטאַן. די חברים און חברטעס פּרייס און גילמאַן קומען צו. חברטע פּריים מיט איר זויבערן פיינעם היימישן יידיש שאַפט פּראַטאָקאָלן וואָס איז אַ נחת צו הערן. חבר אין חברטע גאָלדבערג ווערן אַ טייל פון דער דאָזיקער פיינער קולטור־גרופּע.

צו די דאָזיקע חברים און חברטעס זיינען אין גיכן צוגעשטאַנען מיטגלידער פון דער געוועזענער שלום־עליכם פאָלקשול 11: חבר און חב־טע מאָנטשער, וואָס האָבן זיך פאַרבענקט נאָך אַ שלום־עליכמדיק קולטור־ווינקל, און ועל כולם: יוסף פאָגעל ע״ה — איינער פון אונדזערע פיינסטע קולטור־טרעגער. געווען אַ מאָמענט אַזאַ, ווען עס האָט זיך אים געדוכט, אַז ער איז אַ קאַפּעטשקע מיד פון דער אַרבעט, אָבער באַגייסטערט פון דער דאָזיקער יונגער גרופּע, איז ער אין גיכן געוואָרן זייער פּאָרזיצער. אַ דראַמאַטישע סעקציע איז אין גיכן געבוירן געוואָרן צווישן דעם דאָזיקן לעבעדיקן עולם, און איבער נאַכט איז חבר פאָגעל געוואָרן זייער רעזשיסער. אַך, וויפל פרייד האָט די דאָזיקע דראַמאַטישע קליין־קונסט פאַרשאַפן. פאַרשטייט זיך, אַז דער לערער י. גויכבערג איז מיטגעריסן געוואָרן און אויך זיין חלק אַריינגעבראָכט אין דער דאָזיקער אַרבעט.

באַזונדערס יידישלעך וואַרעם און באַטעמט זיינען געווען די פּרייטיק־דיקע עונג שבתן, וואו מען האָט פאַרבראַכט מיט שבתדיקער נגינה, מיט יידישן וואָרט און מיט אָפטע שפּאַסיקע פאַרמעסטן („פּראָפעסאָר קוויז״, בלע״ז) אין תנ״ך און אין פאָלקלאָר.

שוין אַכצן יאָר זיינען אַוועק זינט דער איצטיקער לערער י. גויכבערג האָט איבערגענומען די אַרבעט אין שול 19. מיט דריי יאָר צוריק האָט די שול איבערגעלעבט אַ קריזיס: איניקע וויכטיקע שול־טוער האָבן זיך אַרויסגעצויגן פון דער געגנט, קיין נייע טוערס האָבן זיך ניט געוויזן.

אָבער דער אייזערנער ווילן פון אונדזער חברטע גאָלדשייד האָט גובר געווען: זי האָט זיך מיט פרישן אימפּעט אַריינגעוואָרפן צווישן די נייע עלטערן. און „אַ יידישע נשמה איז גאָרניט אָפּצושאַצן״.

פרישע כוחות זיינען געבוירן געוואָרן. אַ גרופּע נייע עלטערן איז צוגעשטאַנען צו דער אַרבעט. צוויי יונגע מאַמעס האָבן געוויזן דעם וועג צו דער יידישער שול: די חברטע מילי גודמאַן און די חברטע שירלי זינגער. חברטע גודמאַן מיט איר ענערגישן כאַראַקטער, מיט אירע אויסערגעוויינטלעכע אָר־גאַניזיר־פעאיקייטן און חברטע זינגער מיט איר וואַרעמער האַרציקייט. נייע אינטעליגענטע מאַמעס זיינען צוגעצויגן געוואָרן: חברטע שוואַרץ, חברטע ווייסבראָט (אַ פּראָדוקט פון דער וועלטלעכער שול) און אחרון חביב: חברטע וואַלפּוס — אַליין אַ פּאָבליק סקול לערערין און אַ באַגאַבטער מענטש מיט מויל און פען. אַזוי איז געשאַפן געוואָרן דער איצטיקער טריאומוויראַט: חברטע גודמאַן — פאָרזיצערין, חברטע זינגער — סעקרעטאַרין און חברטע וואַלפּוס — קאַסירערין.

די קליינע גרופּע מיט דער הילף פון די עלטערע טוערס פירן ווייטער די שלום־עליכם שול 19. דער געלונגענער פּסח־סדר פון עלטערן און קינדער האָט באַוויזן, וואָס אַ קליינע באַשיידענע גרופּע עלטערן קאָן אויפטאָן, ווען זיי וואַרפן זיך אַריין אין דער אַרבעט בלב ונפש.

שלום־עליכם שול 21, בראָנקס

שול 21 האָט אין 1958 דורכגעלעבט אַן ערנסטן קריזיס — דער פייער־דעפּאַרטמענט האָט פאַרבאָטן צו לערנען אין דעם בנין פון שול. די פראַגע איז געווען וואָס וועט זיין ווייטער? ווען מיר זיין געצוואונגען צו פאַרמאַכן אונדזער שול וואָס האָט שוין אַריינגעשריבן אַזאַ ליכטיקן קאַפּיטל אין דער געשיכטע פון די שלום־עליכם שולן? און דער ענטפער איז געקומען פון דער מוטער־אָרגאַניזאַציע, פונעם אינסטיטוט און זיינע פאָרשטייער — חברים מ. גורין, ע״ה, און יעקב דוד בערג. חבר גורין האָט געלאָזט וויסן, אַז ער ווערט אַ מיטגליד אין דער בוי־קאָמיסיע און דאָ אויפן ראָג גאַס בעינברידזש עווענױ און 208טע גאַס וועלן מיר אויפבויען אַ יידישן קולטור צענטער און אַ היים פאַר דער שול. די שול־טוער האָבן סקעפּטיש געקוועטשט מיט די פּלייצעס און מיט אַ ניט־זיכערדיקן טאָן צוגעשטימט צום פּלאַן וואָס חבר מ. גורין, ע״ה, האָט פאָרגע־שלאָגן, און די אַרבעט פאַרן נייעם בנין האָט זיך אָנגעהויבן. חבר אברהם הילדעס, ע״ה, וואָס האָט אַלע מאָל געחלומט וועגן אַ נייעם שיינעם בנין פאַר דער שול, איז אַ באַגייסטערטער צוגעטראָטן צו דער אַרבעט. און אַזוי איז געשאַפן געוואָרן אַ קאָמיסיע וואָס איז באַשטאַנען פון די צוויי חברים — וואָס זיינען איצט מער ניטאָ מיט אונדז, — פון חבר בערג, זיין זון סידני, דוד גילדין, שאַיע ליפשיץ און אַנדערע חברים פון דער שול.

אין סעפּטעמבער 1960, איז נאָך אַ סך מי און עגמת־נפש פאַרענדיקט געוואָרן דער בנין. מיט דער דערעפענונג פון דעם נייעם בנין האָט שול 21 אָנגעהויבן אַ ניי קאַפּיטל געשיכטע. צוליב דעם וואָס מיר האָבן זיך אין 1959 געמוזט אַריבערקלייבן אין אַ פּאָבליק סקול, ווייט פון דער געגנט וואו שול 21 האָט עקסיסטירט במשך פון 28 יאָר, האָבן מיר פאַרלוירן כמעט אַ העלפט פון די שול־קינדער. מיר האָבן דעריבער געמוזט אָנהייבן בויען די שול פון דאָס ניי. איצט קענען מיר מיט פרייד באַריכטן, אַז עס לערנען זיך שוין אין אונ־דזער שול אַרום 100 קינדער, אַז די שעהען פון לערנען זיינען פאַרלענגערט געוואָרן, און אַז אונדזער גאַנצע שול־משפחה איז שטאַרק פאַרגרעסערט געוואָרן. דער עלטערן־פאַראיין איז געוואָרן אַן אַקטיווער צווייג אין אונדזער שול. נייע, יונגע מענטשן וואָס זיינען מיטגלידער אין פאַראיין און אין דער פאַרוואַלטונג, האָבן אַריינגעבראַכט לעבן אין דער שול. מיר האָבן ניט פאַרגעסן די ווערטער פון חבר משה גורין, ע״ה, אַז דאָ אין אונדזער געגנט מוז שול 21 ווערן אַ יידישער קולטור־צענטער. מיר האָבן אָנגעהויבן צו בויען דעם צענטער וואָס מיר האָבן אַגב, אַ נאָמען געגעבן „משה גורין צענטער״. אַחוץ שרייבער־אָוונטן, פאַר־שיידענע לעקציעס זיינען אויך אָרגאַניזירט געוואָרן קלאַסן פאַר דערוואַקסענע — מיט דער הילף פון אברהם הילדעס פאָנד, — מיט אַזעלכע אָנגעזעענע לערער ווי שואל גוטמאַן, עזריאל נאַקס און יהושע האָכשטיין. עס איז אויך אָרגאַני־זירט געוואָרן אַ קלאַס אויף צו לערנען יידיש, מיט די לערערינס בלומע לעדער־הענדלער און היי־יאָר געלע פישמאַן. אויף דער איניציאַטיוו פון חבר שואל גוטמאַן זיינען היי־יאָר דורכגעפירט געוואָרן מיט גרויס דערפאָלג 7 קבלת שבתים. אויף יעדן קבלת־שבת האָט אַ חבר גערעדט אויף אַ טעמע וואָס האָט אַ שייכות

מיטן יידישן לעבן. די קבלת שבתים האָבן אַרויסגערופן אַ סך אינטערעס.

אונדזערע קינדער יום־טובים האָבן געקראָגן אַ שם אין דער געגנט. הונ־דערטער מענטשן זיינען געקומען צו די פייערונגען. צום פּורים־קאַרניוואַל זיינען געקומען אַרום 150 קינדער. די ביכער אויסשטעלונג לכבוד דעם יידישן ביכער־חודש האָט געבראַכט אַ גרויסן עולם וואָס האָט געקויפט יידישע ביכער און ענגלישע ביכער אויף יידישע טעמעס פאַר מער ווי 500$. די טוער פון שול 21 קוקן מיט פרייד און צופרידנקייט אויף דער אויסגעברייטערטער אַרבעט פון דער שול, און זיי גלויבן מיטן גאַנצן האַרצן, אַז דער חלום פון די חברים משה גורין ע״ה, און אברהם הילדעס ע״ה, וועט מקוים ווערן — אַ גרויסע יידישע שול און אַ יידישער צענטער וועלן אויסוואַקסן. איבער אַ יאָר וועט די שול פייערן איר 35 יאָריקן יובילײ. מיר האָפן דורכצופירן די פייערונג אויף אַ שיינעם אופן ווי עס פּאַסט פאַר אונדזער שול.

די פאַרוואַלטונג פון דער שול באַשטייט פון די חברים: שאַיע ליפשיץ, דוד מענדעלסאָן, משה לעדערהענדלער, דוד אייזנמאַן, מענדל האָפמאַן, עזרא טאלפין, פיליפ קאַנטאָר, ש. פּאַלעווסקי, י. ריימער, ל. ליווי, ר. קויפמאַן, פאַניע לאַפּין, י. קאַגנאָ, ב. פלאטקין, וו. אַבראַמאָוויטש, א. ניומאַן.

די באַאַמטע פון פרויען־קלוב זיינען: פאַניע לאַפּין, פּאָרזיצערין; פּאולא טאלפין, קאַסירערין; בעלא גאָלדשטיין, פּראָטאָקאָל סעקרעטאַרין; שרה פעלד־שטיין, קאָרעספּאָנדענץ־סעקרעטאַרין.

די פּאָרזיצערין פון עלטערן פאַראיין איז מרס. עליין אפּעל; די סעקרעטאַרין איז מרס. ליליאַן רודין און די קאַסירערין אי ז מרס. בלענטש ליבמאַן.

דער לערער פּערסאָנאַל באַשטייט פון חבר משה גאָלדשטיין, בלומע לע־דערהענדלער, און מרים האָפמאַן.

שלום־עליכם שול 34, ברוקלין

די שלום־עליכם שול 34 אין באָראָ פּאַרק, פאַרענדיקט היי־יאָר דאָס 36טע יאָר פון איר עקסיסטענץ. די שול האָט הינטער זיך אַ לאַנגע און אינטערע־סאַנטע געשיכטע פון שול און קולטור־טעטיקייט. די שול איז געגרינדעט געוואָרן דורך די חברים דר. סינטאָוו און סענטער ע״ה, און זיי צו לענגערע יאָר זאַר און ביטשער. אין משך פון די יאָרן האָבן זיך פאַרוואַלטונגען געביטן. עס איז שווער אין קורצן איבערצוגעבן דעם גאַנצן וועג פון שווערע און אויך פון פריידיקע מאָמענטן אינעם לעבן פון דער שול. די לערער זיינען געשטאַנען לאַנגע צייט־אָפּשניטן ביי דער שול. אַזוי איז ל. כאַנוקאָוו ע״ה געווען לערער 7 יאָר, ז. קורמאַן — 8 יאָר, נ. סוסעל — 4 יאָר, שלמה גאָלדמאַן — 6 יאָר. די שול האָט אַן אייגענעם מאָדערנעם בנין.

אין 1959 האָט די שול געליטן אַ גרויסן פאַרלוסט צוליב דער פּטירה פון אונדזער איבערגעגעבענעם שול־טוער חבר יואל פינקעל, ע״ה. ער האָט געקויפט די נחלה פאַר אונדזער שול און זי איבערגעבויט, כדי צוצופּאַסן פאַר אַ שול. ח׳ פינקעל האָט אויך אינזינען געהאַט די צוקונפט פון דער שול. די משפחה

פינקל העלפט דער שול מיט אַ ברייטער האַנט, אַזוי ווי ח׳ יואל פינקל ע״ה פלעגט דאָס טאָן. אַ דאַנק דעם קענען מיר די שול אויסהאַלטן בכבוד.

הײַ־יאָר האָבן מיר פאַרלוירן דעם איבערגעגעבענעם שול־טוער, י. לאַנג ע״ה. די געגנט האָט זיך שטאַרק געביטן און די שול האָט פון דעם זייער געליטן, אָבער הײַנטיקס יאָר האָט זיך די צאָל קינדער פאַרגרעסערט, אַ דאַנק אונדזער נייער לערערין, שושנה דאוויד, וואָס איז דערפאָלגרייך מיט די קינדער און מיט די עלטערן און איז דערצו אַן איבערגעגעבענער מענטש. מיר האָבן אויך אַ גרעסערע קינדערגאָרטן־גרופּע אונטער דער אָנפירונג פון דער לערערין יוכבד דאָלינסקי. עס איז געגרינדעט געוואָרן אַן עלטערן פאַר־איין וואָס אַרבעט זייער גוט. אונדזער פאַרוואַלטונג כאָטש קליין אין צאָל, איז גרויס אין איבערגעגעבנקייט. זי באַשטייט פון די חברים אפעלבוים, בתיה פינקל, הילדא לאנג, מינקאָוויץ, שאכנער, שווארץ און שולץ.

שלום־עליכם שול 35, לאָנג איילאַנד סיטי

מיט 12 יאָר צוריק האָבן אַ גרופּע עלטערן־גראַדואַנטן פון יידיש־וועלטלעכע שולן באַשלאָסן צו גרינדן אַ שלום־עליכם שול פאַר זייערע קינדער. אַ קאָמיטעט האָט אָנגעהויבן ווערבירן קינדער, געדונגען אַ קראָם און אָנגעשטעלט איידע גאָלדמאַן ווי די לערערין. אין משך פון די יאָרן איז די קראָם, מיט דער הילף פון איבערגעגעבענע עלטערן און די ביישטייערונגען פון יעקב בערג און דזשעק בראקארזש, געוואָרן פאַרוואַנדלט אין אַ פיין קלאַס־צימער מיט אַן אָנגענעמער אַטמאָספער.

אונדזער שול האָט אַ גאַנצע סעריע שוועריקייטן בייצוקומען: זי האָט אויסצושטיין קאָנקורענץ מצד אַן אָרטאָדאָקסישער שול, מצד אַ קאָנסערוואַטי־ווער קאָנגרעגאַציע און אַ רעפאָרם־טעמפּל. דערצו איז פאַראַן די צרה פון געוויסע עלטערן וואָס באַנוגענען זיך מיט דער בר מצוה און פאַר וועמען אונדזער קוריקולום איז „צו אינטענסיוו״.

די אויפגאַבע איינצוהאַלטן די שול פאַלט נאַטירלעך אויף די פּלייצעס פון אַ קליינער גרופּע פון דעדיקירטע טוער. מ׳דאַרף מאַכן גרויסע אָנשטרענ־גונגען צו קענען נאָכקומען די שטייגנדיקע אויסגאַבן. מיר האָבן רעגולערע טעאַטער־אונטערנעמונגען, אַ יערלעכן זשורנאַל, אַ באַזאַר א. ד. ג. אַחוץ דעם האָבן מיר לעקציעס פאַר דערוואַקסענע, ליטעראַרישע דיסקוסיעס, און קלאַסן אין יידיש פאַר עלטערן. אַזוי אַרום איז די שול געוואָרן — פריער אונטער דער פירערשאַפט פון איידע גאָלדמאַן און איצט אונטער משה סיגאַלאָווסקי — אַן אינסטיטוציע פאַר יידישער קולטור און פאַר בעסערער יידישער דער־ציאונג. אונדזערע קינדער האָבן זיך אַלע מאָל אויסגעצייכנט אויף צענטראַלע עקזאַמענס, איינקע האָבן באַקומען פּריזן און אַ געוויסע צאָל באַזוכן די מיטל־שול.

שלום־עליכם שול 44, פלאַשינג

מיט 11 יאָר צוריק, האָט אַ גרופּע עלטערן באַשלאָסן אַז זיי דאַרפֿן האָבן אַ יידיש־וועלטלעכע שול פֿאַר זייערע קינדער. צוואַנציק קינדער זיינען רעגיסטרירט געוואָרן און מיט דער הילף פֿון ש״ע אינסטיטוט איז די שול נומ. 44 געעפֿנט געוואָרן. די ערשטע אַכט יאָר אין איר עקסיסטענץ האָט די שול געהאַט גרויסע שוועריקייטן צו געפֿינען אַ פּאַסיקע דירה. מיר האָבן געמוזט אָפּהאַלטן די קלאַסן אין דער פּאַבליק סקול, און צוליב דעם האָבן אַלע אונדזערע זיצונגען און פֿאַרוויילונגען געמוזט פֿאָרקומען אין היימען. די שוועריקייטן אויפֿצוהאַלטן די שול צו געפֿינען די פֿינאַנציעלע מיטלען, און גלייכצייטיק צו דערציען די עלטערן זיינען אין אָנהויב געווען אַזוי גרויס אַז ס׳האָט אויסגעזען אַז מיר וועלן לאַנג נישט קענען אויסהאַלטן. אָבער, מיט דער איבערגעבנקייט פֿון לערער און דער אונטערשטיצונג פֿון ש״ע אינסטיטוט, פֿלעגן אַ פּאָר עלטערן אַלע מאָל צולייגן אַ האַנט, און פֿאַרנעמען דעם פּלאַץ פֿון די פּעסימיסטן. און עס איז געשען אַ נס — די שול האָט זיך אַלע יאָר געעפֿנט.

מיר האָבן אָנגעהויבן קריגן אַ ביסל נחת ווען מיר האָבן געזען ווי אונדזערע קינדער לערנען זיך און אַז עס קומט פֿאַר די ערשטע גראַדואירונג. מיט יעדן יאָר איז די צאָל בר מצוות געוואַקסן. דאַן אין 1961, האָט זיך געעפֿנט אין אונדזער געגנט אַ קאָאָפּעראַטיווער פּראָיעקט און מיר האָבן געקראָגן די מעגלעכקייט זיך צו „באַפֿרייען״ פֿון די באַגרענעצטקייטן אין דער פּאַבליק סקול. מיר האָבן געוואַגט צו דינגען אַ פּראָפֿעסיאָנעלן אַפּאַרטמענט אויף 50־71 פֿאַר־סאָנס בולעוואַרד, פֿלאַשינג. די דירה־געלט איז לויט אונדזערע מעגלעכקייטן, געוואַלדיק גרויס, אָבער מיר האָבן ענדלעך אַ „היים״. מיר האָבן פֿאַרגרעסערט די צאָל קינדער און מיר האָבן געעפֿנט אַ פֿאָרשול — און קינדערגאָרטן־קלאַס, וואָס לערנט יעדן זונטיק אינדערפֿרי; אין אונדזער שול לערנט מען 4 טעג אַ וואָך. מער עלטערן באַטייליקן זיך אין דער שול־אַרבעט און מיר האָבן גוטע אויסזיכטן צו וואַקסן.

צווישן אונדזערע אַקטיווע עלטערן, וואָס זיינען אַליין גראַדואַנטן פֿון די שלום־עליכם שולן געפֿינען זיך פֿרוי זאַפּראַן, פֿרוי קאָהען און פֿרוי סאַלאַמאַן. אין אונדזער פֿאַרוואַלטונג האָבן מיר אויך עטלעכע דעדיקירטע ייִדעס ווי פֿריינד ל. קעניגסבערג, פֿריינד סימאָן און אַנדערע, וועמעס אייניקלעך עס לערנען ביי אונדז אין שול. ספּעציעל זיינען מיר גליקלעך מיט אונדזער פֿאַרוואַלטערין סטעקלער, וואָס איז גאַנץ אָפֿט געווען איינע אַליין אין איר קאַמף אויפֿצוהאַלטן די שול. מיר זיינען צופֿרידן מיט איר אַרבעט און מיט איר פֿרייד און מיר זאָגן צו צו אַרבעטן צוזאַמען מיט איר אין דעם זעלביקן גייסט, ווי זי האָט דעמאָנסטרירט איר איבערגעגעבנקייט. צווישן די לערער וואָס האָבן אַריינגעלייגט אַ סך כוחות און אידעאַליזם אין דער שווערער בראשית־צייט דאַרף דערמאָנט ווערן די צוויי שוועסטער ראָז קאָוואַרסקי ע״ה און איר צו לענגערע יאָר — די דינאַמישע אידאַ פֿיינערמאַן.

איצט זיינען מיר גליקלעך צו האָבן אונדזער לערערין פֿרוי איידע גאָלדמאַן.

איר פאַרשטענדעניש פון די נויטן פון יעדן קינד פונקט ווי איר איבערגע־געבנקייט צו די עלטערן און דער שול, זיינען אַ גאַראַנטיע פאַר דער צוקונפט. דער קינדערגאָרטן־ און פאָרשול־קלאַס פאַרענדיקן אַ דערפאָלגרייך יאָר אַרבעט אונטער דער פירערשאַפט פון דער לערערין חנה וואנזייג.

שלום־עליכם פאָלקשול 45, בראָנקס

אין דער געשיכטע פון די שלום־עליכם שולן פאַרנעמט די שול 45 אַ וויכטיקע פּאָזיציע. זי האָט אַריינגעשריבן איינס פון די וויכטיקסטע קאַפּיטלען אין דער יידישער דערציאונג און קולטור־אַרבעט פאַר קינדער, יוגנט און דערוואַקסענע.

די גרינדער פון דער שול זיינען געווען די חברים איינבינדער, אוישער, רעזניק, טאַראָפּסקי, פרידבערג און י. קאַמינסקי. ווי אַ באַוואוסטזיניקע קולטור־גרופּע האָבן זיי די שול געעפנט מיט אַ פיינער דירה, מיט נייע שול־מעבל, אַ פּיאַנע, אַן אָפיס מיט אַ סעקרעטאַרין, אַ פּאָרויס־רעגיסטרירטע צאָל קינדער אַ פּלאַנירטן בודזשעט, מיט געלט אין דער קאַסע. דער שלום־עליכם אינ־סטיטוט האָט צוגעשיקט איינעם פון זיינע אינטעליגענטסטע לערער, י. ל. ראבינער, ע״ה.

אַ סך קריזיסן האָט אונדזער שול במשך אירע 36 יאָר דורכגעמאַכט אָבער דאָ וועלן מיר זיך אָפּשטעלן בלויז אויפן לעצטן. די שטאָט ניו־יאָרק האָט באַשלאָסן לייכטער צו מאַכן דעם אויטאָמאָביל־טראַפיק — דערפאַר האָט מען אָנגעהויבן בויען אַן עקספּרעס־שאָסיי, טאַקע דאָרט וואו די שלום־עליכם שול 45 געפינט זיך. האָט מען זיך געמוזט אַרויסקלייבן פון דער געגנט. די שול האָט קוים געפונען אַ דירה — ווייט פון יידן. אין קאַסע ליגט אַ סומע אויף אַ הויז נאָר מען ווייסט ניט וואו עס וועט זיך איינשטעלן אַ יידישע געגנט.

דערווייל אונטער זייער שווערע באַדינגונגען איז די שול 45 נאָך אַלץ אַ 5־טאָגיקע, מיט די איינגעשטעלטע לימודים, מיט קינדער־קלובן, עונג שבתים, עלטערן־אונטערנעמונגען און יידישע יום־טובים וואָס ווערן דורכגעפירט זייער דערפאָלגרייך. עס איז דאָ אַן אַקטיווע בודזשעט־גרופּע. עס זיינען צוגעקומען נייע יונגע עלטערן, קליין אין צאָל, ווייטע, פרעמדע — מען דאַרף ווידער לערנען, דערציען און איבערדערציען. דאַרף דער רבונו־של־עולם געבן כוח און גלויבן.

א. ק.

באַגריסונגען צום שלום־עליכם פאָלק־אינסטיטוט

לאָמיר מיט פאַרנעם און אמונה גיין באַרג אַרויף!

אַדמיניסטראַציע פון ש"ע פאָלק אינסטיטוט

פרעזידענט — יעקב בערג
וויצע־פרעזידענט — עדי סאלאמאן
קאסירער — פנחס סימאן
עקז.־דירעקטאָר — ש. גוטמאַן
י. מילבויער
אייזיק קאָהען
מאניע אייזנבערג
ליפע לעהרער
ש. שאַכנער
דר. שלמה סיימאַן
דוד גילדין
דר. בנימין גאָטליב
סידני פערלאָוו
נ. זינגמאַן
וויליאַם פינק
לעאָן קעניגסבערג
מ. און מאַשאַ פאַרבמאַן
דוד פינקוס

צו די וואָס האָבן אויפן אונטערגאַנג פון יידיש: איך לעב און איך לעב און איך וועל נאָך אַלץ לעבן; דורך טויזנטער יאָרן פון שטרייט: איך וועל נאָך אַלץ לעבן און קעמפן און שטרעבן — און טעמפּ איז דער צאָן פון דער צייט!

שלום־עליכם פאָלקשול 1
115 איסט 169טע גאַס
בראָנקס, נ. י.

שלום־עליכם פאָלקשול 2
608 וועסט ענד עוועניו
ניו־יאָרק, נ. י.

שלום־עליכם פאָלקשול 5
373 — 1טע עוועניו
ניו־יאָרק 9, נ. י.

שלום־עליכם פאָלקשול 7
286 האָבארט סטריט
פערטה עמבוי, ניו־דזשוירזי

דער לערער־ראַט
פון די שלום־עליכם שולן
ווינטשט אַז מיר זאָלן אויפהיטן דעם יוגנטלעכן ענטוזיאַזם און בטחון.

שלום־עליכם פאָלקשול 15
174 איסט 51טע גאַס
ברוקלין, נ. י.

שלום־עליכם פאָלקשול 19
10 איסט 96טע גאַס
ברוקלין, נ. י.

דער לערער פערסאָנאַל
פון שלום־עליכם פאָלקשול 21
משה גאָלדשטיין
בלומע לעדערהענדלער
מרים האָפמאַן

די פאַרוואַלטונג פון שול 21
און
דער פרויען קלוב

האַרציקע וואונטשן
שלום־עליכם פרויען אָרגאַניזאַציע

שלום־עליכם פאָלקשול 34
5013 — 10טע עוועניו
ברוקלין, נ. י.

שלום־עליכם פאָלקשול 35
11־34 קרעסענט סטריט
לאָנג איילאַנד סיטי

שלום־עליכם פאָלקשול 38
מט. ווערנאָן, נ. י.

שלום־עליכם פאָלקשול 41
ראזעלין, לאָנג איילאַנד

שלום־עליכם פאָלקשול 42
גרעיט נעק, לאָנג איילאַנד

באַגריסונגען צום שלום־עליכם פאָלק־אינסטיטוט

צווישן די איבערגעגעבענע און ענטוזיאַסטישע שול־טוער וואָס פעלן צום איצטיקן יובל דערמאָנען מיר מיט כבוד

יצחק דאָבקין ע״ה

שוין מער ווי פופציק יאָר אַז יצחק און צערניע דאָבקין האָבן, ממש מיט מסירת נפש, אָנגעהויבן זאָרגן און אַרבעט פאַר דער מאָדערנער יידישער שול, צוערשט אין וואָטערבערי, קאָנעטיקאָט, דערנאָך אין די ניו־יאָרקער שלום־עליכם פאָלק־שולן, אין דער מיטלשול און אין דער בויבעריק־קאָמיסיע.

מיר פרייען זיך, טייערע מאַמע, וואָס דו האָסט דערלעבט נחת אַ דאַנק דער שול־אַרבעט, און מיר דריקן אויס דעם האַרציקן וואונטש אַז אויך אונדזערע וויטער־דיקע דורות, אונדזערע קינדס־קינדער, זאָלן זיין באַוואוסטזיניקע יידן וועמען אונדזער קולטור וועט זיין נאָענט און טייער!

משפחה דאָבקין, ווישנער, דאָבקין

ניו־יאָרק, לאָס־אַנדזשעלעס, וואַשינגטאָן, די־סי.

זאָלן זיין געשטאַרקט די הענט פון אונדזערע שול־טוער!

לאָמיר גיין באַרג אַרויף!

מר. און מרס. יעקב דוד בערג

לאָמיר אַרבעטן פֿאַרן יסוד פֿון יידישן לעבן —
דער יידישער שול!

די משפּחה גילדין

באַגריסונגען צום שלום־עליכם פֿאָלק־אינסטיטוט

זייט געגריסט

שרה און פיליפ

סאלאמאן

מיר באַגריסן די שול־טוערס און לערערס פון די שלום־עליכם שולן און ווינטשן זיי נאָך אַ סך יאָרן פון פרוכטבאַרער אַרבעט.

—o—

סיידי און מאַקס קריגער

סקארסדעיל, ניו־יאָרק.

לאָמיר אַליין אַרבעטן מיט האַרץ און אמונה — וועלן די יינגערע טוער אונדז נאָכפאָלגן!

—o—

די חברים פאַרבמאַן

אין אָנדענק פון

הערי שמוקלער ע״ה

מינא און אייב הערמאַן

לאָמיר געדענקען אַז יידיש איז אַ זייל אין בנין פון דער יידישער שול!

•

מאַניע אייזענבערג

MANIA EISENBERG

א. שעכטער

•

A. SCHECHTER

259 South Front Avenue

Grand Rapids, Michigan

לזכרון מיין מאַן

אַלעקסאַנדער קאָרנפעלד ע״ה

פאַר וועמען די יידיש־וועלטלעכע שול איז געווען דאָס טייערסטע אין אונ־דזער לעבן.

ראָוז קאָרנפעלד

מר. און מרס.

יעקב בראַקאַרש

און פאַמיליע

זאָל די שעפערישע אַרבעט פון שלום־עליכם פאָלק־אינסטיטוט וואַקסן און פאַרשטאַרקט ווערן אין די קומענדיקע 50 יאָר!

•

אַרנאָלד גורין

ARNOLD GURIN and FAMILY

די משפחה גורין

ווינטשט אַז מיר זאָלן שטענדיק אין זינען האָבן אונדזערע שלום־עליכם שולן!

•

THE GURIN FAMILY

זייט געשטאַרקט!

אײדע סעלצער

IDA SELTZER

באַגריסונגען צום שלום־עליכם פאָלק־אינסטיטוט

מיט ליבע פּאַראַיביק איך דאָ די נעמען פון געטרייע שול־טוער, פּערזענ־לעכע פריינד און יונגע תּלמידים מיינע:

כּבוד זייער אָנדענק!

חבר און חברטע איינבינדער
חבר און חברטע גלעזער
חבר י. קאַמינסקי
חבר ח. קלאָרפעלד
חברטע ר׳ לולקין
חברטע ען גערטנער
חבר י. גאָטליב

איך מיין פאָטער און ברודער וויל איך אַריינגעמען צווישן מיינע פריינד אין ליבע און כּבוד.

צוזאַמען געאַרבעט אין ש״ע שול 45 און אין ש״ע אינסטיטוט. מיינע תּל־מידים פון ש״ע שול 45, וועמען דער טויט האָט אַזוי פרי אָפּגעהאַקט פון זייער רייכן, יידישן, שעפערישן און פּערזענלעכן לעבן.

בנימין [illegible] — געפאַלן ביי דער אַרבעט אין ישראל פון אַן אַראַבישן סנייפּער.

סימאָר געלער — געפאַלן אין קאַמף מיטן מערדערישן נאַציזם.

יאַנקל איינבינדער, פּרעזידענט פון מט. ווערנאָן שול.

מרים און דוד גערשבערג פון אַ שרעקלעכן אומגליק.

יונה גרינבערג מיט איר מאַן דר. ווײַנשטאָק.

פּערל וועקסלער אַ דערפאָלגרייכע זשורנאַליסטין.

זהבה ליפשיץ בראָמבערג, געהילפס־לערערין אין שול 45.

אסתּר קאָדער

בלומע קאַמינסקי
באַגריסט די ערשטע 50 יאָר
פון די שלום־עליכם שולן.

גינצע און פריץ קאַמינסקי
באַגריסט די ערשטע 50 יאָר
פון די שלום־עליכם שולן.

תּחזקנה ידיכם!
מילטאָן סטערן

מעקס סטארק
2850 שאָר פּאַרקוויי
ברוקלין, ניו־יאָרק

צו דעם דריטן יאָרצייט פון מיין פרוי סיידי וויינער. זי איז געווען אַ געטרייע טוערין פאַר אונדזער אידעאַל און אַ געטרייע מיטהעלפערין פאַר שול 21. אין איר און אין מיין נאָמען באַגריס איך אייך ליבע טוער און אַלע פאַר־וואַלטער פון אַלע שולן.

אייער פריינד,
מאָרים וויינער

מיר באַגריסן האַרציק די חברים און חברטעס פון אַלע קאָמיסיעס אַרום דעם שלום־עליכם פאָלק־אינסטיטוט און אַלע מיטגלידער צום 50־יאָריקן יובל.

פּנחס און סיידי סימאָן

אַ באַגריסונג צום ש״ע אינסטיטוט
פרענק בריסמאַן

פאַניאַ לאַפּין

מיינע האַרציקע ברכות צו
אייער יובל.
דר. פריץ מאַטענקאָ

איידע קריינדעל

האַרציקע וואונטשן פון
בן ציון און מרים העריטאָן
טשאַטאַנוגאַ, טענעסי

באַגריסונגען צום שלום־עליכם פאָלק־אינסטיטוט

מיר, די טעכטער פון **חיה קריינדעל**
בעסי קענטאָן און זון
פערל מאגיד און פאַמיליע
טייבל קעץ און פאַמיליע
וואָס זיינען געגאַנגען אין די שלום־עליכם שולן שיקן אונדזער באַגריסונג!
מיר ווינטשן אייך נאָך לאַנגע, פּראָדוקטיווע יאָרן!

איך גראַטוליר אייך צו אייער פופציק־יאָריקן יובל און ווינטש אייך נאָך 50 יאָר פרוכטבאַרע אַרבעט.

מיט רעספּעקט,
פרענסעס פאַקס
231 עקאָו פלעיס
בראָנקס 57, נ. י.

אונדזער האַרציקע באַגריסונג צו אַלע שלום־עליכם שול־טוער און לערער.

אַ סך גליקלעכע יאָרן פון פרוכטבאַרער אַרבעט פאַר אונדזערע יונגע דורות אין אַמעריקע.

יצחק און חיה שרה אייגוש

אַ באַגריסונג

חבר און חברה מאָריס קרוגמאַן

מיר באַגריסן אייך צום 50־יאָריקן יובילײ, און ווינטשן אייך גוטע טעטיקע־יאָרן.

אסתר און סאל לאַסקאָ

ס. דינערשטיין

34 פלאַזאַ סטריט
ברוקלין 38, ניו־יאָרק

דר. און מרס. ב. גאָטליב

3605 סעדזשוויק עוועניו
בראָנקס, נ. י.

חשובע פריינט:

נעמט אָן מיין באַגריסונג מיט די האַרציקסטע וואונטשן צו אונדזער יום־טוב פון די שלום־עליכם פאָלקשולן. אַלס איינער וואָס פייערט איצט זיין 80סטן געבורטסטאָג, ווינטש איך אייך אַלעמען מער יום־טובים, מיט גרויס דערפאָלג אין דער אַרבעט צו באַפעסטיקן די יידישע שפּראַך און קולטור ביי דער יידישער יוגנט.

אייער,
חיים ס. אייזענשטאַדט

Best Wishes To

MR. & MRS. M. FARBMAN

From

ALBERT PIPE SUPPLY CO., Inc.

101 Varick Avenue

Bklyn 37, New York

WITH ALL GOOD

WISHES ON YOUR

FIFTIETH ANNIVERSARY

HAROLD B. ABRAMSON

Greetings From

MR. and MRS. JOSEPH H. STEELE

and

J U D Y

Compliments To

Mr. and Mrs. Leo Kenigsberg

From

Mr. and Mrs. Max Zuckerwise

A N O N Y M O U S

באַגריסונגען צום שלום־עליכם פאָלק־אינסטיטוט

GREETINGS TO SHOLEM ALEICHEM FOK INSTITUTE

FROM SHOLEM ALEICHEM SHUL No. 45

School Board —
Alice Woll, President
Ruth Teller, Vice President
Stan Fieger, Finan. Sec'y
David Wisnicki, Treasurer
Jean Woll, Fund Rais. Chairman
May Schechter, Publicity
Ann Peltz, Renting
Gloria Berzak, Recording
Juanita Shaul, Corresponding
Edith Chazin, Game Night
Esther Goodzeit, Bazar
Pearl Jacobs, PT Sec'y
Shirley Jacobson

Bete Fieger
Yamtov Committee
Members:
Mr. & Mrs. Prower
Mr. & Mrs. Grubman
Mrs. Miriam Hoffman
Mrs. Jean Levenson
Mr. & Mrs. Lijek
Mr. Ben Schechter
Building Committee
Zioma Woll
Ted Gerrett
Lester Getzoff
Cultural and Bulletin Director
Esther Codor

Our Sincere Compliments

MR. & MRS. HARRY BAUM
3131 Grand Concourse
Bronx 68, N.Y.

IN MEMORY OF

SAM and DORA KESSLER

ANN — LARRY — SHIRLEY

Greetings to the
50th Year Sholem Aleichem Shuln

MR. and MRS. M. WOLL
and DINA, YEHUDES, JOSEPHETH

Greetings from

MR. & MRS. ROSENZWEIG

MR. & MRS. ROBERT ROTHSTEIN

ALAN A. KALTER
3525 Decatur Avenue
Bronx 67, N. Y.

SHOLEM ALEICHEM
FOLKSHUL No. 44
71-50 Parson Boulevard
Flushing, New York

Greetings from

MR. & MRS. ARTHUR FIFER

DR. & MRS. HARRY D. MALASKY
33 Adelphi Road
Hicksville, New York

PERFECT FINISHING CO.,
Inc.

200 VARICK STREET
NEW YORK 14, N. Y.

JOSEPH A. GILOSA

140 West Commercial Avenue
Moonachie, New Jersey

Pamphlets & Tabloid Binding Specialty Folding for Package Inserts. Serving the Graphic Aarts since 1918.

SPECTRUM COLOR ENGRAVERS, INC.

Complete Photo Engraving Plant and Step and Repeat Department. Users of Copper, Zinc and Dycril.

102 Mamaroneck Avenue
Mamaroneck, N. Y.

באַגריסונגען צום שלום־עליכם פֿאָלק־אינסטיטוט

צו דער געלעגנהייט פון אונדזער 50סטן יובל שיקן מיר אונדזערע האַרציקסטע ברכות צו אַלע שול־טוערס, לערערס און תלמידים פון אונדזערע שולן. זאָל דער שכר פון אונדזערע ביז־איצטיקע אויפטואונגען זיין נאָך מער עקשנות פאַרן המשך פון אונדזער יידיש לשון און פאַר אונדזער יידישער קולטור.

די קעניגסבערג משפחה

עלטערן־קלוב פון שלום עליכם שול 34, ברוקלין

מיר באַגריסן דעם שלום עליכם אינסטיטוט צו זיין 50סטן יובל.

שושנה דאַוויד
מר. און מרס. ס. רעווקין
מר. און מרס. ה. קאָהען
מר. און מרס. ל. ראַפּאָפּאָרט
מר. און מרס. קעסעלמאַן
מר. און מרס. מ. מיטעק
מר. און מרס. ד. קאָהען
מר. און מרס. ה. גערסאָן
מר. און מרס. ע. קאַצבערג
מר. און מרס. ה. פרימער

מר. און מרס. י. ספּיוואַק
מר. און מרס. פּ. גאָרדאָן
מר. און מרס. ס. סאָרקין
מר. און מרס. מ. גאָלדענבערג
מר. און מרס. א. פינקוס
מר און מרס. מ. גאָרדאָן
מר. און מרס. מ. איגל
מר. און מרס. ס. גודהאַרט
מרס. אַנאַ ווייס
מרס. דזש. דאָלינסקי

38סטע קאָנפערענץ פון שלום עליכם פאָלק אינסטיטוט

פרייטיק, שבת און זונטיק דעם 24סטן, 25סטן און 26סטן מאַי, 1963

ט אָ ג ־ אָ ר ד נ ו נ ג

פרייטיק, 24סטן מאַי: ע ו נ ג ש ב ת — **אין בילטמאָר האָטעל**
8 אָוונט — און סימפּאָזיום — 43סטע גאַס און מעדיסאָן עוו.

שבת, 25סטן מאַי: 1 ט ע ז י צ ו נ ג — **אין שלום עליכם שול 21**
2 בייטאָג — באַריכט און וואַלן — 3301 ביינברידזש עוועניו

שבת, 8 אָוונט: 2 ט ע ז י צ ו נ ג — **אין שלום עליכם שול 21**
פּ אַ נ ע ל ן — 3301 ביינברידזש עוועניו

זונטיק, 26סטן מאַי: ל אָ נ ט ש אָ ן — **אין בילטמאָר האָטעל**
1 בייטאָג — 43סטע גאַס און מעדיסאָן עוו.

פרייטיק, 24סטן מאַי: ע ו נ ג ש ב ת
8 אָוונט

1. עונג שבת צערעמאָניאַל־געזאַנג בציבור;
2. יעקב בערג, פּרעזידענט, ש״ע אינסטיטוט: באַגריסונג
3. סימפּאָזיום: יידישע דערציאונג אין די קומענדיקע 50 יאָר
   - א) מאיר בן חורין: די ראָלע פון דערציאונגס־פילאָסאָפיע אין דער יידישער שול
   - ב) יודל מאַרק: די ראָלע פון דער יידישער שול אין די קומענדיקע 50 יאָר

שבת, 25סטן מאַי: 1 ט ע ז י צ ו נ ג
2 בייטאָג

1. אָפיציעלע דערעפענונג
2. באַריכט פון ש״ע פאָלק אינסטיטוט: ש. גוטמאַן, עקזעקוטיוו־דירעקטאָר
3. דיסקוסיע איבערן באַריכט
4. באַריכט פון רעזאָלוציע־און נאָמינאַציע־קאָמיסיע
5. וואַלן: פאַר פּרעזידענט — וויצע־פּרעזידענט — קאַסירער — אַדמיניסטראַציע — אָפיס־קאָמיסיע — שול און עלטערן־קאָמיסיע — פּעדאַגאָגישע קאָמיסיע — מיטלשול־קאָמיסיע — בויבעריק־קאָמיסיע — פאַרלאַג־קאָמיסיע
6. שלום וואַרט: עדי סאָלאָמאָן

צווייטע זיצונג — שבת, 8 אָוונט, אין שלום עליכם שול 21

פּאַנעל 1: אונדזער קוריקולום אין דער היינטיקער צייט

פּאַנעל 2: דער אינהאַלט פון קולטור־אַרבעט פאַר דערוואַקסענע

זונטיק, 26סטן מאַי — 1 בייטאָג, אין בילטמאָר האָטעל

לאָנטשאָן לכבוד 50 יאָר שלום עליכם פאָלקשולן

1. לואי ראָפּמאַן
2. לייבוש לעהרער
3. אויסצייכענונגען צו שולן
4. קינסטלערישע פּראָגראַם

lems of paying the teacher, paying the rent and at the same time educating our parents and community were enormous, and it seemed to be a losing, uphill struggle. We had no farvaltung in the community to lend their experience and encouragement. But with dedicated teachers and the Institute's backing and encouragement, somehow a few new parents would come forward from time to time to fill the gaps left by those parents who lost heart. And almost miraculously the shule reopened its doors every year.

We had "naches" in seeing our children learn and our first boys and girls graduate. Each year the number of our Bar Mitzvahs grew. The fruits of our efforts began to show.

Then in 1961, a cooperative building opened in the community and offered us the first chance to realize our exodus from the confines and confinement of the public school space. With a boldness heretofore undreamed of, we leased a professional apartment in Aguilar Gardens, 71-50 Parsons Blvd., Flushing. The rent is staggering — but we have a "home." We have increased our enrollment. We have started a pre-school and kindergarten class on Sunday morning, and our day school is open four days each week. We are getting better parent participation and responsibility and our potential for growth is great!

We now have among our active parents who are graduates of the S. A. Folkshules, Mrs. Zafran, Mrs. Cohen, and Mrs. Solomon. Also, among our farvaltung, we are pleased to have dedicated grandparents, Mr. Leon Kenigsberg, Mr. Paul Seaman, S. Simon, whose grandchildren attend or have attended our shule. And especially are we proud of our own Mrs. H. Steckler who at times, single-handedly, was the die-hard force and sustenance of our shule. We happily share her joys and pledge to continue working with her with the same determination and spirit that she has shown in building a shule as great as her devotion. Among those responsible for the growth and survival of our shul should be mentioned the teachers—two sisters—Mrs. Ida Feinerman and Rose Kowarsky — both dedicated and energetic.

We are fortunate to have as our teacher Mrs. Ida Goldman. Her understanding of each child's needs is equalled only by her devotion to the children, the parents and the growth and development of our shule. The Sunday kindergarten and pre-school classes have had a successful year under the able teaching of Mrs. Chanah Van Zeig.

---

week in Yiddish, History, Current Events, Yiddish Literature, Music, Dance and Dramatics. The school employs five experienced and well trained teachers and follows the special curriculum developed for the one-day schools by the Sholem Aleichem Institute. Thanks to the continued participation of the families who have been active for many years, and the addition of new families like the Max Bonfelds, the school looks forward to many years of continued service to the Jewish community in Great Neck.

SHOLEM ALEICHEM SCHOOL 38, MT. VERNON

Ten years ago, eight families gathered in Westchester to organize Sholem Aleichem Folk Shule #38. At that time, our school was a one room classroom of twenty children with one teacher. Today, one hundred eighty-one children representing one hundred thirteen families make up our Shule Family. Instead of a one room Shule we now utilize all available space in the Mount Vernon "Y" every Sunday. Ten grades, including three grades of teenagers are represented. The program of Folk Shule #38 is all-encompassing, including Yiddish, Literature, History, Dance, Singing, Trips, Special guest speakers, and celebrations of Jewish holidays.

At this moment, our seventh grade is busy preparing for their graduation or Bar-Bas Mitzvah. A stirring program will be presented in Mount Vernon's Wood Auditorium on May 26.

Our staff of fourteen is a very capable, conscientious, and dedicated group.

Ours is a cooperative effort. We feel the need for our children to gain the fruits of their Jewish cultural heritage and look forward to continued growth and strengthening of Folk Shul #38.

SHOLEM ALEICHEM SHULE 44

Eleven years ago a small but determined group of parents in this newly developing community of Kew Gardens Hill felt the need of a secular Yiddish school. With a group of 20 children registered, the S. A. Folk Institute helped establish Shule #44. The greatest problem throughout the first eight years of our shule's existence was the inadequate classroom facilities. We rented space in a local public school. Of necessity, meetings and social gatherings were held in parents apartments. The day-to-day prob-

parents wanted a different kind of Jewish education for their children than what was available in the community in which they lived. Some fourteen years ago, the Edward Solomons, the Sidney Bergs, the Sam Levitts and a few others found themselves in the Great Neck, L. I. area without a Sholem Aleichem School similar to the one in which they had received their own Jewish education. They decided to do something about it, and organized the school for their own children and others who had similar requirements.

The early years were difficult. The pupils and potential pupils were widely scattered in the area. A weekday afternoon school was impossible, because of transportation problems. It was decided to operate the school on a one day basis. This decision solved the problem of time and distance, but it created new ones of teachers and curriculum. All other Sholem Aleichem Schools were weekday afternoon schools which provided from four to six hours of instruction per week. There was no curriculum for a two hour one-day school. None of our teachers was experienced in teaching in such a school. The result was that the early years were years of experimentation and personnel problems. Enrollment, in view of the experimentation and personnel problems, was also unstable and the retention rate was not very high.

Nevertheless, the founders were not discouraged. They continued to work for the school, to seek solutions for the problems and develop the school slowly. The school began to improve. The hourse of instruction were increased, a curriculum was evolved and the school was put on a firmer foundation. Dorothy Hershenow, a public school teacher with a good Jewish background, was engaged as principal. Unexpected publicity, as a result of a series of articles in the "New York Post" on the Great Neck community, increased enrollment. Additional people like the Jerome Formans, the Bernard Wassermans the Sol Dameshek's joined Sholem Aleichem graduate Dave Pincus in maintaining the school. The school gained status in the community and began to provide Jewish education on the best level possible within the one-day limitations.

With the success of Great Neck to guide them other communities in the suburbs organized similar schools which began to play a significant role in the Sholem Aleichem Institute, and provided Jewish education for the non-affiliated Jews in Nassau and Westchester counties.

Today the Great Neck Sholem Aleichem School #42 is a well functioning school that provides three hours of instruction per

tunity did not renew itself and we later congregated at the recreation center of a public housing project. When we wanted to hold a model seder we went to the American Legion Hall. A Bar Mitzvah or graduation was held at the Carpenters Hall.

Despite these physical obstacles the school persisted and thrived. Today its quarters are adequate. Its reasons for growth are three fold: First of all, the curriculum of the school filled a need in the suburbs. The Sholem Aleichem Institute recognized this itself when it set up a special Sunday School curriculum. Secondly, we have been fortunate through the years in our choice of faculty. This reached its peak a couple of years ago with the hiring of Mrs. Chana Schachner as our head teacher and Director. Her unusual administrative ability combined with her obvious talents of knowledge and learning have given the school a professionalism and character of extremely high quality. Thirdly, the school has always had a high proportion of parents willing to work on the Executive Board to get things done. An example of this concern is the planned Adult Activities this year. Ten week courses are being offered in *Sects and Movement in Jewish History* and in *Yiddish For Adults*. The Board considers the school a cooperative venture and all families are requested to devote some time and effort in an activity area of their choice. The present Board is comprised of 15 people.

Our school's future is a cautiously optimistic one. It anticipates a modest growth to the point of 125-150 children. It has solidified its position in the area where it is available to serve those North Shore suburban parents who wish to make a Jewish cultural commitment for their children — and for themselves as well.

SHOLEM ALEICHEM SCHOOL #42

In a way Sholem Aleichem School #42 was a pioneer school in Yiddish secular education. Although the Sholem Aleichem Institute had been in existence some 35 years when this school was founded, it has several firsts to its credit. It was the first Yiddish secular school founded outside the confines of New York City; it was the first new school founded in the post-war era; and it was the first school organized and maintained by graduates of Sholem Aleichem Schools.

Like all our schools, it was organized when a small group of

gogue, an established Conservative congregation, a recently formed Reform synagogue, and a smaller Orthodox Talmud Torah.

There was also the difficulty of dealing with parents of limited vision who either felt their obligation to Jewish education consists only of Bar Mitzvah preparation for their sons or that the Shule schedule is "too demanding" along with other cultural activities in which their children are engaged. Then there are those who select the Shule simply on the basis of cost or convenience of locale.

With these elements in the parents' group, the task of operating the Shul smoothly naturally falls upon a small core of dedicated parents. Tremendous efforts are required to meet the rising rent and ever increasing obligations toward the teacher. Some of these are regular theatre parties, an annual Journal and bazaar — all to meet recurrent deficits aggravated by a somewhat declining student enrollment due mainly to the changing character of the community.

Desipte these difficulties, periodic efforts have been made to develop a lecture series, literary discussion groups and Yiddish classes for adults, thus firmly establishing the Shule as an institution of Jewish culture in the neighborhood providing, first under Mrs. Goldman and now under our present teacher, Morris Sigalowsky, a quality Jewish education. Our children have always done well on central Institute exams, some were recipients of awards and a number of them are attending Mittleshul.

The continued existence of the Shul, in spite of all the obstacles emphasizes the need it fulfills for modern Jews — to provide for the continuity, growth and expansion of Jewish culture in the light of its historic principles of humanity and freedom.

SHOLEM ALEICHEM FOLK SCHOOL OF ROSLYN

The Sholem Aleichem Folk School #41 has a present enrollment of more than 100 children and its meeting place is the Jericho Country Club in Jericho, Long Island, New York. It draws its pupils from many North Shore suburban Long Island communities — Jericho, Roslyn, Port Washington, Plainview, Hicksville, Glen Cove, Huntington, and East Northport — to name a few.

Seven years ago, when the School began, it was quite different. It first met at a nursery school in Port Washington. Later it was located at the Odd Fellows Hall in Roslyn. Still later, it met at the North Shore Community Arts Center Building. This oppor-

Mr. Morris Singerman and Mrs. Rachel Kin.

Many parents and former parents of shul children devote their time and energy to the school's work. These include Mrs. Blanche Milbauer, who has been the shule's secretary from the start and Mr. Perry Milbauer, who has been the shule's chief fund-raiser and has served as a guide and inspiration to the entire membership of the shule. Mrs. Helen Mazur, our extremely efficient treasurer, has been one of the chief pillars of the school. Many former parents still support the school's activities. These include Mr. & Mrs. Max Dubno, Mr. & Mrs. George Miller, Mr. & Mrs. Hy Handelsman and Mrs. Welgreen. Other parents who are currently active include Mrs. Martha Levy, who has been in charge of our annual rummage sale, Mrs. Selzer, Mrs. Lipsow our publicity director, Mrs. Katz, Mrs. Olicker, Mrs. Bernstein and Mrs. Corran. We have had the good fortune to obtain the donated services of Mr. Jack Gilford, the prominent Broadway actor, whose two children attend our school. Mrs. Mollie Mittleman, our chairman for the past two years, has helped to build the school by recruiting many new children.

Elaborate preparations are being made for the graduation ceremony to take place in June. The children are preparing compositions dealing with various periods of Jewish cultural history — ancient, medieval and modern. All the children in the shule will participate in a pageant dealing with Jewish heroes, through the ages.

SHOLEM ALEICHEM SHULE #35

Twelve years ago, a number of parents, themselves graduates of a variety of shules, decided to embark on the venture of meeting a need for educating their own children in secular Jewishness and established the Sholem Aleichem Shul #35 in Astoria. A committee was organized to canvass the neighborhood for prospective students; a store was rented; and Mrs. Ida Goldman was engaged as our first teacher. Through the years, work bees of parents, together with the assistance of generous donations by Institute members, particularly Jacob Berg and Jack Brakarsh, converted the forbidding emptiness of the store into a more cheerful schoolroom with a pleasant educational atmosphere.

Though Shule 35 is located in the vicinity of three large housing developments with sizeable Jewish population, it encountered strong competition from an expanding Orthodox syna-

IN THE NEW SHOLEM ALEICHEM SCHOOLS

SHOLEM ALEICHEM FOLKSHUL 2, MANHATTAN

The West Side Sholem Aleichem Jewish School opened last September with a Forshul and first class, and a teacher who very quickly created considerable enthusiasm among the children and parents.

Now, with the term drawing to a close, we look back at a very successful first year. Under Mrs. Leah Gordon's guidance, the children have made remarkable progress. Each holiday has been celebrated creatively and with understanding. The children have played host to parents and guests at Chanukah and Purim parties, and at a Third Seder. On each occasion, the childrens' accomplishments have been impressive.

Next year we are adding a class for five year olds, and expect to more than double our present enrollment. In addition, we are planning to offer an additional class in dancing, to integrate Jewish music and dance into the school program.

The response of the parents presently in the shul, together with the interest aroused in the community during the past year, assure us of the growth of the shul into a substantial institution.

S'A SHULE 5, STUYVESANT TOWN, MANHATTAN

Sholem Aleichem Folkshul #5 was founded ten years ago in 1953, in the newly built Stuyvesant Town, Peter Coper Village area, a growing community of young families. The early founders included Mr. & Mrs. Bernard Bergstein and Blanche and Perry Milbauer. Mrs. Rose Feldman was the first chairman. The shule started with a class of twelve children taught by the late Mrs. Edna Cogan. A large "forshul" Sunday class was formed the following year. The teacher at that time was Miss Faigl Schmuckler, who was later succeeded by Mrs. Sarah Plastrick.

The first graduating class of 1960 included Leonard Handelman, Ruth Mazur, Marvin Milbauer and Rosalie Welgreen. Among the early parents, special mention should be made of Mrs. Evelyn Miller who was treasurer of the shule for many years (about seven). Subsequent teachers included the following: Mrs. Mara Goldberg,

EDNA COGAN

I knew Edna Cogan for more than 20 years. She was my children's Yiddish teacher. The average person does not understand the special significance of the term "yiddish teacher" — they do not know that she has educated hundreds of Jewish children and linked them eternally with their Jewish heritage.

Edna Cogan possessed an inner tranquility, an evenness of temperament which came from a hidden source of the wisdom of life. She had all the attributes of a wise Jewish mother.

DR. S. SIMON

J. KAMINSKY (1883-1958)

On Sunday, November 30, 1958, J. Kaminsky, one of the most productive workers and builders of Sholem Aleichem schools and the Sholem Aleichem Institute, passed away. He was one of the founders of Camp Boiberik, Farlag Matones and of several Sholem Aleichem schools.

Kaminsky was a pioneer with vision and imagination. He was fearless in the face of the most difficult situations and setbacks. Thanks to his adamant determination and deep faith, several important cultural institutions, which truly enriched Jewish cultural life, were built. He found self-fulfillment working for the Jewish child and the Jewish school. He will be remembered with deep affection.

MICHEL GORELICK

In September 1961, M. Gorelick, one of the oldest members of the Administrative Comm. and of the Boiberik Comm. was taken from us. Mr. Gorelick was one of the most sincere and active of our school-workers. He regarded the S'A shul as one of the most precious Jewish institutions and guarded it as a mother guards her first-born. To save a shul from closing its doors — nothing was too difficult for him. He would visit S'A Shul No. 1, regularly when her existence was in peril, even though he was already weakened by illness. It was rare for him to miss a meeting of any of the branches of the Institute.

He will always be remembered!

lieved that I was seeing him for the last time? The biography of a righteous person is found in his good deeds.

May his achievements on behalf of our Jewish community stand as a monument to his life.

I. Goichberg

M. BJOZA

M. Bjoza was Secretary of the Sholem Aleichem Folk Institute for about three years. He was the cultural director at Camp Boiberik for several summers. Most of the time, however, that he was associated with the S'A Institute, he was a teacher in Sholem Aleichem Folkshul 17, Coney Island. At S'A Shul 17 he organized a numebr of important activities including a children's orchestra. He was also actively interested and participated in the broadening and improving of the curriculum of the Sholem Aleichem schools. He was a good speaker and often appeared at school functions. He died at the age of 52.

I. SILBERBERG

JACOB L. RABBINER

In October, 1948, at the age of 52, Jacob Rabbiner was stricken and died, while giving a talk at a meeting of the board, of his school.

He had been preoccupied, with every fibre of his being, with the task of establishing the first Yiddish-day school of the Sholem Aleichem Folk Institute. Rabbiner was not only an experienced teacher but an erudite person. Before embarking on the venture of building a Day School with a Jewish cultural content, he made a detailed study of Jewish educational institutions, their programs and achievements. He had just begun his work, when he was taken away.

Rabbiner was associated withe S'A Institute for over 20 years. He believed that the Jew could function effectively in a democratic, pluralistic society. The State of Israel was for him the most outstanding event in Jewish history, since the destruction of the temple. But he believed, that a meaningful Jewish survival is both desirable and possible in the Diaspora.

I. SILBERBERG

that it was inappropriate for him to constantly inject "higher matters" such as world politics, world unrest and suffering, Jewish historical events and Jewish uniqueness into his speeches. He talked as though he were addressing not a small, impecunious Shule administration that is struggling to maintain a tiny Yiddish school, but a body that had the power to influence the world. In actuality his voice was the voice of his generation, which believed that every individual must regard himself personally responsible for the entire world, that must do all he can to make the world perfect. He should behave as though he and only he can make it perfect. Shpitalnick was no different from the pious Jews who prayed for a full moon. They were concerned with everything, and so was he.

The trees are falling, and the forest is growing sparse. A new generation will come and replace the one that is departing. Who knows if it will understand its great heritage and feel the responsibility which a Jew must have for the world?

Dr. Solomon Simon

JOSEPH FOGEL

It seems that only yesterday I met him for the first time at the wonderful Shule and cultural group at Sholem Aleichem Shul 11, in its locale in the small frame structure on Hopkinson Avenue in Brooklyn.

Fogel from Berditchev — who was rooted in Jewish life, who was in love with Yiddish literature and education. And there were the Pincuses, those wonderful, quiet Jewish intellectuals. And Kopl Lifschitz and Mrs. Lifschitz; and the modest, devoted workers — the Marshaks. They all formed a dramatic group and Lifschitz was the director, and the Fogels and Pincuses and others were the actors. They read, played and lived Yiddish.

When someone was needed to read the Megillah with the authentic accent — Fogel read. When they needed a humorous newspaper for the Purim program — Fogel wrote it. And when someone had to canvas children for the Shule — Fogel went about and knocked on doors. Nothing was too difficult for him.

Several weeks before his tragic decease, Fogel and I and Lipe Lehrer spent a Saturday afternoon at a meeting. And *Chaver* Fogel was, as always, cheerful and friendly. Who would have be-

for this heritage in the hearts of hundreds of Jewish American-born children.

"I loved Chanukoff very much, and like a father's child I was secure in his love for me. But was there a child whom he did not love? The source of his teaching-power lay in the mutual love that existed between him and these young ones. Children from the Shule, from Mittleshule, from Camp Boiberik, constantly ran to greet him, clustered around him, made jokes, asked to hear a story. No matter what kind of mood Chanukoff was in, he always had a broad smile and a warm greeting for them all.

"Who doesn't remember Chanukoff's constant remark in class: 'You are a gentleman and a scholar.' We understood even then that this was exactly what he was himself.

"What did Chanukov infuse in us — his numerous students — during the years we spent with him in Shul? His love for Yiddish literature, his faith in the permanence of secular Jewry in America, his belief in man, his delight in the beauties of nature and in the world as a whole for both Jew and non-Jew. And mainly — his strong, eternally youthful optimism: his unshaken conviction that there would eventually exist a world of peace and justice, and that the new generation would help to bring about its realization."

L. SHPITALNICK

I have come to eulogize a close comrade and a friend of many years, for whom I felt deep affection and great respect.

One can say without exaggeration that the generation of L. Spitalnick was a generation of giants, who were deeply concerned and touched by every world event. This was the way Spitalnick conducted his life. For over 40 years he taught in the Jewish schools. It was not too broad a field, since Yiddish schools are relatively impoverished. But he did not limit himself only to instructing. He was not only a teacher to his children — he talked to them as though he were at an international forum. He inculcated them, through words and games, with the great responsibility which the Jew feels for the world. He was concerned about everything. Anyone who has not seen him at parents' meetings, at administrative meetings, and at Shule celebrations, has never seen a spiritually intoxicated man. Many were of the opinion

years — were also supporters of Yiddish literature. In their beautiful and hospitable home Yiddish writers found a sanctuary. For many decades the Kling house was the haven of Yiddish writers and teachers, providing encouragement and deep interest.

No effort to help the Yiddish school and Yiddish teacher was too difficult for Dr. Kling. He even spoke at street rallies. Once we both spoke at a street meeting organized by the teacher Provotiner of Shul 2 to make propaganda for the Shule and enlist children. We stood on a truck and addressed a large neighborhood crowd which rewarded us with warm applause.

We pay tribute to the memory of a pioneer, a builder of Jewish life in America, and a devoted representative of the heroic generation of Jewish immigrants.

L. Shpitalnick

L. CHANUKOFF

In 1958 we lost L. Chanukov, one of the prominent teachers in the Sholem Aleichem Folk Schools, Sholem Aleichem Mittleshule and Camp Boiberik.

L. Chanukoff was an ideal teacher and an exceptionally sensitive and gentle person. In addition, he was a gifted author and sculptor; he wrote stories, essays about art, and in recent years produced wood-carvings that were highly praised by art connoisseurs. In spite of all his talents, he was the embodiment of simplicity and sincerity, and a warm friend.

Chanukoff's first love was Yiddish and Yiddish lierature. But he also knew and loved Russian and English literature. It was an esthetic experience to read Chanukoff's letters, in which not a single word was superfluous. He was a prototype of the generation of teacher-pioneers for whom Jewish teaching is both a national and universal mission — to improve the Jewish individual and the community through Yiddish and inculcate the values which Yiddish literature embodies and expresses.

All those who knew him intimately will long remember him. One of his former students, Gelle Schweid-Fishman, has written about him as follows:

"Chanukoff was for me more than a Jewish teacher. He was my Jewish school-father. And if my own father tried to give me the Jewish heritage of past generations, Chanukoff planted a love

books behind, but the Baal Shem left *people.* Morris Gurin did not leave books, but he left people, and he surpassed his fellows in this group. He left heirs which many of us might well envy. He and his loving Sarah built a home and raised children who are a joy and a blessing.

Among the organized bodies that he left behind, the Sholem Aleichem Folk Institute is the most orphaned. He left a void so deep, that it will take a long, long time before the Institute can recover from this loss.

Leibush Lehrer

SARAH LIEBERT

Sarah Liebert's life was virtually the breath of the S'A Institute and its branches. She was very proud of the fact that she was once a teacher in the S'A schools. She looked upon the work of the Jewish-school-teachers as upon a holy calling. Up until her very last moments she dreamed that Jewish children would read her new "reader" (text book).

Her life as a social worker was literally a means for her to serve and to teach those people who needed her. Sarah Liebert always demanded the best for the children of th S'A schools. She needled us when our text-books were not as good as the text-books of the public schools. She complained when the schools found themselves in inadequate buildings. She convinced the Executive board that the foundation of the Jewish school is in the kindergarten and that around every S'A school, a kindergarten group should function. Many, many other demands were made by Sarah Liebert for the betterment of our S'A schools.

She lived a life of dedication. May her memory be blessed!

J. Silberberg

DR. JECHIEL KLING

With the death of Dr. J. Kling the Jewish school and culture movement in America has lost one of its most remarkable and interesting communal workers. During his long life Dr. Kling served Yiddish culture — the Yiddish school in general and the Sholem Aleichem Folk Institute in particular without compromise, with the entire devotion of his warm and honest nature.

Dr. Kling and his widow Berta — may she enjoy many long

strove not only to understand our world, but to improve it, and primarily by the method that Jewish children should absorb drops of the Jewish spirit and values. By his deeds he did improve our Jewish world. At meetings when everyone was ready to give up under the heavy load, David Shein would take the floor, and in his sincere manner remind the young and old pessimists how much more difficult it was at the beginning of the Jewish school system 40 and 45 years ago, and how much easier it is now. His genuine faith, his example, his responsibility quieted the pessimists and warmed the tired, and the disbelievers. His constant demands and stimulation to great deeds encouraged the teachers and school workers. This mercurial, restless, modern Jew was an example to the American-born generation of how to live with and for our culture — and this cannot and will not remain without its impact.

Blessed be his memory. *Saul Goodman*

MORRIS GURIN

Morris Gurin was a brother to all of us and a father of all that was creative in our lives. We have come here as personal orphans to mourn the loss of our brother.

He was one of the last of a class of men known as "folksmenshen" (men of the people) — a class that is all but extinct here in America, and of whom no new members are being born. It was said of Abraham that he died and he was gathered into his folk, because he lived by the light of the highest ideals this folk tradition possessed. Morris Gurin was such a "folksmensh."

He had friends, as we all do. But it is not enough to say that he was loved. It is better said that his friends were in love with him. He spent his life within organizations; he believed in the need for organizations, and in the need to abide by their decisions. But organizations, by their nature, are limiting. They establish boundaries. His heart was too great for these boundaries. Sometimes his ambitions and enthusiasms led him astry. But we who were in love with him loved him for his faults as much as for his virtues. For his strivings were always overfilled with his boundless love for people and his devotion to their needs.

Chassidim have made a distinction between the Goan of Vilno and the Baal Shem Tov. The Goan of Vilno, they said, left

THOSE WE REMEMBER

DAVID SHEIN

We have lost a rare individual — one who was in love with modern Jewish culture and a defender of the Jewish secular school. Over a period of 50 years he sowed, planted, stirred and encouraged, and up to the last minute of his active, intense and creative life his faith in the importance of our educational work never wavered. David Shein was a culture-worker and culture-lover; an inspired, devoted Jew — a modern Jewish personality. His love for modern Jewish culture and the Sholem Aleichem School knew no bounds. Although like all of us he wanted to see many pupils in our schools, he did not constantly inquire how many children are registered in this or that shule. For him the existence of our schools did not depend on the number of students — just as a truly pious Jew does not base his faith on the number of members in his Synagogue. A sincere person who is true to himself builds his convictions on the call of his conscience and his heart — and David Shein followed his own heart.

David Shein was religious in the original sense of the word — not in the sense of dogmas, institutions, belief and rituals — linked to the cosmos. He had cosmic piety, an inner humility for the foundations of our being. And because he was a free individual he was a deeply responsible Jew. A slave without freedom is also irresponsible. Freedom in its deepest sense means responsibility, for the world, for my nation, my family, my fellow humans. David Shein was not a slave to fads, authorities, prestige, but was guided by his heart and conscience. In him were united action and feeling. A practical business man, he also had the deep emotions of a sensitive, artistic person. And like an artist of the word, of paints or of musical notes, he was an artist of humanity, an art in which he attained a very high degree. I believe that the talent to transform one's self into an "essence" of humanity is not a lesser achievement and creative act than the talent to write or paint a great work of art.

David Shein did not ride with the current of easy, comfortable minimal Jewishness. He was an inspired man with a mission. He

fluenced the growth and development of our organization. That was the year my father used to spend every weekend looking for a permanent site for the camp. Was it in '24 or '25 that my father's restlessness took us to Nai Boiberik? Yes, in those days, my father dreamed, and helped build the Institute, and my mother provided the practical basis for his dreaming.

When Farlag Matones came into being, our house became it's editorial offices and we three children read all the books in galley form. I have the feeling that the excitement generated by the planning and production of the first books was largely responsible for my becoming a printer and book designer.

The activities of the Institute did not have a dramatic and measurable effect upon my life . . . it was always present . . . It was as natural to our way of life as eating and breathing — and it is the inheritance that my father left to me.

There is that group of us, whose parents were active in the formative years of our school movement, tied by an almost mystical bond to each other and to the Institute. We joined other organizations, investigated other ideas, sought other friends and then found it necessary to come back — to each other and to the one organization in which we can express ourselves as Jews — to the Sholem Aleichem Institute.

Peretz Kaminsky

enrich and enlarge their programs so that they come ever closer to the full curriculum which we would like them to follow.

So we stand on the threshold of our second fifty years. What is on the other side of this threshold?

Usually, the metaphor of the threshold is used to express the idea of an open door leading to a broad, clear outlook — a new chance, a new life, a new idea. The doorway in which we now stand is somewhat different, though. First of all, after we have passed through it, we cannot and will not close the door on what went before. The ideas and the ideals, the work and the achievements, of the past fifty years will stay with us and will be part of whatever we accomplish in the next fifty.

And our door opens only into a vestibule — one with many other doors to be opened (and with some that will have to be quickly closed again, too). Some of these doors open back into the room we have just left, some may open into nothing but closets, and some will open to broad, rich, new vistas. There may even be several doors leading to the same room or the same garden. We will have to open them all, even though we cannot possibly go through them all. But we may find that there will be more than one that we will have to go through — more than one that we *should* go through.

EDWARD SOLOMON

MY INHERITANCE

I am faced with the problem of trying to unravel the tangle of memories. It is difficult to recall where the activities of the Sholem Aleichem Institute were not part of the activity and the dynamism of our life as a family. I do not remember a time when the Kaminsky household was not involved with the affairs of the Institute. It's problems were normal table-talk for us and if, as so often happened, my father was not at home in the evening, he was at a meeting in one of the schools some place in the city.

My mother recalls that more than one of my father's pay envelopes went to cover a techer's salary or to pay the rent in one of the perennially struggling schools.

I think about Boiberik. My mother was "manager" of the camp that first year in Beacon (1922) and a young Leibush Lehrer was introducing and developing those ideas that so strongly in-

OUR SECOND FIFTY YEARS

We are celebrating, during this school year, the fiftieth anniversary of the Sholem Aleichem Schools in New York. This celebration is marked by several significant changes in our school movement and our school organization. These changes have not all come about in this anniversary year, but have been spread over the past few years and, I am sure, will continue to develop for some time to come.

For instance, less than two years ago, we dedicated the new home of our Shul 21. Although the structure itself is nothing more than brick, concrete, hardware, and furniture, it is an impressive structure. More important, though, is the deep-seated vitality which the construction of this building serves to illustrate. And the existence of the building itself has helped to release and revitalize the energies and the activities of the people around the school. The steady growth in the number of children attending the school since the dedication of this new building is only one aspect of this re-vitalization. As important, in my mind, is the development of the school into a Jewish cultural center for its neighborhood, involving school graduates, parents, and grandparents in programs which are educational and culturally rich from our own special Jewish point of view.

Another significant recent development in our movement has been the more active role being taken by members of the second generation. Although it is now more than twelve years that we have Sholem Aleichem schools that were founded and maintained by members of this generation, it has been only in very recent years that these people have become deeply involved in th work of our central Institute organization.

The vitality of our school movement is further illustrated by the number of new schools that have been established in the past twelve years — the most recent having been opened only this year. Significantly, the majority of these new schools follow our full program and curriculum. And those which are limited, by local conditions, to meeting only one day a week, have managed to

We have, during the last two decades introduced more Jewish content into our curriculum and we have systematized Jewish celebrations and ceremonials for the Sabbath and holidays. We have been flexible as to means but firm on our goals, which remain as valid today as at the beginning of the century i.e. *to educate the younger generation for a creative Jewish existence that is compatible with a free, non-dogmatic Jewishness.*

Our path is not an easy one, for it has always been hard to be a Jew; an *authentic,* genuine, creative, Jew. But has it ever been easy to live an ideal, a dedicated life? Has it ever been easy to realize one's potentialities, to be true to one's self, to live on the highest plane? Our ideals demand intelligence, character, committments and the courage to be in the minority and on occasion to be even lonely. But all great spirits from the prophets to Einstein — do not represent the "zeit-geist" but the future — similarly it is with all creative minorities. A watered down, an anemic Jewishness, will not win the loyalty and will not kindle the imagination of our children, particularly the intelligent and sensitive ones.

Our S'A schools upon entering the 50th year in their existence may pride themselves that they have gained the loyalty of many of their students for our concept of Jewish survival, as has been demonstrated by the young parents who are now building and maintaining the new S'A schools. A large segment of our graduates has retained an emotional linkage with our life and culture; and this bond is due, in no small measure, to the Yiddish song, the Yiddish story, the Yiddish nigun, and the shul Yom-Tov. The *raison d'etre* of our school is as firm today as it was a half century ago. The S'A school speaks with an urgent relevance to the present mood of the sensitive, non-conformist, American Jew, to the unaffiliated segment in the American Jewish community. Our school like the father of Yiddish literature, I. L. Peretz, seems to be saying: "Jewishness signifies directing one's gaze to the universe, to the human condition, but with the help of our own millenial experience; it signifies loyalty to our heritage but not to let it congeal — rather to keep it in flux. Do not fear to explore new, uncharted courses, but take along provisions. Bear in mind that an old people must not cease learning but, remember, that it can learn much from its own history. Have faith but fear not to doubt, to question and to seek new solutions to old dilemmas."

as a core-subject in our curriculum. However, our religionists of all persuasions, ignore Yiddish literature in their curriculum. For in spite of their *progressive* professions, they practice *conservative* curriculums and contents.

Am I advocating the exclusion of the Bible, Talmudic lore from the Jewish school curriculum? No; all of these works give expression to our ethos, to Jewish yearnings and Jewish destiny. We can and we should, as we are doing in our schools, extract from all these Jewish books their eternally humanist content, which can nurture the younger generation.

But it seems to me that Yiddish and Yiddish literature are indispensable for every Jewish school of every denomination, if it really aims at inculcating Jewish values that are relevant to our age and country. And even if Yiddish is on the wane in America, we must make every effort to keep it alive as long as possible, for the longer the American-Jewish community uses Yiddish and the more spiritual reserves it produces in Yiddish, the richer and more unique will be the Jewish heritage which Yiddish Jews will bequeath to future generations. Without a folk-language of their own, Jewish life might become anemic and Jews would assume the character of a religious sect with religious temples and theological seminaries. And in our day, when religion is not as pervasive as it was in earlier epochs, it is incapable of maintaining a Jewish folk-collectivity. In addition, one cannot impose upon himself a Judaism with its "do's" and "don'ts" which he is incapable of affirming and living up to. And if being a Jew just means preserving a few miserable crumbs of religion, it certainly does not "pay" to be subjected to all the pangs that go with it. "A Jewish civilization, which is to be able to withstand the overwhelming cultural pressure of the non-Jewish environment must exploit *every* Jewish value, *every* product of Jewish creativity." The poet and essayist Menachem Boraisha has rightly said. This is our path; this, has been part of our Jewish rationale since the founding of the Yiddish schools. Upon this cornerstone, rests the edifice of our Sholem Aleichem school.

Do I imply that our Yiddish school can afford to stand still, that all is perfect in our theory and practice? Not at all. Many times I have stressed the need for revisions, and new accentuations in our curriculum; and as everyone familiar with our schools knows, our S'A schools *have* adapted themselves to the new climate of ideas, and to the evolving pattern of American Jewish life.

mainly with the experiences of the Jewish past . . . It is essential that Jewish education render the Jewish past fully relevant to the vital needs of the modern Jew. Proper understanding of our Jewish community implies appreciation of the pluralistic character of Jewish life. To achieve these understandings, a basic shift in program, emphasis and methods are required in the Jewish schools."

When I read all these "self-evident truths" — it seemed to me as if a page were torn out from the educational philosophy of the S'A schools. However, it is easy to agree on generalities; what we need are specifics. It has become, in recent years, customary to proclaim "diversity in unity" on the platform and to ignore completely the implications of pluralism, in everyday practice.

For in order to give our children an appreciation of the *pluralistic* character of Jewish life and in order to render the Jewish past *relevant to the vital needs of the modern Jew* — can you disregard the last thousand years of Jewish experience which finds its most authentic expression in Yiddish literature, in Peretz, in Sholem Ash? Can you completely ignore the great creative accomplishments of secular Jews here and in Eastern Europe? Is there a better way of rendering the Jewish past relevant, than by giving the children an insight into Yiddish songs and poetry, from Morris Rosenfeld, Liessin, Reisin, to Mani Leib and Leivick? Yiddish and modern Yiddish literature have been the repositories of our Jewish ethos, of universalism in "Jewish dress." For each great Yiddish writer builds bridges between the Jewish past and present, and he portrays a facet of the Jewish being in dialogue with itself and with the world; each great Yiddish poet embodies in his art an aspect of the Jewish ethos. Thus, Mendele the first artist in Yiddish literature attempted to merge fiction with Jewish history and tradition, while Sholem Aleichem, through the medium of humor, epitomizes the Jew's humanity, his "laughter through tears." Peretz, the romanticist, discovered the "eternal" in the Jewish experience and the universal in Jewish uniqueness. Redemption, the poignant enigmas of human existence, the individual's tragic dichotomies and dilemmas constitute the leit-motif of H. Leivick's poetry. He is the poet of our conscience who feels that there is meaning to human suffering. That is why I am convinced that Yiddish literature is the best means of inculcating in the Jewish child, Jewish values and ideals, and that is one of the reasons why we insist on retaining Yiddish

ings, celebrations, symposiums, lectures, I also consider of some significance. The 13 lectures which I delivered in the various schools do perhaps signify that a rapport between the schools and the Institute has been established and it may also imply that intellectual and ideological guidance is given to our parents and our schools.

f) *"The Parents Bulletin"* I consider — when we remember how understaffed we are — as a vital contribution that the S'A Institute is making in the field of Jewish adult education. I receive many positive responses and demands for more copies from parents who — through these articles on Jewish holidays, on education, culture and life — are brought closer to our heritage and problems. Let me here express our sincere appreciation for Tsip Waletzky's beautiful illustrations, which are done gratis.

g) *Lastly: Young People in our Administration*

I am happy to report to you that most of the younger people who were elected at last year's Conference into the Administration are attending meetings regularly and are doing their share in solving the difficult problems with which we are constantly faced. Without their interest and devotion, it would have been impossible to carry on the work. Their patience, effort and zeal are an inspiring example to the veterans, the Founding Fathers of our school movement, and to me personally.

In conclusion permit me to share with you a few observations on the nature of our venture. As the S'A schools are now marking a half-century of educational effort, it is an opportune time to examine "on one foot" — our objectives and curriculum — remembering that far-reaching changes have taken place during the past two decades, in the world about us, that have directly affected Jewish life. The destruction of the East European Jewish centers, the establishment of the state of Israel and the coming of age of American Jewry, have radically altered the face of the world Jewish community.

The recently organized "National Curriculum Research Institute," at the American Association for Jewish Education, in exploring some of the basic issues involved in Jewish education articulates "the aims of current school programs tend to place emphasis on the transmission of our cultural heritage, while minimizing — if not disregarding — the needs, values and problems inherent in current Jewish life. Programs of Jewish schools deal

b) *The School Committee*

For years we have been trying to reactivate the School Committee — and only this year, we can report to you, that we have, at last, succeeded. We held regular meetings once a month and tried, in the first place to bring about a closer relationship between the local schools and the central organization. Secondly, the school committee implemented the resolution of the last school conference by arranging a Purim celebration, which was attended by about 350 children and 150 parents. And notwithstanding the fact that it was difficult to arrange a program of entertainment for various age levels — we did convey to the children and parents in our schools, a feeling that they belong to *one* mishpoche, to *one* living, vibrating and responsive organization. It was the first, and surely not the last, step in the right direction. All credit is due to the school committee.

c) *The Haggadah*

The Haggadah which we prepared and published should also be credited, in part, to the stimulation, encouragement and help given by the school committee. The response to the Haggadah, as you know, surpassed our anticipation — we sold about 1,000 copies in a few days and many letters of commendation arrived. Needless to say that the Haggadah was not meant for all age levels — but rather for parents who are appreciative of the uniquely Jewish flavor of the traditional Haggadah, with its universal and Jewish message; and who are sensitive to hallowed, age-old texts, their archaisms in style and content. There is room for several varieties of Haggadahs, i.e. with more or fewer sections from the old Haggadah; with more or fewer translations in Yiddish and English.

d) *Gurin Memorial Fund*

On January 4, 1962 we established a Gurin Memorial Fund for the purpose of raising $15,000 in order to assure the continued existence of S'A Shul #21, which had incurred building debts amounting to that sum. Our unforgettable Morris Gurin, as we all remember, labored wholeheartedly, to build the edifice housing S'A Shul #21. Contributions amounting to $5,300 have thus far been received; and the most urgent debts have been paid to the creditors, thus enabling the shul to carry on its vital educational work.

e) My frequent visits to the schools — to classes, parent meet-

in regard to educational philosophies, methods of instruction and indoctrination.

Jewish history is one of the best subjects for instilling Jewish values in our children and the best means of linking the child with the 3000 year old fraternity of our prophets, poets, sages and scholars. Jewish history, when taught by an inspiring teacher is the easiest way of giving children rootage in Jewish spiritual soil and will help in establishing him as an active participant in American Jewish life.

However, Jewish history is a vast canvas of personalities, events, movements, communities and currents. To select carefully from this extensive millenial experience what is pertinent for our age is of crucial importance. What to emphasize in this all-encompassing, universal drama, and how to interpret each creative personality and period is of great significance.

Let me illustrate this point: 1) The Maccabees rose to life only with the rise of Jewish national movements in the modern period; 2) similarly the Golden period in Spain; 3) Yiddish poetry in America — the greatest creative, permanent achivement of American Jews — is completely ignored by official historians. At present, there is no suitable textbook in history for elementary nor for high school age. It is a task we should devote ourselves to as soon as possible.

Balance Sheet of the Year:

1) Debit: a) Small staff: A one person office personnel cannot do justice to all tasks that have to be attended to and to all the problems that need attention. Fund raising still takes up so much time (banquets, theatre-parties, membership-campaigns) that not enough time is left for internal problems of schools. We have adopted resolutions to enlarge our staff but have not implemented them — for obvious reasons.

Also a lack of a syllabus in Yiddish and the need for suitable texts in history and on the Jewish community in America (written for secular Jews).

2) Credit: a) Maintaining our schools; considering our meager resources in active lay-workers and finances — this is no mean accomplishment. It requires constant vigilance, encouragement, assistance — moral and financial — which was given by the S'A Folk Institute. I regard this as a remarkable achievement for our understaffed organization.

course of the year, Bella Gottesman, by preparing a number of excellent songs for younger children, which she herself set to music, added greatly to the work of the group.

Problems in the High School

Disparity in knowledge of Yiddish and Hebrew among graduates of 3 and 5 day schools makes impossible homogeneous classes. And we cannot split up classes in accordance with knowledge — for the groups would be too small. Nevertheless, we managed to give intensive instruction to this group of adolescents — a most difficult stage in personality development. Ten youngsters were graduated this year.

Pedagogical Achievements and Standards

Our Pedagogical committee consisted of I. Goichberg, Yudel Mark, M. Goldstein, S. Goodman and J. Noskowitz. We visited the following schools this year: 5, 7, 21, 34, 35, 44 and 45. While all our teachers achieve the maximum, schools of 3 and 5 days vary in regard to accomplishment. A syllabus has become a must — in order to raise standards in Yiddish teaching.

School-Accreditation is another method of raising standards

Five years ago the JEC of New York initiated a program of accrediting schools which meet certain designated standards governing school, organization, administration and program. Accrediting a school provides public recognition to those schools which successfully maintain acceptable standards and acts as a spur to those which, for one reason or another, have not as yet, been able to do so. There is a comprehensive School Evaluation Form which is the instrument for appraisal of the school's achievements and standards. Then, we would have to set up a Board of Accreditation, set the standards and determine the procedure to be followed. When a school is accredited it simply means that it meets the minimum standards set by the group. Through accreditation we may up-grade the qualitative level of the schools.

It seems to me that the time has come to consider seriously, accreditation as a means of raising standards in our schools.

In addition to accreditation and a syllabus for Yiddish instruction (for history we have one), we should periodically revise textbooks, create new pedagogic materials to fit the changing background of children and the newest finds of social scientists

David. There is definitely an upsurge both in the number of children and in the cultural interests of the adults.

Shul #44, Flushing: Moved into new headquarters with an increase in children and very good prospects for growth. It needs leadership.

Shul #45, Bronx: Is gradually recovering from the "demolition period" when the city rebuilt the neighborhood. The critical days seem to be over and the parents are gradually assuming the leadership of the Farvaltung.

The Over-all Picture in the Schools

In several schools there was a decrease in the number of children; in several there has been an increase; in shuln 5, 15, 21 and 44. According to our survey, conducted in December, there are 744 children in the schools this term; in 3 and 5 day schools 427 and in Sunday schools 317. In the High School 56 children and in the Kindergartens 75 children. Together 876 children; there are good prospects for an increase in schools 5, 7, 15, 21, 34, 44 and 45. With effort and imagination it is possible to increase the number of children in the other chools.

Sholem Aleichem Women's Organization

As you know the S'A Women's Organization subsidizes the kindergartens and grants scholarships to our graduates who enter the Mittleshul. The S'A Women's Organization this year, ran a Theatre Party, a rummage sale, an annual Luncheon and held monthly luncheons where readings and lectures were a basic feature of the program.

Kindergarten and Pre-School Classes are under the supervision and guidance of Gele Fishman. Shul #1 has a newly organized kindergarten group with Bella Gottesman as teacher. As a result of their children's attendance in the kindergarten group, some parents have become active in the shul. Shul #7, in Perth Amboy has a five-day kindergarten. In Shul #15 the kindergarten group meets 3 afternoons a week. In Shul #21 the registration has more than doubled this year. They have a pre-school class that meets twice a week, Sunday morning and Friday afternoon. In Shul #35, there is a pre-school class. In Shul #38, Mt. Vernon, there is a pre-school group.

Meetings of the kindergarten and pre-school teachers were held every month. The teachers participated actively in all the meetings, shared their experiences with their colleagues, discussed new methods and plans for working out new projects. During the

THE PATH OF A CREATIVE MINORITY

(Excerpts of the Report to the Conference of the S'A Folk Institute, May 26, 1962)

By SAUL GOODMAN

Our Conference meets at a time when Americans are in the midst of re-examining their national purpose, their values and their educational goals. Recently the U. S. Commissioner of Education, S. M. McMurrin, stated before a committee of the House of Representatives: "We have failed to establish and maintain an educational program of the quality of which we are capable and which is now essential to the well-being of all our people." He went on to underline that "we are guilty of often following a path of inordinate ease and comfort in our educational policy and practice . . . all too often we have been unwilling to pay the price that excellence demands – rigor, discipline and genuinely hard work." It is worth remembering this honest self-criticism when we examine our Jewish educational balance-sheet.

In our own Jewish world the second and third generation of American Jews manifest an interest in Jewish survival. While many of the younger generation are confused as to what constitutes Jewishness, they are nevertheless, searching for a clue to the Jewish heritage; and these very quests are encouraging. American Jews are now focusing their attention more and more on internal cultural and educational tasks.

In this general and Jewish setting we operate, and from this vantage point, I shall begin my report.

Shul #15, Brooklyn: Again distinguished itself by a broad program of cultural activities among which are a Bible Society, lectures, symposiums, etc. Dr. S. Simon is the spiritual leader there and active in the Farvaltung.

Shul #21, Bronx: Due to its expanded physical facilities has grown. There has been an increase in the scope of its cultural activities. It has arranged courses for adults in Yiddish, contemporary Jewish life and thought and Yiddish literature.

Shul #34, Brooklyn: Has engaged a new teacher, Shoshana

38th CONFERENCE OF THE S'A FOLK INSTITUTE

FRIDAY, SATURDAY and SUNDAY, MAY 24, 25, 26, 1963

AGENDA

Friday, May 24, 8 P.M. — ONEG SHABES and Symposium
at the BILTMORE HOTEL (43rd St. & Madison Ave.)

Saturday, May 25, 2 P.M. — 1st SESSION — Report & Elections
at S'A FOLKSHUL No. 21 (3301 Bainbridge Ave., Bx.)

Saturday, May 25, 8 P.M. — 2nd SESSION — Panels
at S'A FOLKSHUL No. 21 (3301 Bainbridge Ave., Bx.)

Sunday, 26, 1 P.M. — L U N C H E O N
at the BILTMORE HOTEL (43rd St. & Madison Ave.)

Friday, May 24, 1 P.M. — O N E G S H A B E S

1. Oneg Shabes Ceremony — Community Singing
2. Greetings from Jacob D. Berg, President S'A Institute
3. SYMPOSIUM: The Next Fifty Years of Jewish Education

Participants

DR. MEIER BEN-HORIN: "Sovereign, Equal and Subordinate — The Role of Educational Philosophy in the Jewish School."

YUDEL MARK: The Role of the Yiddish School in the Next Fifty Years."

Saturday, 8 P.M. — SECOND SESSION (parallel panels)

1. M. Goldstein, Principal, S'A Shul No. 21
2. Peretz Milbauer, Parent, S'A Shul No. 5
3. Jack Noskowitz, Principal, S'A Shul No. 42
4. Report of Resolutions and Nominations Committee
5. Elections: President
   Vice-President
   Treasurer
   Administrative Committee
   Office Committee
   Pedagogical Committee
   Mitleshul Committee —
   Boiberik Committee — Farlag Matones Committtee
7. Concluding Remarks, by Edward Solomon

Saturday, 8 P.M. — SECOND SESSION (parallel panels)
at S'A FOLKSHUL No. 21 (3301 Bainbridge Ave., Bx.)

Panel I — OUR CURRICULUM MEETING OUR CURRENT NEEDS

Participants

1. M. Goldstein, Principal, S'A Shul No. 21
2. Peretz Milbauer, Parent S'A Shul No. 5
3. Jack Noskowitz, Principal, S'A Shul No. 42

Chairman 4. I. Goichberg, (Chairman of Pedagogical Committee)

Panel II — THE IMPORTANCE AND THE CONTENT OF ADULT EDUCATION

1. Mrs. Augusta Saretzky, Director, Parent Education, JEC.
2. Richard Halpern, Chairman, S'A Shul No. 41.
3. Irving Tevlin, Chairman, S'A Shul No. 38.

Chairman 4. Dr. Israel Kugler, Parent, S'A Shul No. 35.

Sunday, May 26, 1 P.M. — LUNCHEON HONORING SHOLEM ALEICHEM SCHOOLS
at the BILTMORE HOTEL (43rd St. & Madison Ave.)

1. LOUIS RUFFMAN
2. LEIBUSH LEHRER
3. CITATIONS TO SCHOOLS
4. ARTISTIC PROGRAM

FIFTIETH JUBILEE

OF THE

SHOLEM ALEICHEM SCHOOLS

SHOLEM ALEICHEM FOLK INSTITUTE